

KYLKIRAUTA

kylkirauta.fi

2/2018

Puolustusvoimat 100 vuotta

USKOTTAVAA MAANPUOLUSTUSTA MYÖS SEURAAVAT 100 VUOTTA.

LOCKHEED MARTIN
RAKENTAA PAREMPAA HUOMISTA.*

Onnittelemme Suomen puolustusvoimia 100. toimintavuoden johdosta. Me suomalaiset haluamme suojella itsenäisyyttämme. Mikään teknologia ei turvaa ilmapuolustustamme ja itsenäisyyttämme yhtä hyvin kuin F-35 Lightning II. Viidennen sukupolven häiveominaisuudet tekevät F-35:stä lähes mahdottoman havaita, ja hävittäjän sensorifuusiori tuottama ennennäkemätön tilannekuva tarjoaa ainutlaatuisia etuja johtamisjärjestelmälle. Sillä tavoitteena ei ole voittoa taistelua, vaan varmistaa voitto jo ennen taistelua. Myös tulevana vuosikymmeninä.

Lisätietoa: F35.com

F-35 LIGHTNING II

NORTHROP GRUMMAN | BAE SYSTEMS | PRATT & WHITNEY

— LOCKHEED MARTIN —

Sata vuotta isänmaan turvana ja yhteisöllisyyden edistäjänä

Puolustusvoimien satavuotista taivalta on juhlittu ja muisteltu Suomen itsenäisyyden satavuotisjuhlien tapaan useissa tapahtumissa. Tapahtumien monipuolisuus ja alueellinen kattavuus on suunniteltu huolella, ja vastaanotto on ollut erittäin myönteinen. Tässä Kylkiraudan Puolustusvoimien satavuotisteemanumerossa käsitellään useita näkökulmia, joita täysi vuosisata on kirvoittanut. Puolustusvoimien tänä päivänä nauttima luottamus ja kiinnostus osoittavat, että juhlaan on aihetta.

Itsenäisen Suomen Puolustusvoimat rakennettiin nopeasti vapaussodan jälkeen. Ensimmäiset suunnitelmat laadittiin ja tarvittavat esikunnat ja joukko-osastot perustettiin saksalaisten ohjauksessa. Puolustusministeriö aloitti toimintansa. Puolustushaarat ja aselajit saivat koulutuskeskuksensa, joissa aloitettiin asevelvollisten koulutus. Sekava maailmanpoliittinen tilanne edellytti myös valmiutta ja rajojen turvaamista, mikä vaikutti joukko-osastojen sijaan. Painopiste oli Karjalassa.

Puolustusta suunniteltiin suomalaisen oikeusvaltioperiaatteen mukaisesti parlamentaarisesti jo 1920-luvun alussa, kun ensimmäinen puolustusrevisioni aloitti työnsä. Revision salainen mietintö päättyi siihen, että Puolustusvoimien päätarkoituksena oli ennaltaehkäistä sodan syttyminen. Puolustusvoimien tuli pelkällä olemassaolollaan saada hyökkääjä epäröimään sodan aloittamisen kannattavuutta. Uskottava puolustuskyky oli saavutettavissa vain, jos Puolustusvoimien kehittäminen perustuisi mahdollisen sodan asettamiin vaatimuksiin. Nämä periaatteet pätevät edelleen.

Ankan ensimmäisen itsenäisyyskevään jälkeen nuoren valtion voimavarat keskitettiin demokraattisen yhteiskunnan rakentamiseen. Puolustusvoimien rooli tässä työssä oli merkittävä. Ennen talvisotaa yli puoli miljoonaa asevelvollista oli suorittanut varusmiespalveluksen. 1920-luvulla palvelukseen kelpuutettiin noin 60 prosenttia asevelvollisista ja seuraavalla vuosikymmenellä päästiin noin 75 prosenttiin. Luvut kertovat myös kansallisesta vaurastumisesta ja hyvinvoinnin lisääntymisestä.

Puolustusvoimien onnistuminen koulutusorganisaationa mitattiin ankarimmalla mahdollisella tavalla, kun talvisota syttyi. Puolustusvoimat toteutti tehtävänsä, ja Suomi säilyi itsenäisenä ja vapaana maana. Sodan hirvittävät kärsimykset ja menetykset myös yhdistivät kansaa. Sota toi maanpuolustuksen jokaiseen kotiin. Merkittävä seikka oli se, että pitkittynyt jatkosota ja sen jälkeinen Lapin sota eivät sotaväsymyksestä huolimatta murentaneet suomalaisten maanpuolustustahtoa ja tukea Puolustusvoimille.

Tämän päivän Puolustusvoimat elää ajassa ja kehittää toimintaansa – kuten jo puolustusrevisioni asian oli ilmaissut –

tarvetta vastaavasti. Maanpuolustuksella on kattava kansan tuki, ja Puolustusvoimiin luotetaan. Varusmiespalvelus on valmentavaa, yksilöiden kokonaisvaltaista kehittämistä tukevaa koulutusta, joka tuottaa silti tärkeimmän elementin eli toimivat sodan ajan joukot.

Puolustusvoimat on yleisen asevelvollisuuden toimeenpanijana myös tärkeä yhteiskunnallinen vaikuttaja ja yhteisöllisyyden edistäjä. Mutta kattaako se riittävästi koko yhteiskunnan?

Yhteisöllisyyden lisäksi asevelvollisuuden yhdenvertaisuuskysymykset ja kehittäminen ovat nousseet aika ajoin julkiseen keskusteluun. Niitä tuotiin esille toukokuun lopussa julkaistussa selvityksessä kansalaispalveluksesta.

Selvitys esittää kutsuntoja koko ikäluokalle, jotta kaikki nuoret voisivat kykyjensä mukaan osallistua maan-

puolustukseen ja kokonaisturvallisuuden edistämiseen. Turvallisuustietoisuutta ja varautumisosaamista kohentava kansalaispalvelus täydentäisi toimivaa asevelvollisuusjärjestelmää. Nykyrakenteisiin järkevästi kytkettynä tämä, vähimmillään lyhyt kansalaisen maanpuolustuskurssi, lisäisi yhteisöllisyyttä ja parantaisi yhteiskunnan turvaverkkoa, jonka läpi syrjäytyy luvattoman paljon nuoria.

Kansalaispalvelusta käsittelevän selvityksen julkaisuseminaarissa esitettiin mielenkiintoisia näkökulmia yhdenvertaisuudesta, yksilön valinnanvapaudesta sekä taloudellisista ja oikeudellisista vaikutuksista. Voiko asevelvollisuus perustua valinnanvapauteen? Miksi vain miehet joutuvat kutsuntoihin? Miten varautumiskoulutus ja kutsunnat organisoidaan ja rahoitetaan?

Näistä ja monista muista kysymyksistä selvitystyö ja keskustelut jatkuvat. Aiheesta voi odottaa vaaliteemaa tulevissa eduskuntavaaleissa. Seminaarissa kuitenkin tunnistettiin se, että velvoittava järjestelmä on välttämätön maanpuolustuksen näkökulmasta.

Reino Hirviseppä kiteytti oivasti osallistumisen idean Maanpuolustajat-laulun sanoituksessa. Yksi sen hienoimmista säkeistä kuuluu: ”Täys onni on sen, joka maataan saa, ees palvelella hivenen verran.” Tähän meillä kaikilla on mahdollisuus, arjen teoilla ja töillä yhteiseksi hyväksi.

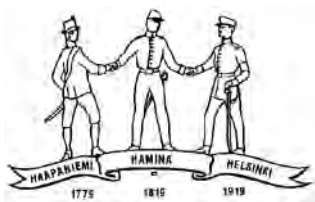
Toivotan kaikille lukijoille mukavia lukuhetkiä ja hyvää keskikesän juhlaa.

Päätoimittaja

Eversti Vesa Valtonen

[vesa.valtonen\(at\)kylkirauta.fi](mailto:vesa.valtonen(at)kylkirauta.fi)

Sisältö

*Vyötti miekan vyötärölle
kupeellensa Kylkiraudan.*

*Teiss' on taiston tulta, peistä,
kylmyyttä myös Kylkiraudan.
– Eino Leino*

Kadettikunta ry on itsenäisen Suomen kadettikouluissa upseerin tutkinnon suorittaneiden upseerien ja Maanpuolustuskorkeakoulussa opiskelevien kadettien maanpuolustusaatteellinen veljesjärjestö.

Painotuote
4041 0089

- 1 Sata vuotta isänmaan turvana
Vesa Valtonen
- 3 Satavuotiaan identiteetti
Kim Mattsson
- 4 Puolustusvoimat 100 vuotta
Jarmo Lindberg
- 8 Sata vuotta aktiivista puolustuspolitiikkaa
Jussi Niinistö
- 12 Yhteinen satavuotias
Paula Lehtomäki
- 16 Sata vuotta uhkalähtöistä puolustussuunnittelua
Vesa Tynkkynen
- 22 Puolustusvoimien ensimmäinen vuosisata
Mikko Karjalainen
- 26 Ilmavoimat 100 vuotta
Veikko Heinonen
- 30 Tuntematon suomalainen kansalaissotilasarmeija
Juha Mälkki
- 34 Ajan kaikuja
Pekka Hämäläinen
- 36 Isänmaan nuoret puolustajat
Hannu Luotola
- 40 Maanpuolustustahto
Risto Sinkko
- 44 Sata vuotta Vapaudenristejä
Antti Matikkala
- 50 Arvomerkkien keräily sotilasperinnetyönä
Seppo Simola
- 54 Kadettikoulun meripuolustusosasto Laatokalla
R.t.-kadetti numero 93
- 56 Perinnetietoutta
- 57 Pääsihteerin palsta
- 58 Tapahtumia, kurssien kuulumisia ja muuta ajankohtaista
- 79 Kolumni
- 80 In memoriam

KYLKIRAUTA

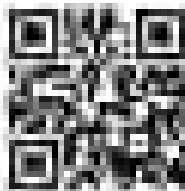
Kadettikunta ry:n jäsenlehti
vuodesta 1935, N:o 279, 2/2018 ilmestyy
neljä kertaa vuodessa
painos 6 700 kappaletta

Tilaukset, osoitteenmuutokset ja laskutus
Sabina Krogars, puh. 09 490 759
sabina.krogars(at)kadettikunta.fi
Kadettikunnan toimisto
Eino Leinon katu 12 E 64, 00250 Helsinki

Tilaushinnat
Vuosikerta 30,00 e, irtoronro 10,00 e

Painopaikka
Painotalo Plus Digital Oy
Lahti 2018
ISSN 0454-7357

Kansi
Kuvat Jarmo Riipinen ja
SA-kuva
Kansi Pasi Väättäinen

LEHDEN TOIMITUS

Päätoimittaja
Eversti, ST Vesa Valtonen
vesa.valtonen(at)kylkirausta.fi
Puh. 0295 140700

Artikkeli- ja kirjallisuustoimittaja
Eversti evp Hannu Liimatta
puh. 040 832 0684
hannu.liimatta(at)kylkirausta.fi

Kuvatoimittaja
Majuri Pasi Väättäinen
pasi.vaatainen(at)kylkirausta.fi
Puh. 0299 800

Ulkoasu
Toimitussihteeri Sabina Krogars
sabina.krogars(at)kylkirausta.fi

Verkkotoimittaja
Everstiluutnantti evp Kari Sainio
kari.sainio(at)kylkirausta.fi

Kylkiraudan verkkolehti
www.kylkirausta.fi

Seuraava numero

Seuraavaan numeroon tarkoitettun tekstimateriaalin on oltava toimituksella (toimitus(at)kylkirausta.fi) ja kuvamateriaalin kuvatoimittajalla **27.8.2018** mennessä. Kuvat tulee toimittaa joko digitaalisessa muodossa tai paperikuvina. Digikuvien tulee olla jpeg-muodossa vähintään 300 dpi:n resoluutiolla. Ei internetkuvia, kaavioita, taulukoita eikä Powerpoint-kuvia. Toimitus muokkaa ja lyhentää artikkeleita tarvittaessa. Toimitus päättää sisältösuunnittelun yhteydessä, mikä osa materiaalista julkaistaan paperilehdessä ja mikä osa verkkolehdestä.

Ilmoitusmyynti ja aineistot

Infolead Oy
miikka.heikkinen(at)infolead.fi
Puh. +358 40 743 9789
www.infolead.fi

Kadettikunnan verkkosivut

www.kadettikunta.fi
www.facebook.com/kadettikunta
Twitter(at)kadettikunta

Satavuotiaan identiteetti

Juhlimme äskettäin erään kadettiupseerikollegamme 50-vuotissyntymäpäiviä. Perinteiseen tapaan päivänsankarilta kyseltiin: ”Miltä tuntuu mennyt taival? Mitä aiot tehdä isona?”

Omaa identiteettiä pysähdytään tarkastelemaan yleensä juuri tasavuosisikymmenien täyttyessä. Mietimme käsitystä itsestämme, pyrimme kehittämään persoonamme ja jalostamaan ominaisuuksiamme vuorovaikutuksessa muiden kanssa.

Myöskään instituutioiden identiteetti ei aina ole yksiselitteisen selkeä eikä ääneen lausuttu. Kun pintaa vähän raaputtaa, identiteetti löytyy. Myös satavuotiaalla Puolustusvoimilla on oma identiteettinsä.

Suurta kiitosta saaneessa Kylkiraudan numerossa 4/2016 tarkasteltiin satavuotiaan Suomen identiteettiä kansallisesta kulttuurista maanpuolustustahtoon. Nyt juhlimme koko vuoden Puolustusvoimien satavuotista taivalta. Juhlavuoden teema, ”Maanpuolustus kuuluu kaikille”, ilmentää osuvasti Puolustusvoimien identiteettiä.

Identiteetin keskiössä on suomalainen asevelvollisuus, kansallisesti arvostettu ja kansainvälisesti kadehdittu järjestelmä. Se yhdistää ja vahvistaa yhteiskuntaa ja toimii hienosti. Pintavirtauksista huolimatta emme onneksi ole siitä luopuneet, vaan asevelvollisuutta on kyetty mukauttamaan ketterästi jo sadan vuoden ajan.

Miltä tuntuu ja näyttää Puolustusvoimien mennyt taival? Helppo se ei ole ollut, mutta vastoinikäymisistä on aina selvitä. Kiitos siitä kuuluu edeltäjillemme – erityisesti sotiemme veteraaneille.

Toukokuun 30. päivänä näki päivänvalon historiateos *Suomen Puolustusvoimat 100 vuotta*. Satavuotisjuhlaviikon avauksessa Senaatintorilla julkaistu teos ei ole aivan perinteinen juhlakirja. Siinä tarkastellaan puolustusjärjestelmän kehitystä identiteetin muutoskohtien kautta. Teoksessa kerrotaan myös niistä asioista, jotka eivät ole sujuneet täysin suunnitellulla tavalla. Artikkelien kirjoittajat, kolmekymmentä historian karkiosaa, kuvailevat instituution muutosta myös herkkien asioiden kautta.

Puolustusvoimien värikkäistä syntyvaiheista edetään siihen, miten sota muovasi Puolustusvoimien identiteettiä. Se tapahtui sisältäpäin mutta paljolti myös tiedotusvälineiden kautta. Puolustusvoimien ja Suomen identiteetit yhtyivät: ”Ylpeä, urhea ja pieni kansa, joka taistelee mahdottoman suurta vihollista vastaan.” Sotien aikaa muisteltiin osana juhlavuotta myös kansallisen veteraanipäivän pääjuhlassa Helsingissä. Ensi vuonna pääjuhlaa vietetään Kuopiossa.

Sotien jälkeen alkoi rauhan ajan Puolustusvoimien identiteetin rakentaminen. Vaikka tilanne oli monella tavalla herkkä, sekin tehtiin itsenäisesti ja luottaen omiin ratkaisuihin. Sodan ajan identiteetti sulautettiin rauhan toimiin.

Mihin suuntaan Puolustusvoimat on nyt menossa? Juhlavuoden pääpaino aina tammikuussa pidetyistä avajaisista alkaen on juuri tässä kysymyksessä. Kaikissa yli sadassa tapahtumassa Puolustusvoimat näyttäytyy kansalaisilleen eteenpäin katsoen.

Tulevista tapahtumista mainittakoon ”Intti tutuksi” – avoimet ovet -tapahtumat, kesäkiertue kuudellatoista paikakunnalla, itsenäisyyspäivän valtakunnallinen paraati Mikkelissä sekä poikkeuksellisen kansainvälinen Hamina Tattoo 2018. Heinäkuun lopussa identiteettiämme avataan rohkeasti Suomi Areenalla Porissa.

Suomalainen malli antaa vahvan pohjan Puolustusvoimien kehittämiseksi seuraavinkin vuosikymmeninä. Sotatekniikan ja sotataidon muutostrendit luovat mahdollisuuksia. Toimintaympäristön kehitys määrittää tason, johon puolustuksemme on kyettävä.

Puolustusvoimien uusin historiateoskin päättyy tulevaisuustarkasteluun. Kadettiupseerien tärkeimpien kulmakivien arvioidaan säilyvän. Puolustuskykymme perustana ovat yhteiset valintamme: yleinen asevelvollisuus, uskottava ja koko maan kattava puolustus sekä sotilasliittoihin kuulumattomuus. Suomi ylläpitää sotilaallisen liittoutumisen mahdollisuutta ja vahvaa kansainvälistä yhteistyötä. Kaiken taustalla on suomalaisten luja maanpuolustustahto.

Mitä näet, kun katsot peiliin? Mitä sanoja käytät, kun kuvailet upseerin uraa? Mitä kerrot ulkomaiselle vieraille Puolustusvoimista?

Vastatessasi kuvailet todennäköisesti juuri Puolustusvoimien identiteettiä. Se on kaikkien meidän, niin jokaisen palveluksessa olevan, entisen työntekijän kuin asevelvollisenkin, yhteinen identiteetti. Itse kullekin se saattaa näyttäytyä hieman erilaisena. Yhteistä kuitenkin on vahva luottamus ja työskentely saman päämäärän eteen.

Puolustusvoimat on aikaansaannoksistaan ylpeä mutta samalla myös rohkea, moderni, avoin ja eteenpäin katsova instituutio. Ansaitkaamme päivittäisellä palveluksellamme se, mitä sadan vuoden aikana on saavutettu – luottamus.

Hyvää juhlavuotta!

Puheenjohtaja

Prikaatikenraali

Kim Mattsson

Kuvat: Puolustusvoimat, kuvannuokkaus Pasi Väättäinen

Rannikkojääkärit nousevat maihin. Suomen puolustaminen poikkeusoloissa perustuu asevelvollisuuden kautta tuotettuun reserviin. Pikkukuvassa suomalaisia ohjusveneitä ja miinalaiva sekä ruotsalainen rannikkokorvetti.

Puolustusvoimat 100 vuotta

– historiaa kunnioittaen, ajassa eläen

Teksti: Jarmo Lindberg

Juhlimme tänä vuonna Puolustusvoimien satavuotistaivalta suurella ylpeydellä. Aikojen saatossa Puolustusvoimat on kokenut lukuisan määrän toimintaan, organisaatioon, henkilöstöön ja materiaaliin kohdistuneita muutoksia. Kuitenkin Puolustusvoimien perustehtävä on pysynyt muuttumattomana.

Olemme koko itsenäisyytemme ajan varautuneet ja kehittäneet toimintaamme rauhan säilyttämiseksi, mutta tarpeen edellyttäessä myös maamme puolustamiseksi aseellisesti. Myös tänään.

Suomen puolustus hyvässä iskussa

Puolustuskyky on yksi Suomen kokonaisturvallisuuden elintärkeistä toiminnoista. Puolustuksemme pohjautuu olosuhteisiimme ja tarpeisiimme kehitettyyn ja ylläpidettyyn Suomen malliin. Sen keskeisinä osina ovat asevelvollisuus, uskottava, koko maan kattava puolustus ja sotilasliittoihin kuulumattomuus. Puolustuskykymme takeena on kansamme luja maanpuolustustahto.

Suomen puolustuskyky muodostuu toimintaympäristöön suhteutetuista maa-, meri- ja ilmapuolustuskyvyistä sekä niitä tukevista yhteisistä suorituskyvyistä, tiedustelusta ja valvonnasta, johtamisesta, vaikuttamisesta ja logistiikasta. Kansainvälinen puolustusyhteistyö tukee kotimaan puolustuksemme kehittämistä.

Tehtäviemme täyttämiseksi tarvitsemme sekä korkean teknologian kärkeäkykyä että laajaa reserviä. Kaikilla puolustushaaroilla on maailmanluokan suorituskykyjä, jotka saadaan käyttöön tarvittaessa hyvin nopeasti.

Ilmavoimilla on monipuolisilla taistelujärjestelmillä varustetut Hornet-hävittäjät. Niiden suorituskykyä on viimeksi päivitetty juuri käyttöön otetuilla, satojen kilometrien päähän kantavilla JASSM-risteilyohjuksilla. Maavoimien isku- ja tulivoimaa on tehostettu uusilla Leopard 2A6 -taistelupanssareilla, K9 Moukari -panssarihaupitseilla sekä täsmävaikutteisilla ja kauaskantavilla GLMRS-raketeilla. Merivoimilla on laaja ja moderni merimiinakalusto, ja entistä pidemmälle kantavat ja tehokkaammat meritorjuntaohjukset sekä uudet torpedot ovat hankinnassa.

Kärkikykujen lisäksi tarvitaan riittävä määrä sotilaita koko Suomen puolustamiseksi. Asevelvollisuuden merkitystä Suomen sotilaalliselle maanpuolustukselle ei voi liiaksi korostaa.

Ammattisotilaat muodostavat sodan ajan joukkojemme ytimen, mutta koko Suomen puolustaminen poikkeusoloissa perustuu asevelvollisuuden kautta tuotettuun reserviin. Asevelvollisten osuus sodan ajan 280 000 sotilaan vahvuudesta joukoistamme on yli 90 prosenttia. Sodan ajan joukkovahvuutemme ylittää väestömäärältään noin 15 kertaa suuremman Saksan asevoimien koon, ja se on suurempi kuin muiden Pohjoismaiden vahvuudet yhteensä.

Yleisellä asevelvollisuudella on suomalaisten keskuudessa vankka asema.

Jarmo Lindberg

Neljä viidesosaa kansasta kannattaa nykyistä, miesten yleiseen asevelvollisuuteen perustuvaa puolustusjärjestelmää, jota vapaaehtoisen asepalveluksen suorittaneet naiset täydentävät.

Toiminnan kehittäminen jatkuvaa

On luonnollista, että seuraamme jatkuvasti aikaamme ja kehittämme toimintaamme ajan tarpeiden mukaisesti. Viimeaikaiset turvallisuusympäristön muutokset ja uudet uhkat ovat vaatineet Puolustusvoimilta toimintavalmiuden kehittämistä.

Ilma- ja Merivoimien valmiutta on edelleen parannettu. Uutena ja eniten muutoksia edellyttäneenä kehittämis-kohteena on kuitenkin ollut Maavoimien muuttaminen koulutusorganisaatiosta myös valmiusorganisaatioksi. Parantunut valmiutemme ilmenee muun muassa

Puolustusvoimiin on perustettu valmiusyksiköitä kesästä 2017 alkaen. Kaukovaikuttamiskyvyn kärkeä edustavat Hornetien ilmasta maahan -JASSM-risteilyohjukset. Raskaan raketinheittimen ohjatut GMLRS-ammukset tekevät tulesta tarkkaa myös äärikantamille.

uusissa, viime vuonna toimintakykyisiksi saatetuissa valmiusyksiköissä.

Yhtälailla on tärkeää pitää asevelvollisuusjärjestelmämme ajantasaisena. Puolustusvoimissa on käynnistetty laaja Koulutus 2020 -ohjelma. Entistä enemmän asevelvollisten koulutuksessa hyödynnetään digitalisaation mahdollisuuksia, sujuvoitetaan varusmiesten arkea ja kehitetään myös koulutusjärjestelyitä. Ohjelmalla pyritään varmistamaan, että antamamme koulutus vastaa sodankäynnin muutosten ja turvallisuusympäristön asettamiin vaatimuksiin myös ensi vuosikymmenellä.

Lainsäädäntö kuntoon

Lainsäädännössä on niin ikään tapahtunut monia tärkeitä toimintaamme tukevia muutoksia. Asevelvollisuuslain tulkinta mahdollistaa nykyisin riittävän koulutuksen saaneiden varusmiesten käytön valmiuden kohottamisen ja sodan ajan tehtävissä. Asevelvollisuuslakiin tehtyjen muutosten myötä reserviläisiä voidaan kutsua kertausharjoitukseen ilman ennakkoilmoitusaikaa, jos Suomen turvallisuusympäristöstä ilmenevä välttämätön tarve sitä edellyttää.

Kesällä 2017 lakia Puolustusvoimista muutettiin siten, että se sisältää täysin

uuden tehtävän: osallistumisen kansainvälisen avun antamiseen. Lainsäädäntöön lisättiin myös säännökset kansainvälisen avun pyytämisestä ja vastaanottamisesta.

Puolustusvoimille annettu uusi tehtävä luo perustan sotilaallisten kykyjen käyttämiseksi tarvittaessa ja erikseen päätettäessä myös toisen valtion avuksi. Samaan aikaan muutettiin aluevalvontalakia siten, että Puolustusvoimien on nyt mahdollista toimia myös tunnuksettomia sotilaallisia ryhmiä vastaan.

Tärkein Puolustusvoimien toimintaedellytyksiin vaikuttavista keskeneräisistä lakihankkeista on sotilastiedustelulaki. Lakiesitys on parhaillaan eduskunnan käsittelyssä osana laajaa tiedustelulainsäädännön uudistamista.

Sotilastiedustelulain tavoitteena on parantaa Puolustusvoimien tiedonhankintaa tehtäviimme liittyvistä vakavista kansainvälisistä uhkista. Lain pikainen voimaansaattaminen on Puolustusvoimille erittäin tärkeää, sillä Suomelta puuttuu tällä hetkellä sotilastiedustelua ja sen toimivaltuuksia koskeva erityislainsäädäntö.

Suorituskykyä kehitetään kokonaisuutena

Suomen puolustuskyky on kokonaisuus, ja sitä kehitetään tasapainoisesti kaikkien

puolustushaarojen ja yhteisten suorituskykyjen kesken. Puolustusselonteon mukaisesti puolustuksen kehittämisen painopisteinä ovat valmius, käytöstä poistuvien suorituskykyjen korvaaminen sekä tiedustelu, kyberpuolustus ja kaukovaikuttaminen.

Tällä vuosikymmenellä kehittämisessä keskitytään Maavoimiin. Sen tärkeimpinä suorituskykyhankkeina ovat uusien sodan ajan joukkojen varustaminen sekä Maavoimien nopean toimeenpanokyvyn, liikkuvuuden, tulivoiman ja iskukyvyn kehittäminen.

Meri- ja Ilmavoimien pääjärjestelmät poistuvat käytöstä peräkkäin 2020-luvulla. Niitä korvaavat alus- ja hävittäjähankinnat ovat puolustuksemme ensivuosisikymmenen elintärkeitä strategisia hankkeita. Hankkeiden valmistelut ovat käynnissä hallitusohjelman ja puolustusselonteon mukaisesti.

Merivoimien Laivue 2020:n monitoimikorveteilla korvataan seitsemän elinkaarensa päässä olevaa taistelualusta. Hanke on edellytys meripuolustuksen tehtävien toteuttamiseksi myös ensi vuosikymmenen puolenvälin jälkeen. Alusten rakentaminen on tarkoitus aloittaa ensi vuonna, ja koko laivueen on suunniteltu olevan täydessä iskussaan 2020-luvun lopussa.

Naton kriisinhallinnan joukkopooliin ilmoitettu Ilmavoimien kansainvälinen valmiusyksikkö harjoituksessa.

Hornet-hävittäjät korvaavilla uusilla monitoimihävittäjillä turvataan Ilmavoimien taistelukyky niin normaali- kuin poikkeusolojenkin tarpeisiin 2060-luvulle saakka. Hankinnan valmistelut tähtäävät siihen, että valinta ja sopimus tulevasta monitoimihävittäjästä voidaan tehdä vuoden 2021 aikana. Uusien hävittäjien täysi toimintakyky ja -valmius saavutetaan suunnitelman mukaan vuonna 2030.

Upseeriston suuri merkitys

Kansalaisten luottamus Puolustusvoimiin on vahva. Vuonna 2017 julkaistun tutkimuksen mukaan yhdeksän suomalaista kymmenestä luottaa vähintään melko paljon Puolustusvoimiin. Arvonanto kertoo siitä, että Puolustusvoimat on onnistunut tehtäviensä hoidossa, liittyvätpä ne Suomen turvallisuuden ylläpitämiseen tai asevelvolliselle antamaamme koulutukseen. Kiitos tästä kuuluu koko henkilöstöllemme.

Menestyksen tekevät ihmiset. Tärkeä osa Puolustusvoimien menestyksestä perustuu upseeristoon, joka on toiminut keskeisimpänä suunnittelu- ja johto-henkilöstönä läpi aikojen. Historiamme osoittaa, että upseeristomme on aina täytännyt sille annetut tehtävät tinkimättömästi niin rauhan vuosina kuin ankarina sodan aikoinakin.

Tämän päivän upseeristo luutnanteista kenraaleihin on osa katkeamatonta, lähes 240 vuoden päähän ulottuvaa, suomalaisten upseerien ketjua. Sen jokaista lenkkiä sitovat yhteen – aikojen vaihtumisesta huolimatta – samat hyveet ja velvoittavat periaatteet: isänmaallisuus, uskollisuus, kunnia ja oikeudenmukaisuus. On varmaa, että tämä arvoperusta kantaa upseereja sekä nykyisissä töissä että tulevaisuuden päätöksissä.

Kadettiupseerit, joita nykyisin on noin 25 prosenttia koko henkilöstöstämme, ovat tulevaisuudessakin Puolustusvoimien keskeinen henkilöstövoimavara. Tehtävissä onnistuminen edellyttää jokaiselta upseerilta korkean arvopohjan lisäksi rautaista ammattitaitoa ja toimintakykyä. Johtajina upseerien erityisenä velvoitteena on lisäksi kantaa vastuu joukkonsa – niin sotilaiden kuin siviilienkin – jaksamisesta ja huolenpidosta.

Tässä ajassa korostuu myös kyky kansainväliseen yhteistyöhön. Kansainväliset tehtävät ovat osa ammattitaidon kehittämistä ja tehtäväkiertoa kaikissa henkilöstöryhmissä, mutta erityisesti upseereilla.

Kansainvälisessä palveluksessa hankittu kokemus rinnastetaan kotimaan vastaaviin tehtäviin. Vastaavasti kotimaan tehtävä, jossa työskentely tapahtuu monikansallisessa toimintaympäristössä,

rinnastetaan osaamisen kehittämisessä ulkomaanpalvelukseen.

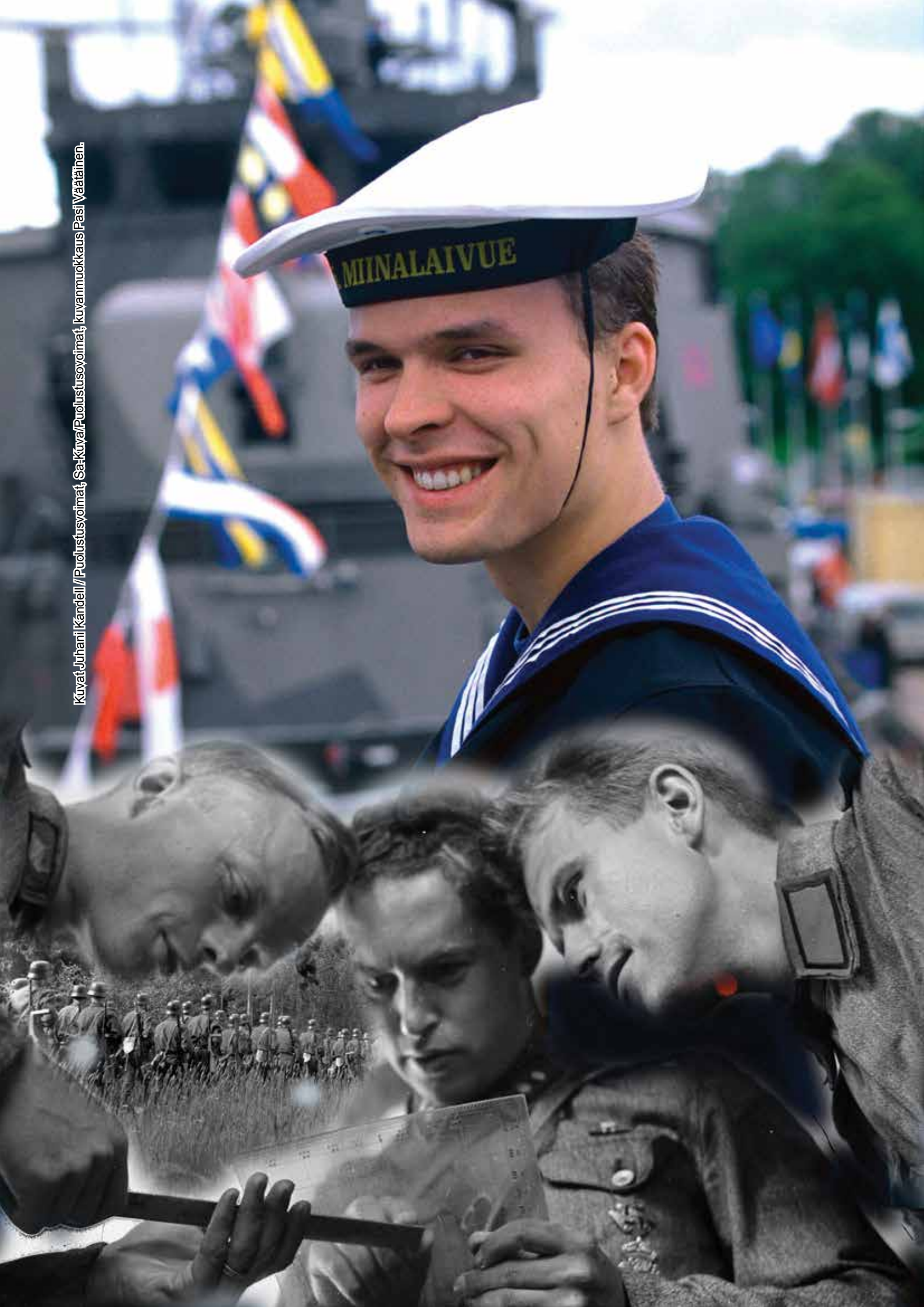
Selvä suunta tulevaisuuteen

Puolustusvoimat tuntee historiansa ja ottaa sekä nykyisessä toiminnassaan että kehittämisessään huomioon niin menneisyydestä saatavat opit, toimintaympäristön vaatimukset kuin teknologian luomat mahdollisuudetkin.

Puolustusvoimat ylläpitää toimintaympäristön kehitykseen suhteutettua puolustuskykyä ja valmiutta jatkuvasti. Kehittämistoimillamme varmistamme sen, että kykenemme myös tulevaisuudessa vastaamaan Suomeen kohdistettuun sotilaalliseen uhkaan turvallisuusympäristön ja sodankäynnin muutosten edellyttämällä tavalla. Toimintamme lähtökohtana on ensisijaisesti estää uhkien muuttuminen sotilaallisiksi kriiseiksi.

Puolustusvoimat aikoo myös tulevaisuudessa olla tinkimättömästi tehtävänsä täyttävä ja tehtäviinsä kykenevä, suorituskykyinen ja uudistushaluinen organisaatio, jonka toiminnalla on kansan vankka tuki.

Jarmo Lindberg on puolustusvoimain komentaja.

Sata vuotta aktiivista puolustuspolitiikkaa

Teksti: Jussi Niinistö

Puolustusministeriö viettää vuosipäiväänsä 14. kesäkuuta juhlistaen samalla satavuotista historiaansa. Ministeriön perustehtävä – toimintaedellytysten luominen Puolustusvoimille ja sotilaalliselle maanpuolustukselle – on säilynyt läpi kiitävän vuosisadan.

Puolustuspolitiikan sisältö ja painotukset ovat vuosien saatossa vaihdelleet merkittävästi.

Ennen talvisotaa ministeriön toiminta painottui sotilaallisen maanpuolustuksen luomiseen. Vapaussodan jälkeen oli luotava puolustusjärjestelmä, joka mahdollisti valtakunnan puolustamisen. Olihan itänaapurin syntynyt aatteellisesti aggressiivinen suurvalta – Neuvostoliitto. 1920-luvun alussa Suomen sotilaspoliittista asemaa pohtineen puolustusrevisionin mukaan se muodosti ainoan konkreettisen uhkan puolueetonta Suomea vastaan.

Etsikkoajasta tulikokeeseen

Laajan mutta vähäväkisen maan puolustusratkaisun perustaksi valittiin yleinen asevelvollisuus. Tämä ratkaisu on osoittautunut aikaa kestäväksi.

Vaikka merkittävä osa miespuolisesta väestöstä jäi pääosin säästösyistä koulutamatta ennen talvisotaa, sodan kynnyksellä valtiojohtolla oli käytössään yli 300 000 koulutettua miestä. Puolet heistä oli myös kertausharjoitettu. Tämän voiman perustamisen mahdollisti alueellinen liikekannallepanojärjestelmä, joka oli astunut voimaan vuonna 1934.

Sodan ajan puolustusvoimien toimintakyvyn kannalta oli keskeistä varustaa

joukot riittävällä, Suomen erityisolosuhteisiin soveltuvalla sotavarustuksella. Tässä tehtävässä ei täysin onnistuttu. 1920- ja 1930-luvuilla laadittiin lukuisia materiaali-ohjelmia, jotka kaikki jäivät jossain määrin toteutumatta.

Määrärahat myöntävää eduskuntaa ei aina onnistuttu vakuuttamaan ohjelmien tarkoituksenmukaisuudesta. Osin salaisista asioista esiteltiin eduskunnalle pieninä kokonaisuuksina, jolloin kokonaiskuvan hahmottaminen oli vaikeaa.

Valtiontalouden heikon tilanteen johdosta 1930-luvulla esiteltiin ohjelmia, joita oli jo sisäisin toimin supistettu, jotta niihin oli mahdollista saada rahoitus. Niin ikään Puolustusvoimien sodan ajan vahvuus kasvoi 1930-luvun alussa lähes 100 000 miehellä. Tämä tarkoitti sodan ajan määrävahvuuksien uusimista ja yhä kasvavaa materiaalitytettä.

Kun samanaikaisesti sotatekniikka – erityisesti ilma-ase – kehittyi ja 1930-luvun taloudellinen lama heikensi valtiontalouden kantokykyä, oli maatalousvaltaisella Suomella ratkaistavanaan suuri ongelma. Jälkiviisauden lasienkin läpi tarkasteltuna yhtälöä oli vaikea ratkaista. Malli Cajander syntyi pitkän aikavälin kuluessa, ja se oli monen tekijän summa.

Talvisotaan jouduttiin siis lähemmäs puutteellisesti varustetuilla puolustusvoimilla. Kahden ensi vuosikymmenen aikana oli kuitenkin luotu järjestelmä, joka

Jussi Niinistö

mahdollisti torjuntavoiton – talvisodan ihmeen. Hinta oli kova, mutta itsenäisyys säilyi.

Moskovan rauhaa seurasi ajanjakso, jolloin yhtäältä Suomen sotilaspoliittinen asema muuttui ratkaisevasti ja toisaalta Puolustusvoimien toimintakykyä parannettiin merkittävästi. Suomen sotilaspoliittisen aseman muutosta on tulkittu monella tavalla ja useasta lähtökohdasta. Turvallinen tulkinta lieenee se, että Suomen vaihtoehdot olivat vähissä.

Saksan sotilaallinen asema Euroopassa oli luja, ja toisaalta Suomen pyrkimykset sotilaspoliittisen asemansa vahvistamiseen – muun muassa puolustusliitto Ruotsin kanssa – kaatuivat Neuvostoliiton vastustukseen. Lopputuloksena Suomi aloitti jatkosodan Saksan rinnalla kesäkuussa 1941.

Jatkosodan puolustusministeriön tehtävät painottuivat sotatalouden johtamiseen. Sotilaalliset päätökset tehtiin ylipäällikkö

Mannerheimin päämajassa. Sotatalouden johtaminen oli mittava tehtävä, sillä sotatarviketeollisuudessa työskenteli 90 000–140 000 miestä ja naista.

Puolustusmenot nousivat suurimmillaan lähes 65 prosenttiin valtion menoista, kun ne nykyään ovat vähän yli 5 prosenttia. Kotirintaman ja sotatalouden ponnistelut mahdollistivat materiaalsen perustan kesän 1944 torjuntataisteluille. Niiden seurauksena Suomen sotilaspoliittinen asema muuttui jälleen ratkaisevasti – lähes viideksi vuosikymmeneksi.

Idän ja lännen välissä

Välirauhansopimus, vuonna 1947 solmittu Pariisin rauhansopimus ja ennen kaikkea seuraavana vuonna Neuvostoliiton kanssa solmittu Ystävyyss-, yhteistoiminta- ja avunantosopimus (YYA) muodostivat sopimuskokonaisuuden, jotka ankkuroivat Suomen idän ja lännen väliin. Puolustuspoliittinen liikkumavara jäi varsin rajoitetuksi.

Puolustuspolitiikka ja maanpuolustus olivat täysin alisteista ulkopoliitikalle, jota tasavallan presidentti johti perustuslain suomin valtaoikeuksin. Maanpuolustus tulikin olemaan osa 1960-luvun alussa määriteltyä turvallisuuspolitiikkaa, jota toteutettiin ulkopoliittika edellä.

Sotilaallisen maanpuolustuksen toimintaedellytysten luominen osoittautui vaikeaksi. Neuvostoliiton kanssa solmittu YYA-sopimus edellytti Suomen puolustavan alueitaan kaikin käytössä olevin voimin ”siinä tapauksessa, että Suomi tai Neuvostoliitto Suomen alueen kautta joutuvat aseellisen hyökkäyksen kohteeksi Saksan tai muun sen kanssa liitossa olevan valtion taholta”. Toisaalta Britannian vaatimuksesta Pariisin rauhansopimukseen kirjatut rajoitukset vaikeuttivat Puolustusvoimien kehittämistä.

Suomalaisen puolustuspolitiikan tavoitteeksi asetettiin riittävän uskottavan valvonta- ja torjuntakyvyn luominen, jotta Suomi voisi säilyä suurvaltojen välisen sotilaallisen konfliktin ulkopuolella. Niin ikään riittävällä puolustuskyvyllä haluttiin varmistaa se, ettei Neuvostoliiton apua tarvittaisi mahdollisessa kriisitilanteessa.

Ulkoisia rajoitteitakin enemmän puolustuksen kehittämisen tiellä olivat sekä taloudellinen että poliittinen turbulenssi, jotka jatkuivat 1970-luvulle saakka. Käytännössä kaikki pitkäkestoiset materiaa-

Kuvat Jaakko Rautio / Puolustusvoimat, Ali Rinta-Jaskari / Ruotuväki, kuvanmuokaus Pasi Väättäinen.

liohjelmat kaatuivat tuolloin poliittisiin tai taloudellisiin ongelmiin. Puolustuksen jatkuvuus ja uskottavuus olivat vaikeuksissa, vaikka asevelvollisuus tuotti koko ajan lisää miehiä reserviin.

Jatkuvuus ja poliittinen sitoutuminen olivatkin keskeisiä syitä vuosina 1971–1981 toimineiden kolmen parlamentaarisen puolustuskomitean perustamiseen. Komiteat määrittivät Suomen puolustuspolitiikkaa – luonnollisesti YYA-sopimuksen reunaehtojen piirissä – ja antoivat suosituksia Puolustusvoimien resurssien kehittämiseksi.

Ensimmäinen ja toinen komitea painottivat alueellisen koskemattomuuden valvontaa ja turvaamista edistäviä materiaalihankkeita. Kolmannen komitean mietintö käynnisti Maavoimien vuosikymmenen, jolloin kehityksen keskiössä oli Maavoimien uudistaminen, erityisesti suojajoukkojen kehittäminen taistelunkuvaa vastaaviksi.

Kylmästä sodasta uusiin uukiin

Suomen puolustuspoliittinen asema muuttui jälleen kylmän sodan päättyessä. 1990-luvun alku oli murroskautta, jolloin epävarmuustekijöitä oli paljon. Niitä olivat muun muassa Jeltsinin johtaman Venäjän tulevaisuus ja Jugoslavian hajoamissodat.

Vuonna 1995 laaditussa valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittisessa selonteossa kylmän sodan päättymisen arvioitiin kuitenkin kokonaisuutena kohentaneen Suomen turvallisuusasemaa. Tähän osasyynä oli myös se, että Suomi oli liittynyt Euroopan unionin jäseneksi saman vuoden alussa.

Vuosikymmenen alku linjasi pitkälle myös puolustuksen tulevaisuutta. Huolimatta taloudellista lamasta Suomi hankki Hornet-torjuntahävittäjät Yhdysvalloista. Lisäksi Maavoimien kesken jääneitä hankkeita täydennettiin Itä-

Saksan edesmenneiden asevoimien varikoista kaikkiaan seitsemän sopimusta sisältävällä hankintakokonaisuudella.

Turvallisuusympäristön vakiintuminen ja erityisesti Venäjän sotilaallisen voiman heikentyminen olivat syynä siihen, että vuonna 1997 laaditussa ulko- ja turvallisuuspoliittisessa selonteossa linjattiin Puolustusvoimien sodan ajan vahvuuden vähentäminen 100 000 miehellä.

Keskeiseksi uhkamalliksi oli nousut strateginen isku, joka saattoi laajentua laajamittaiseksi hyökkäykseksi. Selonteko aloitti myös rauhan ajan varuskuntaverkon supistamisen, joka on jatkunut kuluvaan vaalikauteen saakka.

Selontekomenettely vakiintui siten, että hallitus jätti eduskunnalle turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon noin neljän vuoden välein. Niissä näkyi yhtäältä optimismi Venäjän tilanteen kehittymisestä ja toisaalta kansainvälis-

ten painotusten siirtyminen terrorismin vastaiseen sotaan vuoden 2001 terroris-
iskujen jälkeen.

Niin ikään kokonaisturvallisuuden painoarvo kasvoi sotilaallisen uhkan näennäisesti vähentyessä. Vuoden 2004 selonteossa linjattiin Puolustusvoimien sodan ajan vahvuuden vähentäminen 350 000 sotilaaseen sekä päätettiin luopua jalkaväkimiinoista vuoteen 2016 mennessä.

Vuonna 2008 käydyllä Georgian sodalla ei ollut vaikutusta Suomen puolustuspolitiikkaan. Vuoden 2012 turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon keskiössä olivat säästöt ja Puolustusvoimien supistaminen.

Maanpuolustuksen menoja leikattiin, Puolustusvoimien sodan ajan kokoonpanoa supistettiin 350 000 sotilaasta 230 000 sotilaaseen ja Puolustusvoimien henkilökunnasta supistettiin 2 000 henkilöä.

Yhteistyö tukee kansallista puolustusta

Vuonna 2017 julkaistiin ensimmäinen valtioneuvoston puolustusselonteko. Sen lähtökohtana oli turvallisuusympäristön muutos ja sen edellyttämät toimenpiteet.

Krimin miehitys, sotatoimet Itä-Ukrainassa ja tiivistynyt harjoitustoiminta ulottivat sotilaalliset jännitteet myös Itämeren alueelle. Tämän johdosta Puolustusvoimien sodan ajan vahvuus kasvatettiin 280 000 sotilaaseen. Valmiuden ylläpitoon ja kehittämiseen kohdennettiin lisävaroja. Niin ikään materiaalihankintavaroja kasvatetaan asteittain vuonna 2014 mietintönsä jättäneen parlamentaarisen selvitysryhmän mietinnön mukaisesti.

Selonteko painottaa myös kansainvälistä puolustusyhteistyötä, joka kylmän sodan päättymisen jälkeen on kehittynyt ensin hitaammin mutta nyt yhä ripeämmin kansallista puolustusta tukeväksi elementiksi.

Viimeisimpänä esimerkkinä yhteistyöstä olkoon Suomen, Yhdysvaltojen ja Ruotsin toukokuussa allekirjoittama aiesopimus. Harjoittelu ja sotilaallinen yhteensopivuus mahdollistavat viime vuonna Puolustusvoimille määritetyn uuden tehtävän – sotilaallisen avun antamisen ja vastaanottamisen – toteuttamisen.

Puolustuksen kehittäminen, jos mikä, on pitkäjänteistä työtä. Puolustuspolitiikan tärkein tehtävä on edelleen luoda edellytyksiä Puolustusvoimille ja sotilaalliselle maanpuolustukselle.

On rohjettava tehdä päätöksiä, jotka kantavat pitkälle tulevaisuuteen, sillä Puolustusvoimien iskukykyä ei rakenneta yhdessä eikä kahdessa vaalikaudessa. Tästä esimerkkinä ovat käynnissä olevat strategiset hankkeet, joilla korvataan Merivoimien aluskalustoa ja Hornet-hävittäjät tulevan vuosikymmenen aikana.

Vastuullisen ja pitkäjänteisyyttä edellyttävän puolustuspolitiikan tavoitteena ei voi olla poliittisten irtopisteiden keräily vaan Suomen ja sen kansalaisten turvallisuus.

Jussi Niinistö on puolustusministeri.

Yhteinen satavuotias

Teksti: Paula Lehtomäki

Suomen itsenäisyyden juhluvuosi vahvisti suomalaisten yhteenkuuluvuuden tunnetta. Juhlavuodessa aktiivisesti mukana olleet nuoret suomalaiset kokevat ilmapiirin maassamme parantuneen. Tälle vahvalle pohjalle voi myös juhlija Puolustusvoimat tulevaisuutta rakentaa – aktiivisena yhteiskunnan toimijana.

Seisoin uuden vuoden aattona 31. joulukuuta 2016 satatuhattapäisen yleisömeren keskellä Helsingin kansalaistorilla. Koin suurta ylpeyttä ammattilaisten osaamisesta ja siitä, että niin monet olivat kokoontuneet yhteen käynnistämään itsenäisyyden satavuotisjuhlavuotta.

Aluksi laulettiin Kalliolle kukkulalle ja kohta paukkuivat raketit Daruden soittaessa Sandstormia. Suomen satavuotisjuhlat oli avattu – teemansa mukaisesti yhdessä.

Yhdessä juhluvuotta myös jatkettiin koko viime vuoden ajan. Nyt tiedämme, että Suomi 100 oli kaikkien aikojen monipuolisin ja osallistavin valtiollinen juhluvuosi.

Ohjelmaan sisältyi lopulta noin viisituhatta hanketta, jotka Suomen lisäksi toteutuivat noin sadassa eri maassa. Kyselytutkimuksen mukaan noin 800 000 suomalaista osallistui itse juhlatapahtumien järjestämiseen – kukin haluamallaan tavalla.

Juhlahumun jälkiarviointiin sisältyy monia tärkeitä ja painavia viestejä. Niissä on pohtimista myös tänä vuonna omaa satavuotisuuttaan juhlivalle Puolustusvoimille.

Suomi 100 ei ollut pelkästään sarja iloisia kekkereitä. Se oli yhteiskunnal-

linen ilmiö, jonka oppeja ja vahvuuksia meidän tulee yhdessä kantaa eteenpäin.

Yhteenkuuluvuuden tunne vahvistui

Itsenäisyyden juhluvuoden tavoitteena oli vahvistaa suomalaisten yhteenkuuluvuuden tunnetta ja nostaa Suomen kansainvälistä profilia. Voidaan todeta, että tavoitteet toteutuivat poikkeuksellisen hyvin.

Tilastokeskuksen kyselytutkimuksen mukaan yli 80 prosenttia suomalaisista on sitä mieltä, että yhteenkuuluvuuden tunne vahvistui. Se on merkittävä signaali myös Puolustusvoimien kannalta.

Yksilöllisyys korostuu ajassamme, ja elämänpiirit pikemminkin eriytyvät kuin yhtenäistyvät. On poikkeuksellista, että onnistuimme tavoittamaan juhluvuoden teemalla ja viestillä lähes tulkoon kaikki suomalaiset.

Kyselyssä nousee esiin se, että kaikkein aktiivisimpia ja tyytyväisimpiä juhluvuoden viettäjiä olivat 15–24-vuotiaat nuoret. He ovat myös Puolustusvoimien kannalta erityisen merkityksellinen ikäryhmä. Yhdessä tekeminen innosti ja puhutteli heitä.

Paula Lehtomäki

Itsenäisyyden juhluvuodessa pyrimme tarkoituksellisesti ja johdonmukaisesti korostamaan niitä arvoja ja periaatteita, joiden varassa tätä maata on rakennettu ja joista sen edelleen tunnistaa. Tällaisiksi kivijaloiksi tunnistimme esimerkiksi demokratian, oikeusvaltion, tasa-arvon, koulutuksen ja kestävän luontosuhteen.

Suomalaisen yhteiskunnan kivijalat ovat paitsi arjessa tarkasti vaalitavia perusasioita myös kansakunnan kestäväksi eli resilienssin keskeisiä elementtejä. Parhaimmillaan se, että juhluvuosi kokosi yhteen niin laajasti suomalaisia ja Suomen ystäviä, vahvistaa meitä sisäisesti ja tekee vaikeammaksi ulkopuoliset vaikuttamisyrittämykset.

Muistovuosi ja Puolustusvoimat 100

Yhteisen, iloisen itsenäisyysjuhlinnan jälkeen oli melkoinen askel siirtyä viettämään sisällissodan muistovuotta. Valtioneuvoston piirissä siirtymää alettiin pohtia jo aikaa sitten. Halusimme, että myös muistovuotta kipeine kokemuksineen voitaisiin viettää yhdessä – kaikkien kärsimystä ja jokaista uhria kunnioittaen.

Sata vuotta sisällissodan jälkeen voimme olla ylpeitä siitä, että kansakunta selvisi itsenäisyytensä ajan pahimmasta tragediasta. Selvisimme ja yhdistimme voimamme – se on Suomen tarinan erityinen vahvuus.

Puolustusvoimille ja sen satavuotisjuhlinnalle kaikki tämä muodostaa erityisen kehiksen. Puolustusvoimien synty liittyi maata repineeseen sisällissotaan, mutta onneksi se ei jäänyt vain voittajien voimaksi. Maa onnistui nopeasti rakentamaan itselleen yhteiset puolustusvoimat.

Nykyään melkein jokaisella suomalaisella on jokin käsitys Puolustusvoimista. Luottamustutkimusten mukaan käsitys on kaiken lisäksi hyvin myönteinen: Puolustusvoimat edustaa yhtä Suomen luotettavimmista organisaatioista. Se on arvokas saavutus, eikä koskaan itsestäänselvyys.

Puolustusvoimat yhteinen osa yhteiskuntaa

Kysyttäessä varsinkin miespuolisilta tuttavilta, mitä tulee mieleen sanasta puolustusvoimat, pulahtavat pintaan inttikokemukset. Kokemus siitä, että henkilökohtaisen vapauden menetys oli ehkä vähän epäreilua – mutta samalla ylpeys siitä, että tulipahan intti käytyä.

Vaikka Suomessa on yleinen asevelvollisuus ja vahva maanpuolustustahto, Puolustusvoimat voi olla meille siviileille myös etäinen organisaatio. Uskon, että siviiliväestön läheinen ja arvostava suhtautuminen Puolustusvoimiin kumpuaa ainakin kahdesta asiasta: perustehtävän hoitamisesta ja yhteiskunnallisesta vuorovaikutuksesta.

Täsmällinen ja hyvä perustehtävän hoitaminen on Puolustusvoimien luottamuksen ydintä. Sen lisäksi Puolustusvoimien toiminnassa on tärkeä

Photo: Ralph Larmann

Itsenäisyyden juhluvuoden avajaiset 31. joulukuuta 2016. Pikkukuvassa nuoret

vahvuus: se ei ole jäänyt kasarmien aitojen taakse omiin oloihinsa. Normaalioloissakin se on näkyvä ja vuorovaikutteinen yhteistyöorganisaatio niin valtionhallinnolle, alueille kuin kansalaisten suuntaan. Puolustusvoimat on jollain lailla tuttu niillekin, jotka eivät ole koskaan kutsuntoihin osallistuneet.

Kansalaisten turvallisuudesta huolehtiminen on osa valtion ydintehtävää. Suomessa turvallisuutta tarkastellaan poikkeuksellisen laaja-alaisesti kokonaisturvallisuusajattelun kehiksessä. Viime vuonna hyväksytty Yhteiskunnan

turvallisuusstrategia määrittää seitsemän ydintoimintaa, joiden jatkuvuus on pyrittävä turvaamaan kaikissa olosuhteissa. Sotilaallinen puolustuskyky on niistä yksi.

Suomi on hyvin toimiva, järjestäytynyt ja vakaa yhteiskunta. Siitä huolimatta mekin kohtamme jatkuvasti erilaisia häiriöitä tai uhkia. Suurin osa arkipäivän kokonaisturvallisuuden asioista on onneksi muita kuin sotilaallisen maanpuolustuksen kysymyksiä. Siksi on olennaisen tärkeää, että Puolustusvoimat on muuhun yhteiskuntaan

Sen jälkeen kontaktit Puolustusvoimien ja upseeriston kanssa ovat aktivoituneet ja arkipäiväistyneet – jännitystäkin on ainakin tällä puolella vähemmän.

Valtioneuvoston kanslian valtiosihteerille Puolustusvoimien ja puolustusministeriö ovat lähes päivittäisiä yhteistyökumppaneita. Rooli on tärkeä esimerkiksi ulko- ja turvallisuuspolitiikan ja kokonaisturvallisuuden kysymyksissä, valtionjohdon tilannekuvan muodostamisessa ja huoltovarmuusasioissa.

Olen työssäni oppinut arvostamaan korkealle Puolustusvoimien toimeenpanokykyä sekä laaja-alaisesti ajattelevan upseeriston ammattitaitoa. Toivon, että myös tulevaisuuden upseeristo näkee oman roolinsa laajasti ja osana yhteiskunnan kokonaisuutta.

Onnittelen lämpimästi Puolustusvoimia ja kaikkia sen piirissä työskenteleviä. Jatkamme yhdessä työtä Suomen menestyksen, yhteiskunnan kokonaisturvallisuuden ja suomalaisten hyvinvoinnin vahvistamiseksi.

Paula Lehtomäki on valtiosihteeri ja Suomi 100 -hallituksen puheenjohtaja.

luovuttavat itsenäisyysjulistuksen eduskunnassa 4. joulukuuta 2017.

suuntautunut yhteistyökumppani, joka antaa arvokasta tukea erilaisten ongelmien ratkaisuun – ja toivottavasti oppii koko ajan asioita myös siviiliorganisaatioilta.

Puolustusvoimilla on poikkeuksellinen rooli koota erityisesti miespuolinen ikäluokka yhteen. Maanpuolustusvalmiuden rakentamisen lisäksi tämä synnyttää laajan, hyvin henkilökohtaisen kokemusmaailman suomalaisten ja Puolustusvoimien välille. On tärkeää, että tämä rooli nuorten aikuis-

ten elämässä ymmärretään jatkossakin painavasti ja oikein.

Onnea satavuotiaalle!

Sain lapsuudessani ensikosketuksen Puolustusvoimiin korkea-arvoisen upseerin vieraillessa kotikylässäni. Pikku tytön piti kahvitilaisuudessa olla todella tarkkana, ettei vain kahvia läiky valkoiselle liinalle: on sentään kenraali kylässä!

Sata vuotta uhkalähtöistä puolustussuunnittelua

Teksti: Vesa Tynkkynen

Suomea ovat läpi sen itsenäisyyden ympäröineet naapurimaiden suorituskykyiset asevoimat omine tehtävineen. Artikkelissa tarkastellaan ulkoisen uhkan vaikutusta Suomen puolustusjärjestelmän kehittämiseen osana Puolustusvoimien sadan vuoden kehitystä.

Uhkasta puhuttaessa on otettava huomioon, että sotilaallisen voiman muuttuminen uhkak- si edellyttää aina poliittisia päätöksiä. Tarkasteltaessa tämän päivän maailman tapahtumia näyttää vanha ajatus sodas- ta poliittisen työkalupakin raskaimpana lekana edelleenkin pitävän paikkansa.

Hyökkäys paras puolustus

Vuoden 1918 sodan jälkeen Suomen sotilasjohdon uhka-arvioille saatiin selkeät lähtökohdat vuoden 1920 Tarton rauhansopimuksesta ja seuraavana vuonna laaditusta Ahvenanmaan so- pimuksesta. Ne toivat ratkaisun suurimpiin kiistakysymyksiin naapureiden kanssa.

Marraskuussa 1923 asetetun puolustusrevisionikomitean mietinnössä tammikuussa 1926 Puolustusvoimien toiminnan keskeiseksi tavoitteeksi kat- sottiin sodan syttymisen ennaltaehkäi- seminen. Se oli saavutettavissa vain riittävällä sotilaallisella valmiudella. Neuvostoliittoa pidettiin ainoana todel- lisena uhkana Suomen itsenäisyydelle. Jos hyökkäystä ei kyettäisi torjumaan, oli Puolustusvoimien joka tapauksessa kyettävä pidättelemään vihollista kan- sainvälisen avun saamiseen asti.

Suomessa tiedostettiin jo 1920-lu- vulla, että Neuvostoliitto tulee nou-

semaan yhdeksi Euroopan johtavaksi sotilasmahdiksi. Sodan syttyessä Suomi olisi siihen verrattuna aina alivoimain- nen. Yleisesikunnan tiedusteluraport- tien sävy synkkeni vuosi vuodelta edettäessä 1920-luvulta seuraavalle vuosikymmenelle.

Ajankuvaa voidaan tarkastella esi- merkiksi vuoden 1934 Yleisesikunnan operatiivisen osaston salaisen tiedus- telukatsauksen kautta. Siinä arvioi- tin puna-armeijan olevan ”tekniikan läpitunkema miljoona-armeija” ja eu- rooppalaisen sotilaallisen kehityksen kärjessä. Voidaankin kysyä, miten talvisotaa edeltävänä aikana pyrittiin uskottavasti ratkaisemaan alivoimai- suuden ongelma puna-armeijan mu- sertavaa sotilaallista voimaa vastaan?

Ratkaisun katsottiin löytyvän sa- nonnasta ”hyökkäys on paras puolus- tus”. Alivoimaisen katsottiin voivan tasoittaa voimasuhteita liikkuvalla sodankäynnillä, johon yhdistyi yllätys ja taidollinen ylivoima. Taktisen älyn ja liikkeen uskottiin tuovan voiton ma- teriaalista.

Maaston peitteisyyden ja vaikea- kulkuisuuden nähtiin tuovan kaikkina vuodenaikoina etua alueensa hyvin tun- tevalle suomalaiselle joukolla. Kokei- lujen kautta saatiin 1920–1930-luvuilla käyttöön suomalaiseen maastoon hyvin soveltuvia välineitä – kenttäkeitin, läm-

Vesa Tynkkynen

mitettävän telttä ja marssikompassi – ja kehitettiin sopivia toimintatapoja.

Suomessa oltiin tietoisia siitä, että kansainvälisistä sopimuksista huoli- matta neuvostoliittolaisen käsityksen mukaan sodat alkaisivat ilman sodan julistusta. Tämä korosti entisestään yl- lätysuhkaa. 1930-luvun puolustussuun- nitelmien lähtökohtana oli kuitenkin se, että suojajoukot ehdittäisiin ryhmittää ja kenttäarmeijan perustaminen käyn- nistää ennen sotatoimien alkamista.

Toisena ja pahimpana vaihtoehtona pidettiin sitä, että puna-armeijan nopeat panssarijoukot hyökkäävät Leningradin alueelta yllättäen ilman sodanjulistusta suoraan Viipuriin ja Vuoksen ylimeno- paikoille.

Sotilas- ja poliittisen johdon en- nakoivilla päätöksillä saavutettiin Moskovon neuvottelujen aikana loka- kuussa 1939 kuitenkin asetelma, jossa suojajoukot ehdittiin ryhmittää ja kent- täarmeija keskittää rintamalle ennen sotatoimien alkua.

Talvisodan alettua Suomi esitti Ruotsille pyynnön yhteisten sopimusten mukaisesta sotilaallisesta avusta. Oli vain realismia, että Ruotsin poliittinen johto vastasi kieltävästi eikä siirtänyt kenttäarmeijansa pääosaa Suomen tueksi. Uhka-arvioissaan sen oli Neuvostoliiton ohella otettava huomioon lähelle Etelä-Ruotsia laajentunut Saksa. Kansallinen etu ratkaisi päätökset, mutta ruotsalaisen aseavun ja vapaaehtoisten merkitys Suomen talvisodassa oli kiistaton.

Suomi lännen astinlautana?

Talvisodan jälkeen käyty jatkosota päättyi aselepoon 4. syyskuuta 1944, minkä jälkeen vetäydyttiin aseleposopimuksen mukaiselle uudelle rajalle. Sodan jälkeisestä uhkakuvasta ja puolustussuunnittelusta muodostui vaikeaselkoinen ja monitasoinen kokonaisuus, jota leimasi äärimmäinen salaaminen.

Jo heinäkuussa 1945 Pääesikunnan operatiivisella osastolla laadittiin muistio, jonka sisältö tuli vaikuttamaan seuraavien vuosikymmenien puolustussuunnitelmiin. Muistion mukaan Suomi muodosti astinlaudan lännen Neuvostoliittoon kohdistamalle hyökkäykselle. Sotilaspoliittisten realiteettien ja vaaran vuosien vallitessa sotilasjohdolla oli syvä epävarmuus Neuvostoliiton sotilaallisista ja poliittisista tavoitteista.

Tunnustettiin tosiasia, jonka mukaan Suomi oli haluamattaan osa Neuvostoliiton turvallisuusjärjestelyjä. Toisaalta luottamus entiseen viholliseen oli olematon.

Puolustussuunnittelun kannalta tilanne oli hankala. Sitä vaikeuttivat niin vuoden 1947 Pariisin rauhansopimus kuin vuotta myöhemmin solmittu YYA-sopimuskin. Rauhansopimus rajoitti sotilaallisen voiman minimiin, kun taas YYA-sopimus edellytti oman alueen puolustamista kaikin käytettävissä olevin voimin.

Kun puolustussuunnittelua saatiin jatkaa vuonna 1948, ensimmäinen suunnitelma tehtiin YYA-sopimuksen hengessä mahdollisen lännen hyökkäyksen torjumiseksi. Sen pohjana olivat uhkamallit A, B ja C sekä niihin liittyvät ajatukset omien joukko-

jen käytöstä. Uhkamallit olivat käytössä aina vuoteen 1966 saakka.

Vaihtoehdossa A Suomeen kohdistui Pohjois-Norjan alueelta hyökkäysuhka, jonka tavoitteena oli estää Neuvostoliittoa käyttämästä hyväksi Suomen aluetta. Vaihtoehdossa B länsivallat suorittivat edellä mainitun lisäksi Tanskan salmien kautta merioperaatit Pohjois-Itämerelle. Tämä aiheutti maihinnousu-uhkan Ahvenanmaalle ja Lounais-Suomeen. Vaikein oli vaihtoehto C, jossa edellä mainitulla tavalla kahteen suuntaan rikkirevittyä

puolustusta uhkasivat vielä hyökkäykset Ruotsin alueelta Torniojokilaakson kautta ja Pohjanlahden yli Suomeen.

Uhkamallit olivat poliittisesti tarkoituksenmukaisia, joten herää kysymys, esiteltiinkö puolustussuunnitelmia YYA-kumppanille? Todennäköisesti näin ei tehty. Kumppani ei tätä liene myöskään vaatinut, vaikka vuoden 1961 noottikriisin aikana siihenkin valmistauduttiin.

Parlamentaarinen ohjaus maanpuolustuskysymyksissä oli 1940–1950-luvuilla kovin ohutta. Vasta puolus-

Kuvat Puolustusvoimat, kuvanmuokaus Pasi Väättäinen.

tusneuvoston perustaminen vuonna 1957 alkoi nivoa poliittista ohjausta tiiviimmin Puolustusvoimiin. Tällöinkin pääosa uhkakuvien sisällöstä jäi vielä Puolustusvoimien omaksi asiaksi.

Vuonna 1952 valmistuneen ensimmäisen puolustus suunnitelman peitenimi oli ”Polttoainehankinta”. Puolustuksen runkona oli 29 prikaatin ja 500 000 hengen – joukossa 46 000 naista – sodan ajan armeija. Yli satasivuista puolustuskäskyä laadittiin vain viisitoista kappaletta leimattuna ylimpään turvaluokkaan.

Pääesikunnassakin koko suunnitelma oli vain operatiivisen osaston valmistelijoiden ja keskeisten kenraalien tiedossa. Aikakautta leimasi lähes pakkomielteinen salaaminen. Kansankunnan turvallisuuteen tähtäävän tiedon katsottiin olevan asia, joka oli syytä pitää harmaiden verhojen syvässä hämärässä.

Saatuaan tehtävän Punkaharjun kapeikon pitämisestä kaikissa olosuhteissa Savonlinnan sotilaspiiriin päälliköllä oli Pääesikunnalle yksi kysymys: onko torjuntasuunta itään vai länteen?

Asiakirjoista ei löydy yksiselitteistä vastausta siihen, kuinka realistisina edellä kuvattuja uhkamalleja pidettiin. Pääesikunnan operatiivisen osaston majurina 1950-luvulla palvellut Taisto Olavi Lehti pelkisti asian vuonna 2005 antamassaan haastattelussa toteamukseen: ”Se oli teoriaa.”

Teorialla oli kuitenkin poliittinen merkitys. Neuvostoliitolle olisi tarvittavaa kyetty osoittamaan puolustusvalmiutta ja vakuuttamaan se Suomen halusta puolustaa aluettaan. Miksi muutoin Pohjanmaalle olisi suunniteltu kahden prikaatin länteen suunnattu puolustusryhmitys vielä 1950-luvun lopulla?

Kahdenlaisia suunnitelmia

Porkkalan palauttaminen vuonna 1956 käynnisti uuden suunnittelun. Sotilaallisen maanpuolustuksen perustaksi määritettiin ”valtakunnan keskeinen alue maanpuolustuksen kannalta”. Alueeseen sisältyi pääosa väestöstä, perustettavista joukoista, peltoalasta ja teollisuudesta. Sen hallussa pysymisen katsottiin takaavan niin sotatoimien jatkuvuuden kuin kansan elinmahdollisuuksien säilyttämisenkin.

Koko maan puolustamisen katsottiin olevan mahdollista vain siinä tapauksessa, että Etelä- ja Keski-Suomi sekä Lapin eteläisin osa olisivat omien joukkojen hallussa. Samalla turvattiin maayhteys Ruotsin kautta länteen.

1960-luvun alussa Pääesikunnan tiedusteluraporteissa arvioitiin, että yllättävästi eskaloituvassa kriisissä vain Neuvostoliitolla oli nopeasti käytettävissä joukkoja Suomea vastaan. Natolla tällaisia valmiuksia ei katsottu olevan. – Oliko YYA-ajan Suomella sitten olemassa minkäänlaisia puolustus suunnitelmia inhan idän uhkan varalta?

Haastattelumateriaalien perusteella on entuudestaan tiedossa, että ensimmäinen hahmotelma puolustuksesta itään oli laadittu jo 1950-luvun alussa. Puolustus nojasi Kymijokeen, ja taistelut oli tarkoitus aloittaa Salpa-asemassa.

Suomen puolustusvoimat 100 vuotta -teosta laadittaessa koetettiin löytää idän uhkan torjumiseksi laadittuja puolustus suunnitelmia. Sen enempää Kansallisarkiston hyllykilometrit kuin Pääesikunnan holvitkaan eivät antaneet vastauksia.

Tästä voi päätellä, ettei YYA-Suomessa puolustussuunnitelmia idän suuntaan juurikaan paperille kirjoitettu. Voidaan vain arvailla, miten suunnitelmia on ylläpidetty ja kehitetty suullisin käskyin äärimmäisen pienessä piirissä.

Joitakin vuosia sitten paikannettiin kuitenkin kassakaappi, josta löytyi pölyttynyt vanha mappi – strateginen yleissuunnitelma ”Kalervo”. Suunnitelmasta oli laadittu neljä kappaletta, joista kolme oli tuhottu vanhentuneena jo vuonna 1972.

”Kalervon” perusajatuksena oli idän yllätyshyökkäyksen torjuminen kolmella peräkkäisellä puolustusvyöhykkeellä siten, että yhteys länteen pysyisi avoimena mahdollisimman pitkään. Lisäksi oli määritetty kaikissa olosuhteissa pidettävät alueet. Vähiten joustoa oli eteläisellä rantamaalla. Lähtökohtana oli se, että koko maata puolustetaan ilman ulkopuolista apua.

Lisäksi oli olemassa toinen samaan aikaan laadittu rinnakkainen puolustussuunnitelma, jonka peitenimi oli ”15”. Siinä torjuntasuunta oli länteen. Asetelman voi pelkistää presidentti Paasikiveä lainaten: ”uhkana länsi, faktana itä”.

Alposta Kynnykseen

Kahden erilaisen suunnitelman tarve poistui alueelliseen puolustusjärjestelmään siirtymisen myötä. Sen lähtökohdat oli määritetty jo 1950-luvun alussa sodissa saatujen kokemusten perusteella. Varsinaiset suuntaviivat kypsyivät seuraavan vuosikymmenen alkupuolella.

Vuonna 1966 maa jaettiin seitsemään sotilasläänin, joiden komentajilla oli vastuu puolustuksen järjestämisestä omalla alueellaan valtakunnan rajan suuntaan. Vuonna 1971 valmistui puolustussuunnitelma ”Alpo”, jossa paikallispuolustusjärjestelmä liitettiin osaksi alueellista puolustusjärjestelmää.

Uusi alueellinen puolustusjärjestelmä esiteltiin presidentti Urho Kekkoselle ennen sen hyväksymistä. Presidentin kerrotaan kysyneen puolustusvoimain komentajalta, tarkoittiko järjestelmä sitä, että esimerkiksi Savo-Karjalan sotilasläänin komentaja valmisti puolustuksensa itään? Komentajan vastattua myöntävästi presidentti totesi: ”Erinomaista.”

Kuvat Puolustusvoimat, kuvannuokaus Pasi Väättäinen.

Alueellisella puolustusjärjestelmällä oli 1970-luvun alussa vain niin sanottu ”paperivalmius”. Kantahenkilökunta ja asevelvolliset olivat kouluttamatta, uudet joukot kertausharjoittamatta, valtava määrä materiaalisiirtoja tekemättä ja koko viranomaisyhteistyöhön liittyvä yhteistoiminta rakentamatta.

Vasta vuonna 1978 saatettiin todeta, että uusi järjestelmä oli myös käytännössä saavuttanut sodan ajan valmiuden. Ensimmäisistä päätöksistä oli tällöin kulunut lähes viisitoista vuotta – kyseessä ei siis ollut mikään ”häätöhousujen homma”.

Rauhan ajan ennakoarviot osuvat joskus kohdalleen. Vuoden 1956 Unkarin kansannousun kukistamisen jälkeen Suomessa puolustussuunnitelmien uhkakuvaksi 1960-luvulla oli vakiintunut käsite ”kaappaushyökkäys”. Vuoden

1968 Tšekkoslovakian miehityksen aikana julkinen sana käytti tapahtumista samaa nimitystä.

Seurauksena oli se, että Pääesikunta sai poliittista ohjausta. Oli arveluttavaa, että puolustussuunnitelmissa esiintyi sama käsite, jota julkisuudessa oli käytetty Neuvostoliiton johtamasta operaatiosta. Sana yliviivattiin salaisista papereista ja sen päälle kirjoitettiin ulkopoliittisesti vähemmän osoitteleva sana ”yllätyshyökkäys”.

Viimeinen kylmän sodan aikainen puolustussuunnitelma ”Kynnys” tuli voimaan vuonna 1986. Uhkamallina oli edelleen yllätyshyökkäys ja torjunnan uhanalaisimpina suuntina Lappi ja Etelä-Suomi. Niin Varsovan liitolle kuin Natollekin haluttiin osoittaa, että Suomi kykenee ennakoivalla puolustusvalmiuden kohottamisella ehkäisemään

äkillisen yllätyshyökkäyksen ja maan rajoitetun haltuunoton.

Yllätyshyökkäyksen torjunnassa keskeistä oli saada riittävän ajoissa ennakkovaroitus valmiuden kohottamista varten. Lyhyimmillään varoitusaajan katsottiin 1970-luvulla olevan Helsingissä muutamia tunteja ja itärajalta muutamia vuorokausia. 1980-luvulla suojajoukkojen ryhmittämisen ja liikekannallepanon aloittamisen katsottiin edellyttävän noin viikon ennakkovaroitusaikaa.

Ikuisesta rauhasta uusiin ughiin

Kylmä sota päättyi Varsovan liiton ja Neuvostoliiton hajoamiseen. Baltian maiden itsenäistymisen ja Venäjän asevoimien suorituskyvyn romahtamisen jälkeen välitöntä sotilaallista uhkaa ei

enää pidetty todennäköisenä. Karhu oli kontallaan ja joidenkin mielestä jo maahan kaatunut marginaali. YYA-sopimus purettiin ja katseet kääntyivät länteen.

Kylmän sodan jälkeinen aikakausi hakee yhtäläisyyksiä ensimmäisen maailmasodan jälkeisistä vuosista. Rauhankyyhkyn lensivät Euroopan taivaalla, asevoimia ajettiin kilvan alas, eikä yleinen asevelvollisuus saanut enää kannatusta. Uhkan väheneminen on aina helpompi hyväksyä kuin sen kasvaminen.

Suomessakin arvioitiin, että uhkan nousevat pilvet voidaan nähdä kuukausia tai jopa vuosi ennen kuin ne puhkeavat. Maailma siirtyi kriisinhallinnan ja rauhaan pakottamisen maailmaan, jossa rauhan ja sodan välinen raja muuttui epämääräiseksi harmaaksi alueeksi. –

Mitä Suomen puolustukselle tapahtui eurooppalaisen kehityskulun pyörteissä?

Niin sotilas- kuin poliittisellekin johdolle on annettava tunnustus siitä, että Puolustusvoimien keskeiset lähtökohdat kestivät läpi muutoksen vuosikymmenten. Yleinen asevelvollisuus ja materiaallinen valmius säilyivät. Käytiin ostoksilla eurooppalaisten valtioiden käytettyjen aseiden alennusmyynneissä, joissa alennusprosentit olivat kohdallaan – penneillä saatiin helmiä.

Toki vähentynyt uhka toi muutoksia puolustusjärjestelmään. Kylmän sodan aikana sen kehittäminen oli perustunut mahdollisimman korkeaan valmiuteen. Nopea liikekannallepanojärjestelmä oli ollut itseisarvo – nykykielellä *center of gravity*. Uhkan työntyessä ulommas järjestelmän terävin kärki tylsyi.

Puolustuksen rahoitus niukkeni, ja taloudellisesta tehokkuudesta tuli kaikkea toimintaa ohjaava tekijä. Materiaalin keskitetyn varastoinnin laskettiin tulevan hajautettua edullisemmaksi. Varusmiesten palveluaikajärjestelmän muutosten myötä ympärivuotinen valmius perinteisessä mielessä katosi. Mikä rahassa voitettiin, se valmiudessa hävittiin.

Muutokset olivat oman aikansa perusteltuja ratkaisuja. Ne saavat selityksensä yleisestä eurooppalaisesta kehityksestä, arvioidusta uhkatasosta ja taloudellisista reunaehdoista. Poliittista realismia on se, että syvässä rauhantilassa sodasta puhumisella ei vaalivoittoja saavuteta.

Viime vuodet ovat jälleen nostaneet esiin kasvavia ja monikasvoisia uhkia. Maanpuolustuksen rakenteet ja toimintatavat näyttäivät jälleen saavan takaisin valmiudellisia elementtejä, jotka aiemminkin olivat sen johtavia periaatteita. Niiden tarkempi erittely on kuitenkin parempi jättää tulevien tutkijapolvien tehtäväksi.

Artikkeli on toimituksen lyhennelmä sotahistorian professorin, kenraalimajuri evp Vesa Tynkkysen 16. tammikuuta 2018 Finlandia-talossa pitämästä Puolustusvoimat 100 vuotta -avajaisten juhlaesitelmästä.

[illegible]

Plumbata fiziologice este
cunoscuta și în rândurile
medicilor 1900-, precum și
ca 100-, neobișnuită 20-
vârsta 10-
Căminul cu 60- Arhitectul
Tramvayului 100

**Suomi julistettiin
sotatilaan.**

Kuvat SA-kuva/Puolustusvoimat, kuvanmuokkaus Pasi Väättäinen.

Puolustusvoimien ensimmäinen vuosisata

Teksti: Mikko Karjalainen

Puolustusvoimat juhlii satavuotista taivaltaan. Ajallinen viive Suomi 100 -juhlavuoteen on looginen. Pyrkimykset järjestysvallan luomiseksi itsenäiseen Suomeen tiivistyivät toden teolla vasta vuoden 1918 alkupäivistä lähtien.

Puolustusvoimien syntyhistorian voi määritellä alkaneen konkreettisesti tammi–helmikuussa 1918. Sen sijaan pohdiskelu siitä, alkoi järjestysvalta syntyä jonain tietynä päivänä tai hetkenä, on hedelmätöntä. Määrittämisessä on otettava huomioon myös tammikuuta 1918 edeltänyt kehitys.

Heti organisoitumisensa ensi kausina kenraali Mannerheimin johtamat ”hallituksen joukot” joutuivat todelliseen tulikokeeseen. Alkaneen sodan nimestä on taitettu peistä. Sadan vuoden jälkeen vallitsee orastava yksimielisyys siitä, että erilaiset nimet heijastelevat oikeutetusti sodan eri näkökulmia.

Kiista sodan nimestä ei enää hämää sitä tosiasiaa, että vuoden 1918 sota oli syntymäkamppailuan käyväälle Suomelle valtava inhimillinen tragedia. Näkökulmasta riippuen sodasta voidaan käyttää eri perustein monta nimeä: vapausota, kansalaissota, sisällissota, luokkasota, veljessota tai punakapina.

Sota päättyi toukokuun puolivälissä vuonna 1918. Itsenäisen Suomen puolustusvoimat oli selviytynyt ensimmäisestä tulikokeestaan. Työ maan puolustamisesta vastaavan rauhan ja mahdollisen tulevan sodan ajan armeijan luomiseksi oli kuitenkin vasta lähtökuopissaan. Kehitystyö, jonka tulokset mitattiin sotavuosina 1939–1945, alkoi vuonna 1918 hyvin alhaiselta tasolta.

Puolustusvoimien satavuotisen historian kunniaksi julkaistiin toukokuussa viisisataaviisikymmensivuinen juhlakirja *Suomen puolustusvoimat 100 vuotta*. Se perustuu laajaan alkuperäisaineistoon. Seuraavassa pohdin Suomen puolustusvoimien ensimmäistä vuosisataa teoksen asiantuntija-artikkeleista esiin nostettujen analyysien kautta.

Suunnittelun taustalla äly

Puolustusvoimien ensisijainen tehtävä on koko itsenäisyyden ajan ollut oman maan sotilaallinen puolustaminen. Suurimmaksi uhkaksi on koettu mahdollinen yllätyshyökkäys maan tai sen osien valtaamiseksi.

Uhkan torjumiseksi puolustus-suunnitelmissa on korostettu omien joukkojen nopeaa liikekannallepanoa. Suunnittelun ehdoton lähtökohta on ollut koko maan puolustaminen. Professori Vesa Tynkkynen tekstiä lainaten ”rajojemme ympärillä suurin sotilaallinen voima on koko itsenäisyyden ajan ollut idässä, mikä on leimannut uhkarvioidemme sisältöä poliittisten sitoumuksien taustalla”.

Tynkkynen ja dosentti Petteri Jouko ovat laatineet teokseen Suomen puolustusvoimien operatiivisesta suunnittelusta välitilinpäätöksen eritoten kylmän sodan ajan vuosikymmeniltä: YYA-ajan Suomessa Puolustusvoimat valmistautui virallisissa suunnitelmissaan

Mikko Karjalainen

torjumaan mahdollisen hyökkäyksen länsivaltojen taholta. Samanaikaisesti tehtiin salaisia valmisteluja myös mahdollisen Neuvostoliiton hyökkäyksen torjumiseksi.

Operatiivinen suunnittelu on nojannut läpi itsenäisyyden vuosikymmenten alkujaan ulkomaisten vaikutteiden pohjalta muotoutuneeseen suomalaiseen sotataitoon. Sen lähtökohtana on ollut se tosiasia, että mahdollisella vihollisella on aina sekä miesmääräinen että materiaallinen ylivoima.

Ratkaisuna on pidetty ennen kaikkea miesmäärältään ja varustukseltaan alivoimaista mutta Suomen oloihin sopivaa suomalaista sodankäyntitaitoa. Vihollisen on ajateltu toimivan omalla tavallaan, kun taas Suomen puolustusvoimien on suunniteltu hyödyntävän

paikallisia erityisolosuhteita kaikilla sodankäynnin tasoilla.

Dosentti Marko Palokangas tiivistää artikkelissaan suomalaisen sotataidon pohjautuvan ajatukseen oman maan puolustuksen tärkeydestä: "...pohjana on ollut ajatus siitä, että maan puolustaminen on jokaisen ihmisen erottamaton oikeus ja velvollisuus. Valtaosalle suomalaisista antautuminen tai maan osien luovuttaminen viholliselle ovat olleet vieras ajatus."

Koulutuksella maanpuolustajaksi

Älykkäät ja omiin sotataidollisiin vahvuuksiin perustuvat suunnitelmat eivät kuitenkaan riitä, elleivät omat toimintatavat ja taisteluvälineet pohjautu määrätietoiseen tutkimukseen ja käytännön kokeilutoimintaan.

Professori Tynkkynen kiteyttää, että Puolustusvoimien kenttäkokeiden ja tutkimuksen tavoitteena on ollut "suorituskykyinen, koulutetuista joukoista muodostettu sodan ajan armeija, joka hallitsee toimintamenetelmät ja osaa käyttää kehitettyä, käytössä olevaa sotamateriaalia".

Edellä esitetty tavoite ei toteudu, ellei sodan ajan joukkoja ole koulutettu tehtäviinsä. Yleinen sotataidollinen periaate on, että viime kädessä taistelun voittaa se osapuoli, jonka joukot ovat paremmin koulutetut. Suomen puolustusvoimien historiassa tämä kävi toteen esimerkiksi vuoden 1918 sodassa.

Suomalaisten varusmiesten palvelusajat, samoin kuin koulutuskautien pituudet ja sisällöt, ovat muuttuneet vuosikymmenten saatossa useaan otteeseen. Koulutuksen ensisijaisuus on kuitenkin ymmärretty Suomen puolustusvoimissa koko itsenäisyyden ajan.

Pysyvänä periaatteena on ollut se, että jokainen asevelvollinen aloittaa palveluksensa samasta lähtökohdasta.

Eversti evp Hannu Liimatta toteaa artikkelissaan, että jokainen kenraalikin on kerran ollut alokas, jolla "on omien kykyjensä ja halukkuuksiansa mukaisesti mahdollisuus kouluttautua nousujoh-teisesti reservin miehistö-, erikois- tai johtajatehtäviin taikka hakeutua sotilasuralle aliupseeriksi tai upseeriksi".

Kuvat Puolustusvoimat, kuvanmuokaus Pasi Väättäinen.

Materiaalinen valmius punnitaan kriisin hetkellä

Tutkimus- ja kokeilutoimintaan pohjautuvien toimintatapojen ja koulutetun henkilöstön lisäksi sodan ajan joukoilla on oltava käytettävissään laadullisesti ja määrällisesti kelvollinen sotamateriaali. Itsenäisyyden alkuvuosina tämä lähtökohta ei ollut mikään itsestäänselvyys. Puutteet havaittiin karulla tavalla talvisodan raskaissa torjuntataisteluissa.

Dosentti Petteri Joukon analyysi materiaallisen varautumisen tarpeellisuudesta on yhtäältä yksinkertainen mutta toisaalta erittäin monikerroksinen ja ajatuksia herättävä. Joukon mukaan "materiaalinen varautuminen – kuten koko kansakunnan puolustus – on kuin vakuutus, jonka kattavuutta kukaan ei halua testata, mutta jonka kattavuutta

on mahdotonta enää korottaa vahingon sattuessa". Suomi joutui lunastamaan tämän vakuutuksen sekä vuonna 1918 että vuosina 1939–1945.

Dosentti Pentti Airio puolestaan tiivistää artikkelissaan sodankäynnin ytimen (clausewitzmäisesti): "Sota on politiikan jatkamista väkivallan keinoin. Se on siis osa politiikkaa, ei itsetarkoitusta... Tuhotut taitorakenteet on voitu rakentaa uudelleen, mutta sodan henkiset vammat ovat jatkuneet rintamalla olleissa ja heidän lähipiirissään koko elinajan. Niiden heijasteet ovat ulottuneet yli sukupolvien. Maailmansodat aiheuttivat hirvittäviä tappioita. Niiltä osin kansakunnilla on pitkä muisti."

Suomalaisten sodissa kärsimissä tappioissa huomionarvoista on se, että siviiliväestön ihmismenetykset jäivät hämmästyttävän vähäisiksi. Tämä epä-

suhta korostuu, kun niitä verrataan esimerkiksi muiden Euroopan itärintaman maiden väestötappioihin.

Dosentti Ville Kivimäen tutkimuksista selviää, että lähes 98 prosenttia vuosien 1941–1945 sodissa menehtyneistä suomalaisista oli Puolustusvoimissa palvelleita henkilöitä. Kivimäen analyysi on selvä: ”Armeija pystyi täyttämään tärkeimmän tehtävänsä, kotiseudun ja siviiliväestön turvaamisen.”

Osana yhteiskuntaa

Suomi on toiminut koko itsenäisyytensä ensimmäisen vuosisadan maailmassa, jossa oman elintilan puolustamisen ehdottomana edellytyksenä on ollut kaikkien kansanosien mahdollisimman laaja tuki. Ajatus siitä, että Puolustusvoimat olisi jollain tavoin muusta yhteiskun-

nasta irrallinen toimija, ei Suomessa ole realistinen.

Puolustusvoimien toiminnassa yhdistyykin parhaimmillaan yksittäisen kansalaisen ajatus maanpuolustuksen tärkeydestä, mikä samalla luo vahvan henkisen pohjan maanpuolustustahdolle. Tästä muodostuu suomalainen käsitys kokonaismaanpuolustuksesta ja sen kestävydestä – myös kriisitilanteissa.

Puolustusvoimien luontevaa asemaa suomalaisessa yhteiskunnassa kuvaa hyvin se, että suomalaisen kokonaismaanpuolustuksen malli herättää laajaa kiinnostusta myös Suomen rajojen ulkopuolella. Suomalaiset rauhanturva- ja kriisinhallintatehtävissä palvelevat naiset ja miehet ovat saaneet laajaa arvostusta osakseen ennen kaikkea syvän ja monipuolisen osaamisensa mutta myös kehityshakuisen asenteensa myötä.

Eversti evp Kalle Liesinen kiteyttää artikkelissaan suomalaisen rauhanturvaamisen ensiaskeleita vuodelta 1956 seuraavasti: ”Ensimmäiset rauhanturvaajat edustivat yli yhdeksääkymmentä ammattia, vaikka joukon keski-ikä oli alle 25 vuotta. Osaamiseltaan heidän yksikkönsä oli niin hyvä kuin Suomesta kyettiin kokoamaan.”

Toinen vuosisata

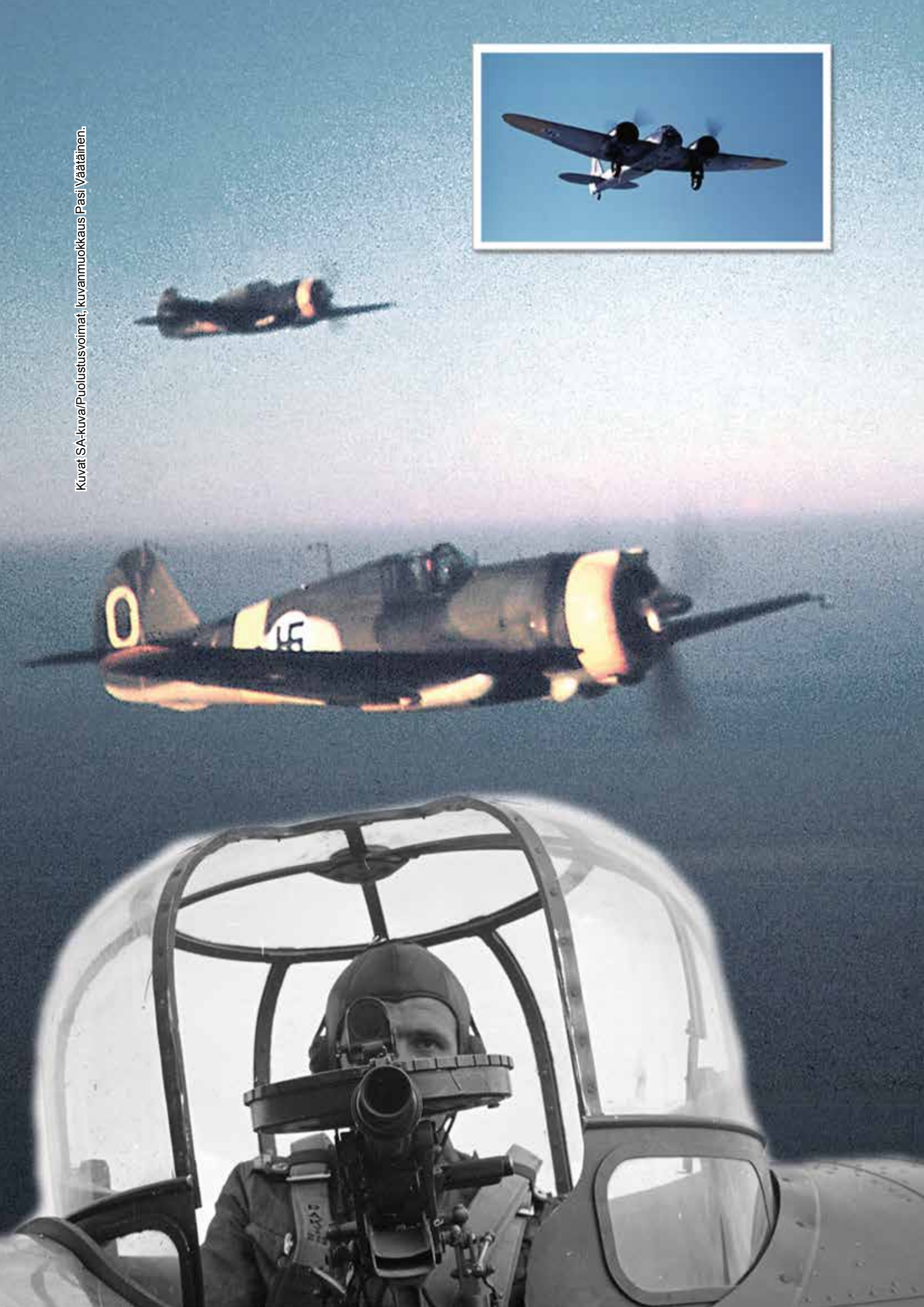
Vuonna 2018 Suomen puolustusvoimat näyttävät hyvin erilaisena verrattuna sadan vuoden takaiseen armeijaan. Edelleenkin sen tärkein tehtävä on itsenäisen Suomen sotilaallinen puolustaminen. Välineet, joilla tehtävä toteutetaan, ovat vuosikymmenten saatossa muuttuneet. Silti tänäkin päivänä maanpuolustus perustuu jokaisen suomalaisen miehen ja naisen tahtoon puolustaa isänmaataan.

Suomalaisten luja maanpuolustustahto mahdollistaa puolustuskyvyn pohjaamisen niin sanottuun Suomen malliin, jonka perustan muodostavat yleinen asevelvollisuus ja koko maan kattava puolustus. Lähitulevaisuudessa näille valinnoille ei ole nähtävissä järkevää vaihtoehtoa ratkaisua puolustuskykymme ylläpitämiseksi.

Viime kädessä Suomen ja sen lähi-alueiden toimintaympäristö ja sen kehitys määrittelevät sen minimitasen, johon puolustuksemme on kyettävä. Suomen puolustusvoimat kykenee hoitamaan sille asetetut tehtävät myös tulevana vuosikymmeninä, kunhan maanpuolustuksella on käytettävissään riittävät taloudelliset resurssit, motivoitunut henkilökunta ja kansalaisten vankkumaton tuki.

Vuoden 2017 valtioneuvoston puolustusselonteon asettaa Puolustusvoimille mittavat tavoitteet nyt ja tulevaisuudessa: ”Suomen on kyettävä vastaamaan sotilaallisen painostukseen, nopeasti kehittyvään sotilaalliseen uhkaan ja laajamittaiseen sotilaallisen hyökkäykseen.”

Dosentti Mikko Karjalainen on Maanpuolustuskorkeakoulun sotataidon laitoksen erikoistutkija. Hän on Suomen puolustusvoimat 100 vuotta -juhlateoksen päätoimittaja.

Laadussa on voimamme – Ilmavoimat 100 vuotta

Teksti: Veikko Heinonen

Ilmavoimat on kehittynyt sadan vuoden aikana uskomattoman paljon ja kyennyt pysymään poliittisten vaihteluiden aallokossakin kansainvälisen kilpailun kyydissä. Maailman toiseksi vanhimmilla itsenäisillä ilmavoimilla – heti Royal Air Forcen jälkeen – oli kaikessa vaatimattomuudessaan sangen erikoinen alkutaival.

Juhlavuonna on hyvä tarkastella Ilmavoimien (vuoteen 1928 asti Ilmailuvoimat) alkuvaiheita kenties jotain uutta oivaltaen.

Historian mukaan Ilmavoimat perustettiin sisällissodan tiimellyksessä. Sodan lopputulokseen silloisella lentotoiminnalla ei ollut suurtakaan merkitystä. Kokeneet sotilaat, kuten Mannerheim, näkivät kuitenkin ilma-aseen potentiaalin.

Aluksi ylipäällikkö piti lentojoukkoja ensi sijassa armeijan silminä ja vasta 1930-luvun alussa varsinaisena tulevaisuuden aseena. Hänen näkemyksillään oli suuri merkitys Ilmavoimien kehittymiselle itsenäiseksi aselajiksi.

Seremoniallinen perustamispäivä on kunkin organisaation julistuksen mukainen – ja siten oikea. Tarkastelen kuitenkin seuraavassa perustamispäivän mahdollisia vaihtoehtoja. Valotan, milloin Ilmavoimista oikeasti tuli itsenäinen – siis määrättyä Puolustusvoimien strategista vastuualuetta itsenäisesti, Maa- ja Merivoimista erillisenä organisaationa toteuttava aselaji – oma puolustushaaransa.

Alkuun sata vuotta sitten

Usein kuvataan, että Suomen ilmavoimien perustaminen tapahtui kuin varkain. Näin voidaan sanoa, sillä ensimmäiset koneet ja lentäjät tulivat Ruotsista vapaaehtoisten työn tuloksena ja ilman valtiovallan toimenpiteitä. Yhtä usein alkuvaiheiden historiaa kuitenkin kerrotaan harhaanjohtavasti esittämällä, että ajatus Ilmavoimista syntyi valkoisille vasta tuon tapahtuman jälkeen.

Todellisuudessa lentokoneiden ja lentäjien hankkiminen oli käynnissä jo ennen ensimmäisten koneiden maahan saapumista. Senaatti oli itsenäisyysjulistuksen jälkeen ottanut yhteyttä Saksaan ja Ruotsiin saadakseen sotilaallista apua, mukaan luettuna lentokoneita ja lentäjiä. Vain Saksa oli omien intressiensä takia valmis neuvottelemaan asiasta.

Helmikuun alkupuolella vuonna 1918 olivat ministeri Edvard Hjelt ja Suomen sotilasasiamies Alexis Gripenberg Saksassa neuvottelemassa asiasta. Saksassa sotilaslentäjäkouluksen saanut jääkäriluutnantti Bertil

Veikko Heinonen

Mårtensson sai heiltä 15. helmikuuta tehtäväkseen suorittaa konehankintoja. Olisiko tuo tehtävänanto ollut sopiva Ilmavoimien perustamishetki?

Toisaalta Ilmavoimien ensimmäisenä koneena voitaneen pitää Venäjän armeijassa palvelleen Väinö Mikkolan kaappaamaa konetta, jolla hän yritti kuljettaa helmikuun 5. päivänä senaattori P. E. Svinhufvudin Helsingistä Vaasaan. Konehäiriön takia Mikkola joutui tekemään pakkolaskun Helsingin edustalle. Svinhufvud jatkoi matkaansa 3. huhtikuuta jäänmurtaja Sammolla, mutta Mikkola vangittiin tapauksen johdosta.

Ruotsalaiset alullepanijoina

Yksityiset ruotsalaiset ryhtyivät puuhaamaan kansalaiskeräystä voidakseen lahjoittaa Suomen valkoiselle armeijalle lentokoneita. Toimittaja Valdemar Langletin kokoamilla varoilla Suomen ystävät ostivat saksalaisen Albatross-koneen, jossa oli 110-hevosvoimainen moottori.

Lutnantit Allan Hygert ja Per Svanbäck lensivät koneen helmikuun 25. päivänä Uumajasta Kokkolaan, jonne he tekivät välilaskun matkalla Vaasaan. Jouduttuaan pysähtymään lumimyräkan takia Pietarsaassa he onnistuivat pääsemään perille vielä saman päivän aikana. Siten he olivat koneineen jo Vaasassa ennen kuin toinen ruotsalaismatka-asenne laskeutui Vaasan edustalle maalikuun 6. päivänä 1918.

Tuo kone oli kreivi Eric von Rosenin Morane Saulnier Parasol-kone, joka laskeutui Nils Kindbergin ohjaamana Vaasan Vaskiluotoon. Tämä kone sai suuren huomion ja paikan Ilmavoimien historiassa. Kyydissä tullut von Rosen jatkoi laskun jälkeen Mannerheimin silloiseen päämajaan, Seinäjoen rautatieasemalla olevaan junavaunuun, luovuttamaan koneen hänelle henkilökohtaisesti.

Lahjoitus ja sen ilmoittaminen päiväkäskyssä lentotasona n:o 1 olivat omiaan nostamaan valkoisten taistelumieltä, mikä Mannerheimin tarkoituksena varmasti olikin. Lahjoitus sai niin paljon huomiota, että Ilmavoimat teki vuonna 1926 päätöksen viettää vuosipäiväänsä 6. maaliskuuta.

Muitakin vaihtoehtoja olisi ollut. Yhtä hyvin vuosipäiväksi olisi sopinut ensimmäisen koneen tuloajankohta, helmikuun 25. Ehkä vielä paremmin Ilmavoimien perustamispäiväksi olisi sopinut 10. maaliskuuta 1918. Silloin Mannerheim käynnisti lentojoukkojen toiminnan antamalla päiväkäskyssään määräyksen lentojoukkojen järjestämisestä sekä määräsi niiden päälliköksi luutnantti Allan Hygertin.

Toisaalta on lähes täysin unohdettu, että valkoisten lentotoiminta alkoi samana maaliskuun kuudentena päivänä saksalaisten aseveljien toimesta. Tuolloin he valtasivat Granbodin venäläisen merilentoaseman ja aloittivat

sieltä käsin lentotoiminnan Suomen rannikolla.

Saksalaisten tulo perustui Saksan ja Neuvosto-Venäjän välillä maaliskuun 3. päivänä allekirjoitettuun Brest-Litovskin rauhansopimukseen. Rauhansopimus vaikutti oleellisesti myös Suomen kokonaistilanteeseen, sillä se käynnisti venäläisten joukkojen vetäytymisen Suomesta.

Suomalaiseksi organisaatioksi

Vuoden 1918 lentojoukot eivät olleet kovinkaan suomalainen organisaatio, sillä ne muodostuivat pääosin ulkomaalaisista. Kevään aikana Suomen lentojoukoissa palveli yhteensä 29 ruotsalaista, joista 16 oli ohjaajia. Heistä kuusi oli saanut sotilaslentäjäkoulutuksen. Kaksi heistä palasi hetimiten Ruotsiin.

Huhtikuun alussa pätevimpiä lentäjiä olivat kuusi valkoisten puolelle loikannutta venäläistä. Suomalaisia lentäjiä oli neljä.

Venäjällä koulutuksensa saanut Valfrid Nykänen sai surmansa hakiesaan Helsingistä venäläisten jättämää lentokonetta. Arvi Pajunen tuli Suomeen maaliskuussa ja toimi tähtystäjänä. Bertil Mårtensson saapui Suomeen 4. huhtikuuta ja toimi lentäjänä Karjalan rintamalla. Väinö Mikkola astui Ilmavoimien palvelukseen vasta vankeutensa jälkeen 4. toukokuuta.

Kapteeni Carl Seberin tultua nimitetyksi komentajaksi 28. huhtikuuta alkoi Ilmavoimien saksalaiskausi. Seber lähetti jo huhtikuun lopulla suomalaisia Saksaan lentäjäkoulutukseen. Suurempi ryhmä lähti matkaan elokuun alussa.

Venäläiset lentäjät poistuivat saksalaisten vaatimuksesta maasta lokakuun alussa. Saksalaiset itse joutuivat lähtemään Suomesta marraskuun jälkeen.

Joulukuun alussa Suomeen saapuivat Saksassa koulutetut lentäjämme ja Ilmavoimat saivat suomalaisen komentajan, ensin everstiluutnantti Torsten Aminoffin ja hänen jälkeensä Sixtus Hjellmanin. Vasta tuolloin Ilmavoimien johto ja kaikki lentäjät olivat suomalaisia.

Sittemmin 1920-luvulla jääkärit olivat enemmistönä Ilmavoimien

johtotehtävissä. Ilmavoimissa palveli yhteensä 25 jääkäriupseeria. Hjellmanin jälkeen komentajana vuoteen 1926 asti toiminut Ilmavoimien kyvykäs kehittäjä Arne Somervuori oli kolme vuotta Saksan ratsujoukoissa taistellut husaari.

Kiistanalainen asema

Aluksi Ilmavoimien itsenäisyys ei ollut itsestään selvä asia, sillä Mannerheim varasi mahdollisuuden alistaa lentojoukot armeijan ryhmille. Huhtikuun 23. päivänä hän alistikin lento-osasto I:n länsiarmeijalle ja lento-osasto II:n itäarmeijalle.

Ilmavoimiemme ensimmäisenä organisoijana toiminut Seber ei hänkään alun pitäen suunnitellut Ilmavoimia itsenäiseksi aselajiksi. Saksalaisen suurarmeijamallin mukaisesti hän suunnitteli sen armeijalle alistetuiksi rintamalento-osastoiksi. Jalkaväkidivisioonilla ja laivastolla oli kullakin omat lento-osastonsa.

Ilmavoimien asema itsenäisenä aselajina tuli jatkossakin olemaan kiistanalainen aina 1920-luvun lopulle saakka, eikä asia ollut senkään jälkeen aivan yksiselitteinen.

Arne Somersalo pyrki kehittämään Ilmailuvoimista itsenäistä offensiivista aselajia. Vuonna 1923 Yleisesikunta oli kuitenkin tullut siihen johtopäätökseen, että Ilmailuvoimien tärkein tehtävä on varmistaa liikekannallepano ja joukkojen keskittäminen. Tätä silmällä pitäen Somersalon tuli suunnitella puolustuslaitoksen kokonaissuunnitelmaa valmistelevalle komitealle ilmavoimien käyttöperiaatteet Maavoimien organisaatioita palvelevalla tavalla.

Yleisesikunta ei hyväksynyt Somersalon esitystä itsenäisistä Ilmailuvoimista, vaan kutsui maahan englantilaisista upseereista koostuvan asiantuntijakomission. Se tukeutui luonnollisesti Somersalon mielipiteisiin, joten englantilaisten lausunto myötäili hänen näkemyksiään.

Komission mukaan köyhä Suomi ei kykenisi rakentamaan suurvaltojen tapaisia Ilmavoimia. Sen tulisi keskittyä rakentamaan niin vahvat defensiiviset yksiköt, että vihollinen katsoisi hyökkäyksen kannattamattomaksi. Tämän vuoksi tuli panostaa pommituskonei-

Kuvassa ylhäällä oikealla Seberin ilmailuvoimamalli 1918.

siin. Koneiksi kannattaisi valita pääasiassa vesikoneita, sillä maakenttiä Suomeen olisi vaikea rakentaa.

Puolustusrevisioni hyväksyi muistion, ja näin Ilmavoimille tunnustettiin varsin itsenäinen luonne strategisena aselajina. Kiihkeitä Ilmavoimien tehtävistä sekä mielipiteet maa- ja vesikoneiden sekä hävittäjä- ja pommittajakoneiden paremmuudesta aaltoilivat kuitenkin aina talvisodan kynnykselle asti.

Itsenäiseksi aselajiksi

Nuoret lentoupseerit, kuten Richard Lorentz, Kaarlo Sihvo ja Viljo Rekola, kirjoittivat jo 1930-luvun alkupuolella maakoneiden ja hävittäjätorjunnan puolesta. Mannerheimin johdolla 1931 aloittanut puolustusneuvosto alkoi kiinnittää huomiota hävittäjätorjunnan suureen merkitykseen ja koneiden kasvaneet suorituskyvyt huomioimaan tukikohtien ryhmittelyyn. Myös pommikoneita pidettiin edelleen tärkeinä.

Vaikka Ilmavoimat koettiin rauhan aikana itsenäiseksi aselajiksi, sodan ajan suunnitelmissa tilanne oli toinen.

Talvisodassa Karjalan kannaksen kahdelle armeijakunnalle ja Merivoimille alistettiin kullekin yhteistoimintalivueet. Armeijakuntien lentojoukkojen operatiivista toimintaa johtivat niiden ilmakomentajat ja sittemmin Kannaksen armeijan esikunnalle alistettu Lentoryhmän esikunta. Lopulta operatiivinen johtaminen siirrettiin Lentorykmenttien esikunnille ja armeijakuntiin komennettiin yhteysupseerit. Kaksi Lentorykmenttiä olivat ylipäällikön käytössä painopisteen luomiseksi.

Ilmavoimien keskitetyn voiman käytön kannalta tilanne oli ongelmallinen. Osa lentojoukoista oli alistettu Maavoimien yhtymille, osa Päämajalle ja osa ilmavoimien komentajalle. Viimein ylipäällikkö antoi 3. tammikuuta 1941 käskyn Ilmavoimien uudelleenjärjestelystä. Samalla annettiin perusteet lentorykmenttijaolle ja määrättiin niille yksityiskohtaiset vastualueet. Alistukset Maa- ja Merivoimille lopetettiin ja Ilmavoimien päätehtäväksi määrättiin hävittäjätorjunta. Viimeistään tässä vaiheessa Ilmavoimista tuli itsenäinen aselaji.

Jatkosodan opetuksista eversti Gustav Magnusson toteaa eräässä lehtikirjoituksessaan seuraavaa: ”Käsitettiin, että ilma-alueen luominen viestiverkkoineen, komentopaikkoinen ja maaorganisaatioineen oli menestyksellisen ilmatoiminnan välttämätön ehto varsinkin silloin, kun kysymyksessä olivat pienet lentojoukot, joita on käytettävä nyrkkinä.”

Veikko Heinonen on yhteiskuntatieteiden tohtori, lentoupseeri ja majuri evp. Artikkelin perustuu hänen toukokuussa julkaisemaansa teokseen KIK – 100 vuotta ilmailu-upseeriemme kerhoelämää.

Tuntematon suomalainen kansalaissotilasarmeija

Teksti: Juha Mälkki

Tuntemattoman sotilaan asevelvollisuusteema liittää tämän päivän sotilaat toiseen maailmansotaan ja Puolustusvoimien sadan vuoden historiaan. Elokuva on edelleen tärkeä kuvaus asevelvollisen armeijan suorituskyvystä todellisen sodan raskaissa olosuhteissa.

Toimin elokuvassa sotilasasiantuntijana. Tehtävänäni oli tukea ohjaajaa ja näyttelijöitä tiedolla sotilasorganisaation johtamisesta, taistelustressistä sekä sotakokemuksen merkityksestä joukkojen suorituskykyyn.

Sotataidon klassikoiksi nimeytyt teokset jäävät elämään, vaikka kuvattavan aikakauden teknologiyhteiskunnallinen kehys alkaakin olla uusille sukupolville ajallisesti etäinen ja vieras. Klassikoksi kehkeytyy teos, joka onnistuu kuvaamaan sodankäynnin muuttumatonta luonnetta eli lähinnä sodankäynnin inhimillisyyteen liittyviä piirteitä. Sodankäynti on edelleen inhimillisen väkivallan äärimmäisyyden ilmentymä, haluttiinpa sitä sitten pitää luonnollisena tai epäluonnollisena.

Väinö Linnan teos *Tuntematon sotilas* ei ole sotataidon klassikko, mutta se on muista syistä säilyttänyt kiinnostavuutensa yli puolen vuosisadan ajan. Teos on edelleenkin ajankohtainen, sillä se kuvaa sotilasyhteisön sosiaalisiin suhteisiin liittyviä ilmiöitä tavalla, jotka esiintyvät myös omassa ajassamme.

Teos ei kuvaa nykyaikaisen taistelulentän teknologioita eikä taktiikkaa. Sen sijaan se kuvaa sotaa juuri niin väkivaltaisena, vuorovaikutteisena ja poliittisena ilmiönä kuin sota on ollut kautta aikojen. *Tuntematon sotilas* suuntaa huomion ihmiseen taistelukentällä, hänen kokemaansa kitkaan, kaaokseen, muutostekijöihin, vaaraan sekä stressiin

– eli muuttumattomiin sodan olosuhteisiin.

Asevelvollisuus on itsenäisen Suomen asevoimien suuri menestystarina. Kovinkaan monessa muussa kansakunnassa se ei toiminut yhtä hyvin kuin se meillä toimi ja toimii edelleen. *Tuntematon sotilas* muistuttaa meitä 2000-lukulaisista siitä, miltä sotilaspukuisten kansalaisten armeija voisi näyttää ja mistä se ammentaa taistelutahtonsa, -moraalinsa ja etenkin kiinteytensä.

Kolme erilaista elokuvaa

Tuntemattoman sotilaan kolme elokuvaa ovat varsin erilaisia, mikä johtuu lähinnä kunkin aikakauden tarpeista nostaa sodankäynnistä esille juuri tiettyjä puolia.

Siinä missä ensimmäisen filmatisoinnin huomio oli sotilasfarssi-maisuuksissa ja henkilösuhteiden stereotyyppisissä kuvauksissa, viimeisessä versiossa on keskitytty sotaan sellaisena, miltä se voi näyttää ja miltä se voi yksilöstä tuntua. Tätä ei ensimmäisen elokuvan kohdeyleisö olisi halunnut edes nähdä, eli kokea uudestaan.

Käsikirjoittajat Aku Louhimies ja Jari Rantala halusivat kehystää Linnan romaanin tapahtumat aikakauden sotänäyttämölle. Samalla he halusivat tuoda henkilöhahmoista esille sellaisia piirteitä, joita ei esiintynyt aikaisemmissa

Juha Mälkki

filmatisoinneissa. Myös kotirintamaa ja sen väistämätöntä näkyvyyttä rintaman arjessa haluttiin korostaa.

Nykypolville toisen maailmasodan aikainen esimiesten ja alaisten vuorovaikutusdynamiikka tuntuu vieraalta. Siinä on kuitenkin tiettyjä tuttuustekijöitä, mikä tekee elokuvan seuraamisen, samoin kuin romaanin lukemisen, mutkattomaksi.

Herran ja jätjän välinen valtakamppailu näyttäytyy edelleen missä tahansa organisaatiossa, joskin sen ilmenemismuodot ovat ajassa huomattavasti laimentuneet. Tästä kamppailusta kumpuaa paljon hyvää nyky-yhteiskuntaan, etenkin kun sitä käydään rakentavasti ja molempia osapuolia kunnioittavalla tavalla.

Aku Louhimiehen yllättäenkin saama negatiivinen huomio ei vähennä elokuvan taiteellista arvoa. Se ei myöskään vähennä *Tuntemattoman sotilaan* merkitystä suomalaisen sotilaselämän kuvaajana toisen maailmansodan olosuhteissa. Louhimiehen elokuva kohoonee oman aikamme mestariteokseksi. Se on jo nyt ansainnut paikkansa suomalaisen elokuvan klassikoiden joukossa.

Tuntemattomat upseerit

Jokainen uusimman elokuvan nähnyt on varmasti tehnyt oman tulkintansa sen merkityksestä juuri hänelle itselleen, niin positiivisessa kuin mahdollisesti myös negatiivisessa mielessä. Suomalaisen sotilasorganisaation realistisen kuvauksen kannalta muutaman kohtauksen korjaaminen oli ensiarvoisen tärkeää. Väinö Linna ymmärsi hyvin vertaistensa kansalaissotilaiden elämää, mutta hän ei ymmärtänyt ammattisotilaita ja heidän toimintansa motiiveja.

Kapteeni Lammio toi konekiväärikomppaniaan virallisen organisaation tuulahduksen, mikä ei luonnollisesti miellyttänyt kansalaissotilaiden valtavirtaa. Juuri tämä Lammion ammatti-

maisuus oli komppanian taistelukyvyn kannalta kuitenkin aivan keskeinen tekijä. Toisaalta usein jää huomioon ottamatta, että esimiesasemassa olleet upseerit eivät veljeille (eivätkä edelleenkaan veljeile) alaistensa kanssa.

Kuuluisassa korsukohtauksessa pataljoonan komentajan, majuri Sarastien tuli ensisijaisesti kuunnella Lammiota eikä hänen niskuroivaa alaisen alaistaan, alikersantti Rokkaa. Kansanmiehiksi ylistetyt esimiehet eivät olleet lepuja kurin suhteen. He vaativat tarkoituksenmukaista kuria ja säilyttivät siten kenttäarmeijan johdettavissa olevana sotakoneena. Poikamaisia he saattoivat olla, mutta lapsellisia he eivät olleet.

Yleisin Linnan romaanin virhetulkinta koskee kapteeni Kaarnan kuolemaa. Veteraanina hän tiesi, että juuri tietty hyökkäystä johtava joukkueenjohtaja tulee todennäköisesti ”jäätymään” hyökkäyksen aikana.

Monet todelliset sodan ajan komentajat tiesivät, missä heidän edestä johtamistaan tulitaisiin eniten tarvitsemaan ja missä hyökkäyksen pysähtyminen oli todennäköisintä. Kaarnalla oli huonoa tuuria, mutta ”vanha mies” ei tapattanut itseään. Vastaavalla tavalla todellinen

kenraali Raappana johti edestä Ilomantsin taisteluja kesällä 1944, tosin paljon paremmalla onnella.

Vertaiskurin merkitys

Omassa ajassamme on ylikorostettu sitä, että upseerit käyttivät asetta jakaessaan kenttätuomiota. Todellisuudessa rintamaoloissa vertaiset pitivät karkuruuden aisoissa. Siellä missä vertaispaine ei toiminut, saattoivat kokonaiset komppaniat juosta pakokauhuisina karkuun.

Aikakauden sodankäynti perustui kuitenkin rintamalinjojen pitämiseen, joten olisi ollut kohtalokasta, jos näillä rintamalinjoilla ei olisi taisteltu. Taisteluosaston komentaja, everstiluutnantti Karjula käytti äärimmäisiä keinoja pakokauhun lopettamiseksi. Hän asetti myös itsensä hengenvaaraan aseensa käytöllään, koska tällaisissa tilanteissa omat olisivat voineet ampuu hänet ”miesten tappajana”. Joidenkin joukko-osastojen moraalikoodi jopa salli tämän tällaisen vastavuoroisuuden. Kansalaissotilaat kuitenkin luottivat päällystöönsä. Juuri tämän luottamuksen voimalla joukot myös suorittivat sen, mitä heiltä vaadittiin.

Sotilasorganisaation kuri näytetty elokuvassa juuri niin järkähtämättömänä kuin se aikakaudella ehkä ilmeni ja kuinka se koettiin. Kurin äärimmäisyys ja ehdottomuus synnytti jo 1920–1930-luvuilla omintakeisen kansalaissotilaiden selviytymisstrategian. Virallisen organisaation kurioletusten vastapainoksi muodostui epävirallinen kurijärjestelmä, joka vastasi enemmän kansalaissotilaiden siviilielämän normeja ja tottumuksia. Sotasavotalla kivääri oli vain yksi lisätyöväline kirveen ja lapion rinnalla.

Jo 1920-luvun sotilaspedagogiikassa korostettiin itsekurin merkitystä sotilasorganisaation menestystekijänä ulkoisen

kurin sijaan. Itsekurin ohella vertaispaine oli keskeinen liima, joka piti joukot taistelemassa, vaikka taistelupaine ja stressi saattoivat ylittää ihmiskehon kesto- ja sietokyvyn.

Vertaispaine on vaikea teema. Kaveria ei jätetty, koska kukaan ei halunnut olla se, joka jätetään. Yhden kiinnostavan *Tuntemattoman sotilaan* parivaljakon muodostavat alikersantti Lehto ja sotamies Riitaoja. Suhde oli ristiriitainen, mutta toisaalta Riitaoja ei olisi selviytynyt ensimmäisestä hyökkäyksestä eteenpäin ilman Lehdon tukea. Ehkä Lehto myös tarvitsi Riitaojaa – omalla tavallaan.

Neljäs elokuvaversio?

Väinö Linna ei kirjoittanut ensisijaisesti taistelukertomusta vaan sotilasyhteisön sosiaalisia suhteita kuvaavan romaanin. Ensimmäinen elokuvaversio pysyi varsin uskollisena tälle tarkastelutavalle.

Sen sijaan Louhimies pyrki taivottamaan itse taistelun ja sen tuottaman merkityksen sotilaille ja näiden vuorovaikutukselle. Tämän vuoksi käydyt dialogit poikkeavat edellisistä elokuvaversioista. Näyttelijät eivät vain näytelleet roolejaan, vaan myös elivät roolihahmonsansa kanssa kenttäolosuhteissa – sateessa ja paisteessa, tuulesa ja tuiverruksessa sekä kuumassa ja kylmässä.

Taistelukenttä kyynistää ja raaistaa sotilaat. Johtamiselta vaaditaan paljon, jotta sotilaat pystyvät noudattamaan sodan oikeussääntöjä. Toisaalta johtajilla on myös suuri taakka siinä, että kokemattomat sotilaat yritetään pitää hengissä. Turha riskinotto maksaa hengen. Sotamies Asumaniemi teki sankaritekoja, mutta ei osannut varoa. Alokas Hauhia ei ehtinyt edes sankaritekoihin, vaan kuoli. Hän ei ymmärtänyt, että kasarmikurin kiitettävä osaaminen ei antaisi hänelle suojaa taistelukentällä.

Tuntematon sotilasta on käsitelty tähän mennessä kolmesta erilaisesta lähtökohdasta. Toinen versio asemoituu omalaatuisuudellaan ensimmäisen ja kolmannen väliin. Tulevaisuudessakin saattaa nousta tarve etsiä *Tuntemattomasta sotilaasta* sellainen näkökulma, joka antaisi aiheita vielä uuden filmatisoinnin toteuttamiselle.

Epätodennäköistä se kuitenkin on. Voisi olla hyvä, että seuraavaksi valkokankaalle saataisiin 2000-lukua ja sen sodankäynnin erityispiirteitä kuvaava sotaelokuva. Enää ei taisteltaisi rintamalinjoilla eikä edes pelkästään valtakunnan rajoilla.

Tulevaisuuden sodankäynti yllättää joka tapauksessa, vaikka yksilöiden kannalta sodankäynnin olosuhteet eivät muutu nyt, huomenna eivätkä edes tulevaisuudessa.

Everstiluutnantti, valtiotieteiden tohtori Juha Mälkki palvelee tutkimus- alajohtajana Puolustusvoimien tutkimuslaitoksen doktriiniosastolla.

Kadettikunta ry

Constantem decorat honor — Hinnasta kestävien palkkien

Osallistu keskusteluun

- facebook.com/kadettikunta
- twitter.com/kadettikunta
- instagram.com/kadettikunta

Tutustu Kadettikunnan tietopankkeihin

- Turvallisuuspolitiikan tietopankki
- Maailman muutos ja Suomi
- Suomi kylmässä sodassa
- Veteraanien perintö

#kadettikunta
#kylkirauta

Maailman muutos
ja Suomi

Ajan kaikuja

Tulevaisuuden ennakkointia pidetään vaikeana ja usein ylivoimaisena-kin tehtävänä. Se vaatii rohkeutta, pohdintaa ja luovuutta erityisesti silloin, kun tukena ei ole asiantuntijaryhmää eikä uudenaikaisia tulevaisuudentutkimuksen menetelmiä.

Kylkiraudan numerossa 2/1968 – tarkalleen viisikymmentä vuotta sitten – silloinen 53. kurssin kadetti Pekka Hämäläinen ennakoi aikaa, jota nyt elämme. Nykyinen eversti evp Hämäläinen asuu pääosan vuodesta Ranskassa. Hän antoi luvan kirjoituksen uudelleen-julkaisuun ja suostui refleктоimaan käsi-tyksiään nykyisestä elämäpiiristään.

Mitä odotan tulevalta 50-vuotiskaudelta?

Maan kiinteän kuoren ikä on yli 1 500 miljoonaa vuotta. Viisikymmentä vuotta on vain kiitävä hetki maailmankaikkeudessa. Kuitenkin viisikymmentäkin vuotta kiinnostavat ihmisiä. Jos ne ovat menneitä vuosia, ne kiinnostavat historioitsijoita. Jos ne ovat tulevia, ne kiinnostavat nuorisoa. Tuovatko ne tullessaan hyvää vai huonoa? Onko elämä huomen-na helpompaa kuin tänään?

Tulevaisuus on arvailujen varassa, ja niiden lähtökohtana on menneisyys. Henkilökohtaisia kokemuksiamme emme pysty arvaamaan. Puitteet voimme kuitenkin luoda mielessämme.

Yhteiskunnan kehityksen ennustamiseksi on aikojen kuluessa syntynyt useita teorioita. On olemassa biologinen, materiaallinen, poliittinen, energieettinen ja institutionaalinen käsitys sekä tiedon lisääntymisen teoria. Viimeisimpiä näistä teorioista on amerikanvenäläisen Sorokinin teoria, jonka mukaan kehitys heilahtelee jatkuvasti toisesta äärimmäisyydestä – ideaalisuudesta – toiseen äärimmäisyyteen – aistillisuuteen.

Itse en usko juuri mihinkään näistä teorioista. Uskon, että kehitys riippuu juuri meistä itsestämme. Huomispäivä on meidän käsissämme.

Yhteiskunta ja kulttuuri ovat dynaamisia. Sitä ei voi kieltää. Mutta meistä riippuu se, onko tapahtuva muutos edistystä vai taantumista. Jakaisin muutoksen kolmeen osaan, nimittäin taloudelliseen, sosiaaliseen ja teknilliseen muutokseen. Jokainen näistä kolmesta kulkee kuitenkin käsi kädessä toistensa kanssa.

Autoritäärisissä valtioissa on talouselämä poliittisten vallassaolijoiden käsissä. Kehitys tapahtuu pitkäaikaisten suunnitelmien mukaan. Demokraattisissa maissa kysyntä ja tarjonta pitävät huolen taloudellisesta kehityksestä. Molemmat pyrkivät mahdollisimman korkeaan elintason. Vain keinot tämän korkean elintason saavuttamiseksi ovat erilaiset.

Kun päämäärä on saavutettu, ei ole enää taistelua autoritäärisen ja demokraattisen järjestelmän kesken. Silloin ei ole väliä, kumpaa tietä on käytetty. Tilanne on hieman sama kuin aikoinaan uskon-sodissa.

Mikäli työllisyys säilyy, tulee jo yli 50 vuotta jatkunut kasvutrendi jatku-maan ja tuottavuus paranemaan auto-matisoinnin seurauksena. Kuitenkin ideat ilmenevät vapaampina aineellisessa ympäristössä kuin esineet. Uudet aatteet nostavat päätään ja vanhoja kuolee.

Uudet lait muuttavat yhteiskuntaa pala palalta. Minä-tunto pyritään ke-hittämään täysikasvuiseksi ja yksilöä

opetetaan ottamaan vastuu myös lähim-mäisistään, joiden ei aina tarvitse asua aivan naapurissa.

Tätä päämäärää ei saavuteta ilman koulutusta. Kaikilla on oltava samat mahdollisuudet koulutukseen. Jokaisen on saatava kykyjään vastaava paikka yh-teiskunnassa. Koulutus muuttaa osaksi entistä arvojärjestystä ja vapauttaa ennak-koluuloista.

Olen sitä mieltä, että tulevaisuuden muuttuvassa maailmassa patriotismi kui-tenkin säilyy. Ihminen ei koskaan voi olla niin vapaa, ettei hän tuntisi isänmaalli-suutta. Kasvikin kuolee ilman juuria. Tämän isänmaallisuuden ei tarvitse olla patriotismia, joka synnyttää aggressiivista ulkopoliittista asennoitumista.

Tekniikan kehitys tulee kutistamaan maapallon. Yhteydet tulevat päivä päi-vältä paremmiksi ja tuovat syrjäkylätkin maailman tapahtumien piiriin. Jokainen voi tuntea itsensä vapaaksi ilmaisemaan maailmalle mielipiteensä. Tämä vapaus asettaa kuitenkin omat velvoitteensa. Emme saa olla niin kiinnostuneita tois-ten asioista, että unohtamme omamme.

Tekniikan kehitys ei ole rajoittunut ainoastaan liikenneyhteyksien paranemi-seen. On päästy merkittäviin saavutuksiin fysiikan, kemian ja lääketieteen aloilla. Vielä mullistavampia keksintöjä tullaan varmasti vielä tekemään.

Meitä sotilaita kiinnostaa, mikä on sotilaan rooli tulevassa yhteiskunnassa. Voiko huomispäivän ihminen olla nos-tamatta kättään lähimmäistään vastaan? Onko tulevaisuuden yhteiskunta pasifis-tien toiveyhteiskunta?

Tuskin näin tulee tapahtumaan, ei ainakaan ehkä seuraavan 50 vuoden sisällä. Koska kaksi ihmistä ei voi olla riitelemättä keskenään, kuinka voi sitten olla kaksi kansaa? En väitä, että sodat ovat välttämättömiä, mutta armeijat ovat välttämättömiä, jotta sotia ei sytyisi. Ar-meija ei sinänsä synnytä sota. Se on vain eräs politiikan väline, joten poliitikoista riippuu, kohtaammeko vanhuutemme on-nellisemmassa yhteiskunnassa. Jumala sen tietää.

Pekka Hämäläinen
Kadetti

Kuvati SA-kuva/Puolustusvoimat, kuvannuokkaus Pasi Vaatäinen.

Isänmaan nuoret puolustajat – sotilaspojat ja lottatyöt

Teksti: Hannu Luotola

Itsenäisyytemme ensimmäisen vuosikymmenen aikana syntyivät suojeluskunnat, joista tuli vapaaehtoisten miesten ja nuorukaisten maanpuolustusjärjestö. Lotta Svärd -järjestön pariin hakeutuivat äitiensä mukana vapaaehtoiset pikkulotat ja lottatyöt.

Poika- ja tyttötyön myötä kymmenet tuhannet nuoret valmentautuivat henkisesti ja fyysisesti siirtymään suojeluskuntien ja Lotta Svärdin jäseniksi. Tämän toiminnan merkitys selvisi talvisodan ja jatkosodan koettelemuksissa sekä maamme jälleenrakentamisen aikana.

Sotilaspoikia voitiin käyttää monissa kotialueen tehtävissä iästä riippuen aseistamattomina tai aseistettuina. Monet varttuneet pojat taistelivat vapaaehtoisina rintamalla. Suojeluskuntapojista koottuja taisteluosastoja jouduttiin käyttämään vihollisen murtojen rajoittamiseen.

Pääosa sotilaspojista ehti miesten mukana rintamalle, siten he kuuluvat veteraanien joukkoon. He ovat oikeutettuja kantamaan tammenlehvätunnusta. Lottatyöt siirtyivät vartuttuaan lottien riveihin ja palvelivat kotirintamalla ja rintamalla.

Sotilaspoikatoiminnan aloittamisesta 90 vuotta

Elokuun 2. päivänä 1918 annettu ensimmäinen asetus suojeluskunnista mahdollisti alle 17-vuotiaan toiminnan suojeluskunnassa vanhempien suostumuksella ja suojeluskunnan esikunnan harkinnan perusteella. Poikien toiminta oli voimistelua, urheilua ja kansalaiskunnan kasvattamista.

Jo vuoden 1918 lopulla oli huomattu, että nuorten poikien sijoittaminen samoihin yksiköihin vanhempien miesten kanssa ei ollut toimiva ratkaisu. Niinpä pojista muodostettiin omia yksiköitä, joista käytettiin nimitystä oravakomppaniat.

Oravakomppaniavaiheen jälkeen suojeluskuntatoiminnan poikatyö ohjattiin monen vaiheen jälkeen uralleen. Se tarkoitti vuoden 1928 lopulla perustettuja suojeluskuntien poikaosastoja 12–16-vuotiaille pojille.

Poikaosastojen määrä kasvoi vuoteen 1938 mennessä 582:een, mikä tarkoitti 86:ta prosenttia suojeluskuntien määrästä. Vuonna 1942 osastoja oli 631. Sotilaspoikajohtajistolle järjestettiin erikoiskursseja.

Vuonna 1928 suojeluskuntien yhteydessä aloitettu poikatoiminta jatkui talvi- ja jatkosotaan saakka Suojeluskuntain poikaosastona. Sotilaspoikanimi virallistettiin Suojeluskuntain komentajan päiväkäskyssä 17. syyskuuta 1941. Siinä viitattiin Vänrikki Stoolin henkilöihin: ”Siellä astuu vastaamme Sotilaspoika. Se olkoon poikiemme nimi. Sen on Runeberg antanut, se on isien perinnön vapaaehtoisen maanpuolustajan tunnuskilpi.” Sotilaspoikien kunniamarssi on J. L. Runebergin sanoittama Sotilaspoika.

Urheilun ja kasvatuksellisen työn ohessa sotilaspojat osallistuivat teol-

Hannu Luotola

lisuuden raaka-aineiden kierrätykseen sekä polttopuun hankintaan. Sotilaspojat toimivat pelastustehtävissä ja sotilaallisen toiminnan aputehtävissä läheteinä ja viestimiehinä. Vanhimmat sotilaspojat osallistuivat aseellisiin tehtäviin ilmatorjuntamiehistönä, desanttien etsintäpartioissa sekä varitiotehtävissä.

Toiminnan päättyessä vuonna 1944 sotilaspoikia oli rekisteröity 72 300. Heidän keski-ikänsä on tätä nykyä yli 85 vuotta.

Pikkulotat ja lottatyöt

Lotta Svärd -järjestöllä ei ollut 1920-luvulla virallisesti tyttöosastoja. Äidit toivat kuitenkin tyttäriään mukaan lottatoimintaan. Suojeluskuntien poika-

osastojen perustamisen myötä vuodesta 1928 alkaen virisi keskustelu tyttöosastojen perustamisesta.

Niinpä lottien puheenjohtaja Fanni Luukkonen teki vuonna 1931 aloitteen tyttöosastojen perustamisesta paikallisosastoihin. Tyttöosaston jäseneksi pääsi jokainen kahdeksan vuotta täyttänyt tyttö. Osastot jaettiin kahteen ikäryhmään: 8–13-vuotiaat ja 14–16-vuotiaat. Seitsemäntoista vuotta täyttänyt pikkulotta saattoi siirtyä jäseneksi Lotta Svärd -yhdistykseen.

Talvisodan ja jatkosodan aikana pikkulotat olivat apuna lääkintätehtävissä, auttoivat muonitustoimissa, korjasivat vanhoja ja tekivät uusia varusteita sekä osallistuivat keräystoimintaan. Tehtäviä oli muun muassa ilmasuojelukeskuksissa, ensiapuase-milla, puhelinkeskuksissa, varuskorjaamoissa, ilmavalvonnassa ja sotasairaaloissa. Pikkulotat lähettivät paketteja ja kirjeitä.

Pikkulotat olivat suojeluskunta-poikien ohella 1930- ja 1940-luvuilla suosituimpia nuorisjärjestöjä maassamme. Vuonna 1932 pikkulottia oli 2 048. Vuonna 1934 ylittyi 10 000 tytön raja, ja vuonna 1944 heitä oli jo lähes 50 000.

Vuoden 1943 vuosikokouksessa pikkulotta-nimitys muutettiin lottatyttöksi. Nimenmuutosta olivat toivoneet varttuneemmat pikkulotat, joiden tehtävät olivat samoja kuin aikuistenkin lottien työt.

Tyttöjen ja poikien yhteistoiminta voimistui jatkosodan loppupuolella. Lottatyttöjen toiminta päättyi 23. marraskuuta 1944 Lotta Svärd -järjestön lakkauttamisen myötä.

Perustuslaki velvoittaa

Lapin sodan vielä jatkuessa pohjoisessa Suomessa Suomen marsalkka Mannerheim velvoitti aseveljiään päiväkäskyssään 31. joulukuuta 1944: ”Teidän asianne on kaikkialla maassamme ylläpitää sitä keskinäisen luottamuksen ja toveruuden henkeä, minkä sodan yhteiset koettelemukset ovat luoneet, sekä ympäristöönne kasvattaa uskoa ja luottamusta tulevaisuuteen.”

Sotiemme veteraanit ovat ylipäälliköltään saamaansa velvoitetta toteuttaneet järjestötoiminnassaan. Veteraanisukupolven saavutukset

Kuvat Lotta Svärd Verkkomuseo.

ovat siirtymässä osaksi kansakuntamme kulttuuriperintöä. Perustuslain 20 §:ssä todetaan, että vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille. Sotilaspojat ja lottatyöt ovat ottamassa ”rintamavastuun” sotiemme veteraaneilta heidän perintönsä välittämisessä.

Kotirintama ratkaisi kansakuntamme kestämissä tekemällä kaikkensa siviiliväestön ja rintamalla taistelevien hyväksi. Sotilaspoikien ja lottatyttöjen panos vapautti kymmeniätuhansia miehiä rintamatehtäviin.

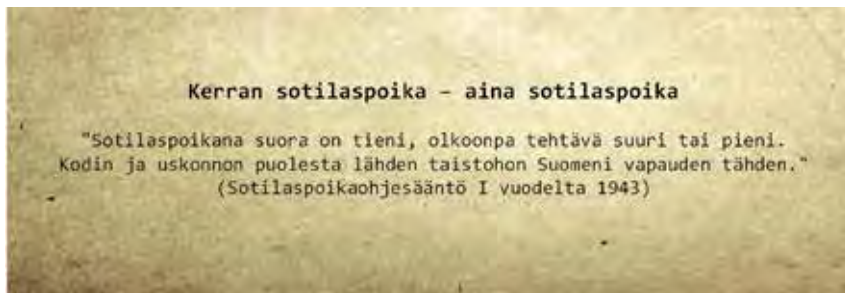
Koko Suomi oli taisteluissa mukana. Palveluksessa oli syystalveen 1944 saakka yli puoli miljoonaa henkilöä, naiset mukaan luettuna. Missään muussa sotaa käyneessä maassa ei yhtä suuri osa väestöstä osallistunut aktiivipalvelukseen. Tuota joukkoa täydensivät sotilaspojat ja lottatyöt,

joista osa sai sittemmin tammenlehvän rintapieleensä. He ovat osa suomalaista veteraaniperhettä.

Sotilaspoika- ja lottatyttötoiminta oli kattavaa kansalaiskasvatusta. Yhteisöllisyys ja yhdessä tekemisen taito sekä velvollisuuden tunto isäntämaan rakkauden ohella olivat avuja, jotka kannustivat sotilaspoikia ja lottatyttöjä toimissaan sekä sodan että jälleenrakentamisen aikoina. Ne ovat sotilaspoikien ja lottatyttöjen perintö nykynuorille.

Sotilaspoikien Perinneliitto

Sotilaspoikatyön perinteitä vaaliva, koko maata käsittävä järjestötoiminta alkoi Sotilaspoikien Perinnekillan perustamisella 29. toukokuuta 1991. Nimi muutettiin myöhemmin Sotilaspoikien Perinneliitto ry:ksi (Soldatgossarnas Traditionsförbund rf), johon kuuluvia

alueellisia perinnekiltoja perustettiin sittemmin yli kolmekymmentä. Perinnekillat vaalivat myös pikkulottien ja lottatyttöjen perinteitä.

Liiton tavoitteena on sotilaspoikatoiminnan perinteiden vaaliminen, kokemusten ja arvojen siirtäminen jälkipolville, toiminnan tunnetuksi tekeminen ja maanpuolustustahdon lujittaminen sekä sotiemme veteraanien työn arvostaminen ja veteraanien tukeminen.

Sotilaspoikatoiminnasta ja sotilaspoikien perinteestä kertova lehti *Sotilaspoika* ilmestyi elokuussa 1992. Se jatkaa syyskuussa 1941 ensimmäisen kerran julkaistun ja sittemmin marraskuussa 1944 lakkautetun samannimisen lehden julkaisemista.

Sotilaspoikien Perinneliitto myönsi 5. syyskuuta 1997 Päijät-Hämeen Sotilaspoikakillan toteuttamalle Lahden Sotilaspoikapatsaalle valtakunnallisen aseman. Kuvanveistäjä Kauko Kortelaisen veistämä muistomerkki sijaitsee kansalaisopiston edustalla. Sotilaspojat kokoontuvat sen edustalle vuosittaiseen kunnianosoitukseensa liiton perustamispäivänä 29. toukokuuta.

Prikaatikenraali evp Hannu Luotola on Sotilaspoikien Perinneliitto ry:n puheenjohtaja.

Sotilaspoikien toiminnasta vuosina 1928–1944 ja perinnetyöstä vuosina 1991–2000 on tehty kattava historiakirja Poikasotilaista sotilaspoikiin. Sotilaspoikien perinnekillat, joita liittoon kuuluu kolmisenkymmentä, ovat tehneet omia historioitaan. Sotilaspoikien Perinneliiton 30-vuotishistoria 1991–2021 on valmisteilla.

Myrskyfilmi Oy on toteuttanut Sotilaspoikien Perinneliiton toimeksiannosta elokuvan Isänmaan nuoret puolustajat – Sotilaspojat ja lottatyöt. Sen ensi-ilta oli liiton perinnepäivänä 29. toukokuuta 2018.

Maanpuolustustahto

– vanha käsite voimissaan

Teksti: Risto Sinkko

Valtiota kiinnostaa aina, onko tarpeellinen määrä sen kansalaisia kouluttavissa sotilaiksi mahdollisen aseellisen kriisin torjumista varten. Yhtä tärkeää on, löytyykö kansalaisten joukosta riittävää tukea taistelijoille ja yleensäkin aseellisen voiman käytölle.

Maanpuolustustahdon käsitteen käytölle on monia lähtökohtia. Niistä keskeisimpiä ovat kokemukset viime sodista ja sotien jälkeisestä ajasta. Kokemukset Karjalan kannaksen torjuntataisteluista vuonna 1944 saivat tutkivat upseerit kiinnittämään huomiota taistelutahdon ja -kunnan psykologisiin piirteisiin.

Sodan jälkeinen aika koettiin traumaattiseksi. Se sai kapteeni Jaakko Valtasen valitsemaan Sotakorkeakoulun diplomityönsä tutkimuksen kohteeksi miesväestön maanpuolustustahdon. Hän ei ollut ensimmäinen asiaa käsitellyt tutkija, mutta voidaan katsoa, että hänen työnsä vuodelta 1954 vakiinnutti käsitteen käytön.

Kahden kenraalin töitä

Kapteeni Paavo Junttila laati vuonna 1952 diplomityönsä *Taistelutahdon laskemiseen vaikuttaneet tekijät sodan 1941–44 aikana ja siitä tehtävät johtopäätökset*. Junttilan tutkimus perustui sodan aikaisten joukkojen arkistoihin sekä johtajille tehtyihin haastatteluihin ja kirjallisiin lausuntoihin.

Valtanen sen sijaan teki opinnäytetyönsä tiedonhankinnan henkilökohdaisina haastatteluina Suomen Gallup

Oy:n avulla. Hänen työtään pidetään ensimmäisenä Puolustusvoimissa toteutettuna maanpuolustustahdon *survey*-tutkimuksena.

Molempien sittemmin kenraaleiksi edenneiden kapteenien työt on julkaistu 2000-luvulla myös Maanpuolustuskorkeakoulun uusissa julkaisusarjoissa.

Junttilan työ nosti esiin myös tarpeen sosiaalipsykologiselle tutkimukselle. Sodan jälkeen perustettu Sotilaspsykologinen seura teki aloitteen Henkisen maanpuolustuksen komitean perustamisesta. Valtanen kutsuttiin komitean sihteeriksi. Henkisen maanpuolustuksen suunnittelukunta perustettiin vuonna 1962.

Suunnittelukunta omaksui tavoitteekseen kansakunnan kouluttamisen ja kasvattamisen yhtenäisen totaali-maanpuolustuksen näkemyksen kannattajaksi. Tämä osoittautui myöhemmin poliittiseksi kompastuskiveksi. Henkisen maanpuolustuksen suunnittelukunta lakkautettiin ja sen toiminnan jatkajaksi muodostettiin vuonna 1975 Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta.

Suunnittelukunnan puheenjohtaja Asko Vilksen kirjoitti asiasta *Kylkirauta*-lehden numerossa 2/1979: ”Henkinen maanpuolustus ei sopinut uusiin

Risto Sinkko

kriittisiin oloihin, koska se oli kriitikojen mielestä pyrkinyt samankaltaistamaan ajattelun yhteen ideologiaan. Etenkin SKDL:n ja SDP:n kannanotoissa käsiteltiin varsin varauksellisesti henkistä maanpuolustusta.”

Siviilikansalaisten maanpuolustustahto

Sotien aikana kehitettiin omat järjestelmät siviilikansalaisten mielialojen mittaamiseksi. Ne täyttivät tehtävänsä, mutta varsinaisia tutkimuksia ne eivät nykyaikaisessa mielessä olleet. Niin sanotun VIA-organisaation (Vapaus, isänmaa, aseveljeys) käytettävissä oli

tiedonantajia ympäri maata erilaisissa sosiaalisissa ympäristöissä. Sodan ajasta johtuen kerätyt mielialatiedot pidettiin salaisina.

Organisaatiota johtanut Martti Ruutu hautasi sodan päätyttyä päiväkirjansa maahan vuosikymmeniksi. Hänen motiivinaan lieenee enemminkin ollut kätkeä muistiinpanot ja tiedot maan johdon toiminnasta sekä käydyistä neuvotteluista ja keskusteluista, ei niinkään salata tietoja väestöryhmien erilaisista näkemyksistä.

Ilmeistä kuitenkin on se, että muun muassa Päämajan Tiedotusosaston arkistomateriaaleja tuhottiin, tai ainakaan ne eivät ole säilyneet tutkittaviksi. Sota-arkistoon dokumentteja on toimitettu vasta vuonna 1969, jolloin Pääesikunnan tiedotusosaston päällikkö Jaakko Valtanen allekirjoitti asiaa koskevat lähetteet.

Sodan päätyttyä siviilikansalaisten mielialojen seuranta lopetettiin. Tutkimusten kehittämisessä otettiin mallia Ruotsista. Siellä esitettiin 1950-luvulla tiettävästi ensimmäisen kerran puolustustahtoa mittaava haastattelukysymys: ”*Antag att Sverige anfaller. Anser Ni att vi bör göra vapnat motstånd även om utgången för oss ter sig oviss?*”. Siitä muodostui sittemmin ”klassinen mittari” sekä Ruotsissa että Suomessa.

Suomalaisissa tutkimuksissa vastaavaa kysymystä on käytetty 1960-luvulta alkaen. Vakiintunut käännös on ”Jos Suomeen hyökätään, niin olisiko suomalaisten mielestänne puolustauduttava aseellisesti kaikissa tilanteissa, vaikka tulos näyttäisi epävarmalta?”. Henkisen maanpuolustuksen suunnittelukunta teetti ensimmäisen tutkimuksensa vuonna 1964. Näin saatiin täytettyä aukko kansalaisten maanpuolustusajattelua koskevissa tiedoissa.

Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta käyttää kysymystä edelleen vuosittain kansalaisille suunnatuissa mielipidekyselyissään ja ylläpitää seuranta tuloksista.

Kuten oheisesta trendikuvasta ilmenee, alhaisimmillaan kansalaisten maanpuolustustahto on ollut vuosina 1970 ja 1971. Elettiin kylmän sodan, Neuvostoliiton ja YYA-sopimuksen aikoja, ja kansalaiset arvioivat puo-

Kuvat Puolustusvoimat kuvanmuokaus Pasi Väätäinen.

lustusmahdollisuutemme heikoiksi. Toisaalta tulokset saattoivat olla myös osoitus nyrkin puristamisesta taskussa – mielipidetutkimuksessakaan asiasta ei haluttu puhua.

1980-luvulla kansalaisten maanpuolustustahto selvästi koheni, ja se vakiintui sittemmin 1990-luvulla Neuvostoliiton kaaduttua. Kuvion perusteella maanpuolustustahtojen ”normaalitasona” voidaan pitää 70–75 prosenttia tai jopa sitä ylittävää tasoa. Kaikkiaan 80 prosentin taso saavutettiin ensimmäisen kerran vuonna 1995, jolloin Suomen jäsenyys Euroopan unionissa oli jo astunut voimaan.

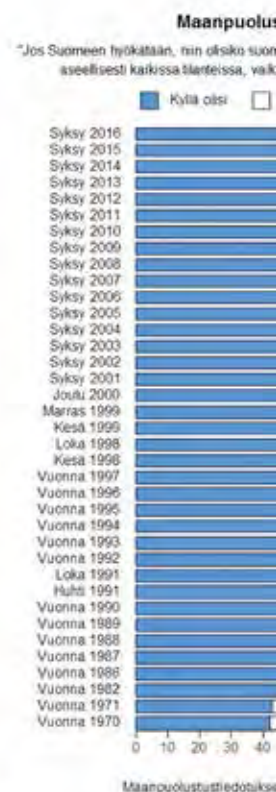
Julkisessa keskustelussa on aika ajoin kannettu huolta maanpuolustustahtojen heikkenemisestä muutaman prosenttiyksikön alenemisen perusteella. Kuvasta kuitenkin ilmenee, että erityistä huolta ei näytä olevan. Pienet ja mahdollisesti satunnaiset muutokset kuuluvat tämäntyyppisten survey-tutkimusten luonteeseen.

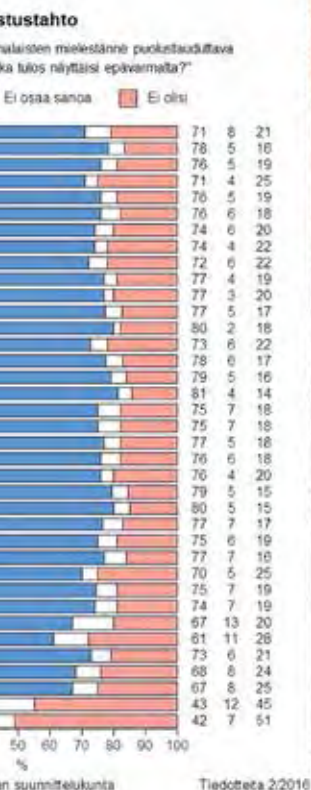
Venäjän Krimillä ja Ukrainassa vuonna 2014 toteuttamien toimien johdosta on joissakin muissa maanpuolustukseen liittyvissä mittauksissa havaittu selviä muutoksia. Kansalaisten käsitys Venäjän uhkasta muuttui suuresti, ja tuki Puolustusvoimien määrärahojen korottamiselle kasvoi voimakkaasti ja pysyvästi. Maanpuolustustahto on kuitenkin pysynyt vakaalla tasollaan. Sama ilmiö on havaittu myös Ruotsin vastaavissa tutkimustuloksissa.

Tutkimukset kehittyvät

Sodan jälkeen Puolustusvoimien henkilöstön mielialojen seuranta virkatietä lähetettyjen mielialaraporttien kautta tuli ennen pitkää tiensä päähän.

Kenraali Yrjö Keinosen toimiessa puolustusvoimain komentajana vahvistui näkemys siitä, että mielialaraportit olivat epäluotettavia. Niiden korvaamiseksi tarvittiin muita menetelmiä, kuten henkilökuntaan ja asevelvollisiin kohdistettuja asennetutkimuksia.

mittavissa helpommin kuin koskaan aikaisemmin.

Reserviläisiä varten kehitetään uusia tekniikkaa käyttävää järjestelmää ja varusmiesten palautekyselyjä uudistetaan. Asevelvollisten koulutus kehittyy, ja heidän maanpuolustustahtonsa on 2010-luvulla ollut kasvusuunnassa.

Myös akateeminen tutkimus on ottanut maanpuolustustahdon käsitteilynsä. Maanpuolustuskorkeakoulun johtamisen ja sotilaspedagogiikan laitoksessa sotilassosiologian professori Teemu Tallbergin johdolla työskentelevä Tahto-tutkimusprojekti on saanut ensimmäisen vaiheensa valmiiksi. Toinen vaihe jatkuu vuoteen 2020. Tutkimusprojektissa tarkastellaan kansalaisten suhdetta maanpuolustukseen ja yhteiskuntaan.

Jyväskylän yliopiston historian ja etnologian laitoksella käynnistyi vuoden 2018 alussa maanpuolustustahdon historiaa ja poliittisuutta käsittelevä tutkimushanke. Siinä pohditaan, miten maanpuolustustahto on päätyntä nykyiseen keskeiseen rooliinsa osana Suomen turvallisuus- ja puolustuspoliittista keskustelua. Hanketta johtaa filosofian tohtori Teemu Häkkinen.

Risto Sinkko on sotatieteiden tohtori.

Pentti Airion mukaan on myös mahdollista, että mielialailmoituksissa ilmoitettiin sellaisiakin yleisiä valituksia ja huomautuksia, joita Puolustusvoimien ylin johto ei pitänyt asianmukaisina. Sen sijaan mielipidemittauksissa vastattiin vain esitettyihin kysymyksiin.

Vuonna 1967 Puolustusvoimien henkilöstötutkimus annettiin tohtori Osmo A. Wiion tehtäväksi. Tavoitteena oli selvittää henkilökunnan ja varusmiesten asenteita sekä paljastaa mahdolliset tyytymättömyyttä aiheuttavat tekijät. Otannalla vastaajiksi valittiin 5 000 henkilöä eri henkilöstöryhmistä.

Tämän jälkeen henkilöstötutkimuksia tehtiin epäsäännöllisin välein. Systemaattiset tutkimukset käynnistettiin uudelleen työilmapiirikyselyn nimellä vuonna 1997 Puolustusvoimien koulutuksen kehittämisskeskuksen käyttäytymistieteiden osaston johdolla. 1990-luvun alussa ryhdyttiin kehittämään kenttäkelpoista

tutkimusmenetelmää käytettäväksi kertausharjoituksissa. 2000-luvun alussa aloitettiin varusmiesten kotiuttamiskyselyt maanpuolustustahdon ja koulutuksen laadun arvioimiseksi.

Maanpuolustustahdonkin tutkimuksessa on aina pitänyt ottaa huomioon maamme geopolitiikka. Sodan jälkeen maanpuolustustahtoa pidettiin Henkisen maanpuolustuksen suunnittelukunnan mietinnössä kannanottona ”Suomen puolesta, ei ketään vastaan”.

Jari Rantapelkonen on kysynyt, voiko vihollista tutkia, kun sitä ei ole. Hän ei tarkastele sodankäynnin henkisiä komponentteja, mutta niidenkin kohdalla kysymys on oikeutettu. Toisenlaisilla kysymyksenasetteluilla olisi erityisesti 1970- ja 1980-luvuilla saatu myös toisenlaisia vastauksia.

Tämän päivän informaatioympäristössä maan ja Puolustusvoimien johto tarvitsevat reaaliaikaisen tilannekuvan kansan, asevelvollisten ja sotilaiden mielialasta. Nykyaajan tekniikalla se on

Kuudella Vapaudenristillä palkittu reservin majuri Erik (Erkki) Luntamo.

Sata vuotta Vapaudenristejä

Teksti: Antti Matikkala

Vapaudenristin ritarikuntaa on hyvällä syyllä kutsuttu Euroopan monimutkaisimmaksi ritarikunnaksi. Vuosisadan aikana sen kunniamerkkiluokat, niiden ulkoasu ja antamisperusteet ovat vaihdelleet sekä säännöstmootosten että poikkeustapausten kautta.

Suomen senaatti perusti Vapaudenristit (VR) ja Vapaudenmitalit (VM) 4. maaliskuuta 1918 ylipäällikkö Mannerheimin aloitteesta. Mannerheimin sanoin Vapaudenristi perustettiin ”ilmaisemaan ja palkitsemaan sotilaan urotekoja taistelutentillä sekä sitä uhrautuvaa työtä”, jota oli suoritettu ”pohjan laskemiseksi maamme vapaudelle”.

Yksi Vapaudenristin tehtävistä oli Mannerheimin mukaan niiden eri yhteiskuntaluokkiin kuuluvien lämminsydämisten miesten ja naisten palkitseminen, jotka olivat tehneet uhrautuvaa työtä ”verenjanoisten vihollisten ahdistamien kannattajiemme pelastamiseksi”.

Valtionhoitajana Mannerheim totesi Vapaudenristin täyttäneen tehtävänsä ja päätti lopettaa sen jakelun 28. tammikuuta 1919. Samalla hän ilmoitti Suomen Valkoisen Ruusun ritarikunnan perustamisesta.

Koko kansan Vapaudenristi

Talvisodan sytyttyä 1939 Mannerheim esitti Vapaudenristin käyttöönottoa uudelleen. Valtioneuvostossa sosiaali-demokraattien K.-A. Fagerholm halusi asian laittavaksi pöydälle. Hän epäili, että ”ne voisivat herättää pahaa verta”

ollessaan ”välittömästi edellisten jatkona”. Esitys pantiinkin pöydälle, mutta hyväksyttiin kuitenkin jo seuraavana päivänä.

Vapaudenristeistä ja Vapaudenmitaleista tuli koko kansan kunniamerkkejä sotien 1939–1945 aikana, jolloin niillä palkittiin isänmaan puolesta niin rintamalla kuin kotirintamalla toimineita henkilöitä.

Talvisodan hallituksen sosiaali-demokraatit eivät ottaneet vastaan Vapaudenristejä ennen kuin Väinö V. Salovaara sai lokakuussa 1941 talvisodan aikaisista ansioistaan 1. luokan Vapaudenristin. Vapaudenristin saajien joukossa oli myös entisiä punakaartilaisia: Arvid Janhunen nimettiin Mannerheim-ristin ritariksi kaatumisensa jälkeen. Suomen Metallityöväenliiton varapuheenjohtaja Emil Skog sai VR 4:n kansalaisansioista.

Kapteeniluutnantille VR I ja sotamiehelle VR 3

Vuoden 1918 säännöissä määriteltiin varsin väljästi, että 4. ja 3. luokan Vapaudenristi voitiin antaa miehistölle, alipäällistölle ja upseereille. 1. luokan Vapaudenristi tuli kyseeseen everstin arvosta ylöspäin. Vuonna 1918 tästä poikettiin niinkin paljon, että saksalainen kapteeniluutnantti Leisler Kiep sai VR 1:n.

Antti Matikkala

Sääntöjen mahdollistamalla tavalla miehistöäkin on palkittu 3. luokan Vapaudenristillä. Vaasalainen aktivisti, insinööri ja tykkimies Fredrik Wikman sai toukokuussa 1918 VR 3:n erittäin ”suuriarvoisesta ja pelkäämättömästä toiminnasta vapaudentaistelumme alussa kuin myöskin urhoollisuudesta ja neuvokkuudesta”.

Vuonna 1939 palkitsemistasoja täsmennettiin siten, että 2. luokan Vapaudenristi voitiin antaa kapteeneille ja sitä korkeammille upseereille. Vaihteluväli tämän kunniamerkin saaneiden sotilasarvoissa oli suuri kenraalikunnasta reservin luutnanttiin.

Vuonna 1940 2. luokan Vapaudenristin saaneiden joukossa olivat sekä kontra-amiraali Gustav von Schoultz että kenraalimajuri Juho Heiskanen. Hävittäjälentueen päällikkö, reservin luutnantti Kyösti Karhila palkittiin

VR 2:lla joulukuussa 1944. Perustelun mukaan Karhila oli ”osoittanut jatkuvaa taisteluvalmiutta sekä henkilökohtaista rohkeutta, mistä todistuksena 14 alasamuttua viholliskonetta” sen jälkeen, kun hän oli saanut VR 3:n tammenlehvineen 16. lokakuuta 1943.

Vaihtelevia perusteluja

Perustelut Vapaudenristien antamiselle vaihtelevat suuresti. Tapa antaa Vapaudenristejä haavoittumisista, jopa vakavista sairastumisista, aiheutti ongelmia jatkosodan pitkittyessä.

Rykmentin huoltopäällikkönä toiminut majuri Arvo Emil Ahola sai vuonna 1942 VR 2:n perustelulla ”Sairastunut vaikeaan keuhkotautiin”. Eräille reserviupseereille, kuten majureille Randall Nybom ja Erik (Erkki) Luntamo, Vapaudenristejä kertyi osittain haavoittumisten perusteella lopulta jopa kuusi kappaletta: viisi sotien ajalta ja lisäksi VR 2 rauhanajan ansioista.

Tavallisin miehistölle ja aliupseereille haavoittumisesta annettu kunniamerkki oli 2. luokan Vapaudenmitali. Poikkeustapauksissa sotamieskin saattoi saada Vapaudenristin. Miinan räjähdyksessä Röhössä 1942 molemmat silmänsä menettänyt sotamies Toivo Karioja sai tällä perusteella VR 3:n.

Toisaalta perustelut saman kunniamerkin antamiselle saattoivat olla hyvinkin pitkiä ja yksityiskohtaisia, kuten Mannerheim-ristin ritari, luutnantti Olli Remeksen tapauksessa. Remeksen VR 3:n perusteluna oli tarmokas ja menestyksellinen toiminta 1. Sissiprikaatin tuhoamistaistelussa vuonna 1942. Remeksen kranaatinheitin- ja konekiväärijoukkueella vahvistettu komppania oli eräässä taistelussa yhtämitta taistelusketkussa kaksitoista tuntia. Se torjui neljä lujaa vastaiskua ja tuotti viholliselle noin 90 miehen tappiot.

Palkituimmat

Kahdesti Mannerheim-ristin ritariksi nimitetyille lentomestari Ilmari Juutilaiselle ja eversti M. J. Aholle suotiin kummallekin seitsemän Vapaudenristiä. Juutilaisella oli lisäksi VM 2 eli kaikkiaan kahdeksan Vapaudenristin ritarikunnan kunniamerkkiä. Samaan kokonaismäärään ylsi myös Mannerheim, joka sai vuonna 1918 VR:n suurristin,

Kuva Juhani kandell / Puolustusvoimat, kuvanmuokaus Pasi Väättäinen.

Vapaudenristin ritarikunnan kansleri, kenraali Gustav Hägglund kiinnitti VR 3 rintaan 1. kesäkuuta 2011. Pikkukuvassa VR 1:n miekkoineen ja rintatähtineen

VR 1:n ja VR 4:n sekä vuonna 1940 VR:n suurristin jalokivineen ja VM 1:n ruusukenauhassa.

Mannerheimista tuli Vapaudenristin ritarikunnan elinikäinen suurmestari joulukuussa 1940. Sen jälkeen yksin hänellä oli oikeus antaa ritarikunnan kunniamerkkejä. Tämän takia presidentti Risto Ryti pyysi häntä vuonna 1941 Mannerheim-ristin ritarien puolesta kantamaan sekä 1. että 2. luokan Mannerheim-ristiä.

Vuonna 1942 ritarikunnan kansleri, jalkaväenkenraali Rudolf Walden

pyysi Mannerheimia vastaanottamaan Vapaudenristin 2. luokan ansiomitalin, niin sanotun sotateollisuusmitalin, mihin tämä antoikin suostumuksensa. Presidenttikaudellaan Mannerheim kanto ansiomitalin nauhalaattaa. Itse mitalia hän ei eläessään saanut, vaan se toimitettiin Mannerheim-museoon vasta vuonna 1954.

Eniten Vapaudenristin ritarikunnan kunniamerkkejä on siis annettu Juutilaiselle, mutta myös Mannerheim kanto ritarikunnan yhtä monen kunniamerkin tunnuksia.

en miekkoineen keltaisessa ruusukenuhassa majuri Timo Lienen (1971–2018) vuonna 1942 saanut pääministeri J. W. Ragnell kapteenin sotilaspuvussa.

Miekoin vai ilman?

Tietyistä yleisperiaatteista huolimatta Vapaudenristien miekallisuus tai miekattomuus, eli antaminen kansalaisansioista, on toisinaan perustunut tapauskohtaiseen harkintaan. Suomen Lontoon-lähettiläs G. A. Gripenberg oli päiväkäskyperustelun mukaan toiminut ansiokkaasti ”puolustuksemme hyväksi sotamateriaalihankintojen järjestelyssä”. Hän sai joulukuussa 1940 poikkeuksellisesti VR 1:n miekkoineen ”kansalaisansioista sodassa”.

Talvi- ja jatkosodan pääministerit palkittiin ansioistaan poikkeusoloissa Edwin Linkomiestä lukuun ottamatta miekallisilla Vapaudenristeillä. Ryti sai Vapaudenristin suurristin miekkoineen vuonna 1940.

Tuore pääministeri J. W. Rangell palkittiin helmikuussa 1941 VR 1:llä kansalaisansioista eli ”suurista ansioistaan Suomen Pankin johtajana” talvisodan aikana. Tärkeitä valuutta- ja *clearing*-asioita hoitaessaan hän ”tuntuvasti helpotti sotamateriaalihankintoja”. Sen sijaan, että tähän olisi lisätty rintatähti,

Rangell sai vuonna 1942 VR 1:n miekkoineen ja rintatähtineen. Linkomies sai 1944 saman kunniamerkin kansalaisansioista, mutta Antti Hackzellille se annettiin miekkoineen.

Kenraaleille ilman miekkoja annetut Vapaudenristit ovat olleet poikkeuksellisia. Vain muutamat ulkomaalaiset, jotka kaikki ovat olleet Suomen sotiin osallistuneita vapaaehtoisia, ovat saaneet Vapaudenristejä rauhanajan ansioista.

3. ja 2. luokan Vapaudenristin miekkoineen 1918 saanut ruotsalainen kenraalimajuri Henry Peyron sai 1955 VR 1:n rintatähtineen kansalaisansioista. Perusteluna oli Peyronin toiminta *Finlandskrigare* 1918 -yhdistyksen puheenjohtajana ja keräyksen johtaminen vapaussodan invalidien hyväksi.

Kun vuonna 1960 keskeytynyt Vapaudenristien antaminen rauhanajan ansioista jatkui vuonna 1989, oli ensin periaatteena, että kaikki aktiiviupseeritaustaiset palkittavat saivat kunniamerkkinsä miekkoineen. Näin ollen 1966 aktiivipalveluksesta eronnut Suomen Reserviupseeriliiton pääsihteeri, majuri evp Juhani Autti sai VR 4:n miekkoineen vuonna 1990.

Jo vuonna 1945 luutnanttina aktiivipalveluksesta eronneen majuri evp, ministeri Mika Tiivolan vuonna 1991 saaman kunniamerkin korkea luokka – VR 1 rintatähtineen – perustui hänen siviiliasemaansa ja miekat kadettiupseeritaustaan.

Miekkakäytäntöä kuitenkin muutettiin siten, että evp-upseereista VR:n voivat saada miekkoineen vain täysinpalvelleina eronneet. Vuonna 1942 kapteenina ja hävittäjälentueen päällikkönä VR 2:n miekkoineen saanut Per Erik (Pelle) Sovelius erosi vakinaisesta palveluksesta vuonna 1945, ja hänet ylennettiin everstiluutnantiksi vuonna 1968. Sovelius sai VR 1:n kansalaisansioista vuonna 1994. Vastaavasti komentajakapteeni evp Antti J. Näsi, joka oli eronnut palveluksesta vuonna 1965 yli kahden vuosikymmenen palveluksen jälkeen, sai VR 3:n kansalaisansioista vuonna 1999.

Keltaisessa ruusukenuhassa

Jatkosodan aikaisista ansioista Vapaudenristejä annettiin keltaisessa ruusukenuhassa muun muassa kotirintaman upseereille, lotille, kauppalaivojen pääl-

liköille sekä Helsinkiin akkreditoituille sotilasasiamiehille. Nauhan kotirintamastatuksen takia jotkut pysyivät sen vaihtamista punaiseksi. Jossain tapauksissa tällaisiin pyyntöihin suostuttiinkin.

Uuden merkityksen keltainen ruusukenuha sai vuonna 2006. Tuolloin vahvistetun toimintaohjeen mukaisesti kriisinhallintatehtävissä taistelussa kunnostautumisesta annettavissa Vapaudenristeissä on keltainen punaraitainen

ruusukenuha. Ensimmäiset tällaiset VR:t annettiin Afganistanissa ansioitu-neille 4. kesäkuuta 2006.

Ritarikunnan nykyisen vuonna 1944 vahvistetun ohjesäännön mukaan VR 3 ja VR 4 ilman miekkoja voidaan antaa lääkintähenkilökunnalle punaisen ristin merkein. Talvisodan jälkeen Mannerheim oli antanut yksityissihteerilleen kouluneuvos Erik Mandelinille poikkeuksellisesti VR 2:n miekkoineen ja pu-

naisen ristin merkein. Seuraavan kerran Vapaudenristi annettiin miekkoineen ja punaisen ristin merkein 4. kesäkuuta 2017, jolloin lääkintämajuri Isto Uusi-Erkkilä sai VR 3:n näiden tunnusten kera keltaisessa ruusukenuhassa.

Filosofian tohtori Antti Matikala on kirjoittanut Vapaudenristin ritarikunnan historiasta useissa tutkimuksissaan. Artikkelit ja lisää kuvia osoitteessa www.kylkirauta.fi.

Vapaudenristin ritarikunnan satavuotisjuhla

Vapaudenristin ritarikunnan satavuotisjuhlaa vietettiin Säätytalossa maanantaina 5. maaliskuuta 2018. Tilaisuutta kunioitti läsnäolollaan Vapaudenristin ritarikunnan suurmestari, tasavallan presidentti Sauli Niinistö. Hän onnitteli puheessaan sata vuotta täyttävää ritarikuntaa.

Kaikkiaan juhlaan osallistui noin sata kutsuvierasta. Heidän joukossaan oli Puolustusvoimien ylintä johtoa, veteraani- ja maanpuolustusjärjestöjen edustajia, korkeimmilla Vapaudenristin kunniamerkeillä palkittuja sekä ritarikunnan yhteistyökumppaneita. Kaartin soittokunta vastasi juhlan musiikista.

Juhlan avasi Vapaudenristin ritarikunnan kansleri, kenraali Gustav Hägglund. Hän käsitteli puheessaan ritarikunnan syntyvaiheita, palkitsemisperusteita sekä kunniamerkkien

myöntämisistä. Kansleri toi esille myös sen, että voimassa oleva asetus vuodelta 1944 on edelleenkin toimiva yhdessä 2000-luvulla laaditun toimintaohjeen kanssa. Hän totesi, että Vapaudenristin ritarikunta on kyennyt mukautumaan ajan vaatimuksiin hyvin ja että se on ennen muuta sotilaallinen ritarikunta.

Kanslerin avauspuheen jälkeen oli vuorossa majuri Marko Maaluodon kuvakooste Vapaudenristin ritarikunnan satavuotisesta historiasta. Esityksessä oli mukana jonkin verran ennen julkaisemattomia tai vähemmän esillä olleita kuvia. Esityksen aikana Kaartin soittokunta soitti kuvien esittämän ajan henkeen liittyvää musiikkia.

Juhlapuheen piti Kansallisarkiston pääjohtaja Jussi Nuorteva. Hän käsitteli puheessaan muun muassa Vapaudenristin ritarikunnan asemoitumista sodanai-kaisten ansioiden palkittamisessa osana

myöhemmin rakentuvaa ja laajentuvaa valtiollista palkitsemisjärjestelmää. Nuorteva puhui myös sisällissodan jälkeisen yhtenäisyyden muodostumisesta talvisodassa ja sen vaikutuksesta suomalaiseseen palkitsemisjärjestelmään.

Mannerheim-ristin ritari numero 95 Tuomas Gerdt oli lähettänyt juhlaan tervehdyksen, jonka luki Vapaudenristin ritarikunnan sihteeri kenraaliluutnantti Sakari Honkamaa. Gerdt onnitteli ritarikuntaa sen merkkipäivänä ja kertoi arvostavansa omaa palkittamistaan hyvin korkealle. Hän onnitteli lisäksi kaikkia rauhan aikana Vapaudenristin kunniamerkeillä palkittuja.

Majuri Marko Maaluoto

Vapaudenristin ritarikunnan hallituksen yhteysupseeri

Constantem decorat honor – Kunnia kunnioittaa

Kadettikunta ry

Tutustu Kadettikunnan tietopankkeihin

- Turvallisuuspolitiikan tietopankki
- Maailman muutos ja Suomi
- Suomi kylmässä sodassa
- Veteraanien perinto

Tutustu ja osallistu keskusteluun

- facebook.com/kadettikunta

- twitter.com/kadettikunta

- instagram.com/kadettikunta

#kadettikunta

#kylkirauta

Arvomerkkien keräily sotilasperinnetyönä

Teksti: Seppo Simola

Puolustusvoimien juhluvuonna sopii luoda katsaus siihen, miten arvomerkkien keräily ja kokoelmaksi järjestäminen palvelevat sotilasperinteen tallentamista. Perinnetyöstä kertyy runsaasti tietoa sekä jatkotutkimuksen aiheita. Usein kohtaa myös ongelmia.

Arvomerkit ovat oleellinen osa sotilasperinnettä. Niiden kerääminen, dokumentoiminen ja tallentaminen ovat sotilasperinnetyötä. Työhön liittyy oleellisesti eri aikakausien arvomerkkinormien ja arvomerkkien käyttötapojen selvittäminen erilaisine poikkeuksineen.

Keräily on taistelua hukkaan joutumista vastaan. Kauluslaatat ovat sotilaille niin arkinen asia, että vanhoja ei välttämättä säilytetä. Ylimääräisiksi jääneitä merkkejä häviää eritoten muutoissa, reserviin siirtyessä sekä ylennysten tai siirtojen yhteydessä.

Tapaan verkostojeni kautta jatkuvasti nykyisiä ja entisiä sotilaita. Välillä olen saanut isonkin pussillisen merkkejä henkilön koko sotilasuran ajalta. Joskus vastauksena on ollut vilpittömän harmittelu: ”Voi kun olisit kysynyt kuukausi sitten. Kaappeja siivottessani heitin vanhat merkit pois.”

Harvinaisuudet kokoelman helminä

Pääasiallinen keräilykohteeni on kauluslaatat. Ne otettiin käyttöön sotilaspuvussa m/36. Varhaiset m/36:n laatat ovat harvinaisia, koska ne olivat käytössä vain kolmisen vuotta. Laatat olivat rakenteeltaan monimutkaisia ja ilmeisen kalliita valmistaa. Sen sijaan kauluslaatat m/39 olivat lähes nykyisen kaltaisia ja vain tarkempi tutkimus paljastaa niiden eroja.

Merivoimissakin on joskus käytet-

ty kauluslaattoja. Merisotakoulun henkilökunta kapteeniin asti sekä kadetit ja upseerioppilaat käyttivät ilmeisesti 1960-luvun alkuun saakka kauluslaattoja takeissa m/36. Laatoissa oli tumman-sininen pohja ja vaaleansiniset reunat. Merisotakoulun laattoja olen tunnistanut sota-ajan SA-kuvista sekä *Puolustusvoimat ennen ja nyt* -kirjasarjasta. Arvomerkkikuvastoista en ole niitä löytänyt, ja nähnytkin olen niitä vain muutamia pareja.

Keräilyn logiikkana ei suinkaan ole periaate ”mitä suurempi herra, sitä kiinnostavammasta arvomerkit”. Kuten keräilyssä yleensä, kiinnostavimpia ovat harvinaisuudet. Yleisissä kauluslaatoissa huomionarvoisia ovat pienet mutta kiinnostavat yksityiskohtat.

Joitakin aselajiväri- ja arvomerkkiyhdistelmiä on ollut käytössä vain kourallisen sotilaita. Harvinaisempia merkkejä kokoelmassani edustavat käytössä olleet rannikkotyökistön insinöörieverstin, yleisesikuntainsinöörieverstin sekä farmasia-kapteenin kauluslaatat.

Ehdoton helmeni on kenraali Väinö Valveen käyttämä m/36 mustapohjainen yhden leijonan kenraalilaatta. Tuorein harvinaisuus on prikaatikenraali Ahti Vartiainen saadut ensimmäiset prikaatinkenraalin (ilmauksessa oli aluksi genetiivin -n) kauluslaatat, joissa yleisesikuntaeverstin laatasta on hopeoitu leijona.

Kauluslaattojen lisäksi kokoelmassani on olkapäätuoppia, hihakaluunoita sekä

Seppo Simola

maastopuvun tarrapohjaisia arvomerkkilistoja. Pukujakin olen kokoelmaani saanut. Niistä en irrota merkkejä, vaan säilytän asut koskemattomina.

Merivoimiin laajensin kokoelmaani vasta muutama vuosi sitten, kun sain kommodori evp Kai Varsiolta kaluunoita luutnantista komentajaan asti. Sen jälkeen kokoelmani on karttunut merivoimien insinööriupseerin eri arvoasteiden kaluunoilla. Viimeisin täydennys oli tuhti nippu arvomerkkejä lääkintäluutnantista lääkintäkomentajakapteeniin.

Merkit kertovat muutoksista

Arvomerkkien ohella olen tallettanut myös joukko-osastotunnuksia, lakki-merkkejä sekä varusmiesten koulutushaaramerkkejä. Joukko-osastotunnuksia on lähes täysi kokoelma vuoden 1967 uudistuksen jälkeiseltä ajalta. Erityisesti kokoelmastani puuttuu vanhoja kanta-

Monen aikakauden kauluslaattoja. Vasemmalla ylinnä Väinö Valveen kenraalimajurin laatta m/36, keskellä Jussi Hautamäen kenraalimajurin laatta 1990-luvun alusta ja alinna Pekka Toverin prikaatikenraalin laatta vuodelta 2014. Valve kantoi rannikkotykistön, Hautamäki ja Toveri panssariaselajin värejä. Malli m/36 oli käytössä vain kolmisen vuotta, ja laatat ovat jo lähes tyystin hävinneet.

aliupseerien lakkimerkkejä sekä vanhoja koulutushaaramerkkejä.

Varusmiehet saivat koulutushaaramerkit vuonna 1949. Niitä yksinkertaistettiin ja kuvasymboleja karsittiin vuonna 1962. Myös aselajivärien käyttö koulutushaaramerkeissä pääosin lakkasi. Uusiakin merkkejä on otettu käyttöön. Tuoreimpia ovat elektronisen sodan käynnin ja kaupunkijääkäriin merkit. 1960-luvulla poistunut valokuvausmiehen merkki otettiin vastikään uudelleen käyttöön.

Siinä missä kauluslaattojen ulkomuoto on säilynyt käytännössä ennallaan aina talvisodan ajoilta asti, on aselajivärejä vuosikymmenten mittaan mennyt ja tullut.

Harva taitaa enää tietää, että esimerkiksi Kengitysseppäkoululla ja Asekoululla on ollut omat kauluslaattansa. Vuonna 1939 lakkautettu Karjalan kaartin rykmentti käytti yleisesikuntaa muistuttavia kauluslaattoja. Rykmentin tultua lakkautetuksi kauluslaatat annettiin Oulun varuskuntasoihtokunnalle. Sotilasmusiikki sai omat värinsä vasta vuonna 1952.

Ratsuväki on oma lukunsa myös kauluslaatta-asiassa. Viestieskadroonan laatta on erittäin harvinainen. Siinä on keltainen pohja ja violetti reunus. Vie-

län harvinaisempi on Erillisen panssarieskadroonan keltainen laatta mustin reunuksin. Kummankin laatan käyttö loppui jatkosodan aikana.

Vaikka aselajivärien määrä on vähentynyt, muutamia uusiakin kauluslaattoja on otettu käyttöön. Maavoimien helikopterijoukot saivat siniset, vihreäreunaiset laatat ja Kaartin jääkäriyrykmentti vihreät laatat hopeanvärin reunuksin.

Kaksi uutta aselajiväriä on varsin laihia lohtu, sillä vuoden 2010 poistobuumeissa niitä hävisi paljon. Eläinlääkintä ja farmasia menettivät omat värinsä. Samaa kyytiä menivät panssarintorjunnan, topografikunnan, sähköteknillisen alan sekä Urheilukoulun laatat. Suojelukoulu menetti oranssit laattansa jo vuonna 2003.

Ratsuväen keltainen laatta hävisi vastikään, vaikka Uudenmaan rakuunoiden kelta-sininen laatta sinnitteli pitkään. Kaikkia edellä mainittuja värejä näkee onneksi edelleen evp-henkilökunnan ja varttuneempien reserviläisten puvuissa.

Lakkautettuja arvoja, unohdettuja tunnuksia

Keräilijöitä kiinnostavat yksityiskohdat. Esimerkiksi yleisesikuntaväri on hyvin yleinen, mutta laatat voivat silti olla monella tapaa erilaisia.

Olen tunnistanut parikymmentä erilaista laatan kääntöpuolen pohjamateriaalia. On olemassa säkkikangas-, pahvi- ja kuitukangaspohjia sekä mustia verkko-pohjia, harvinaisimmista tapauksista puhumattakaan.

Myös ruusukkeissa on eroja. Kiilto, stanssauksen terävyys sekä kiinnityspiikit ja niiden sijainti vaihtelevat ajankohdan ja valmistajan mukaan. Samanlaisia vaihteluja on tietysti myös aliupseerien arvomerkkien yksityiskohdissa.

Reunusompeleissa ja niiden värisävyissä on eroja. Aluksi käytettiin silkilankaa, mutta myöhemmin siirryttiin halvempaan puuvillalankaan ja keino-kuitusekoitteisiin. Esiupseerin laatan kaksoisreunuksen välin pitäisi ohjesäännön mukaan olla yksi millimetri. Joskus ompeleet ovat kuitenkin niin kiinni toisissaan, että verka tuskin edes pilkistää niiden välistä.

Kauluslaattojen veroissa on sävyeroja. Esimerkiksi pioneerien violettien kauluslaattojen värisävyissä saattaa olla silminnähäviä vaihteluja huolimatta siitä, että sävy on tarkoin määrätty. Hankalimmillaan sävyliukuma on sinisessä värisävyssä. Joskus on hyvin vaikea erottaa, onko kyseessä huollon sininen vai vanha Kaartin sininen, kun molemmissa laatois-

sa on harmaa reuna. Kaartin sinisen pitäisi olla huolta huomattavasti tummempi.

Sotilasarvojärjestelmästämme ovat poistuneet esimerkiksi sotatuomarien, sotilasalivirkamiesten sekä erikoisvärvättyjen eli värvättyjen upseerien arvomerkit. Sopimussotilaita varten tehtiin ensin lyhytaikaiseksi jäänyt palvelusarvojärjestely. Heidän tunnuksenaan oli sotilasvirkamiehen tähti arvomerkkien edessä.

Lyhytaikaiset arvomerkkisovellukset pyrkivät katoamaan nopeasti, joten niitä voi dokumentoida lähinnä valokuvista. Matrikkelit, lehdet ja kirjojen valokuvat ovatkin oiva apu jäljitettäessä harvinaisia laattoja. Tutkimuksen kiintoisana sivupolkuna ovat ohjesäännön vastaiset tai tilapäismuodostet, joiden tunnistamiseksi pitää tuntea ajankohdan arvomerkkinormit.

Vähän tunnettu asia on peruskoulutusta osoittava väri, jota käyttivät pysyvästi toiseen puolustushaaraan siirretyt upseerit. Maavoimissa peruskoulutetun mutta Merivoimiin tai Ilmavoimiin pysyvästi komennetun upseerin tunnuksena oli vihreä verkka arvomerkkinauhojen välissä. Merivoimista siirretty upseeri käytti tummansinistä ja Ilmavoimista siirretty kirkkaansinistä verkkapohjaa. Vastikään onnistuin saamaan kokoelmaani maavoimataustaisen kapteeniluutnantin hihakaluunat.

Materiaalin ohella katoaa joskus myös tietoa. Vartiolentolaivueella oli käytössä oma kauluslaattansa ilmeisesti 1980–1990-luvuilla. Siinä oli sininen pohja ja oranssi reunus. Kokoelmassani on käyttämättömiä mallikappaleita, mutta lukuisista tiedusteluista huolimatta en ole onnistunut vielä selvittämään, milloin kyseinen laatta oli käytössä. En ole myöskään löytänyt yhtään käytössä ollutta laattaparia.

Käytetyt arvossaan

Sotilasperinteen tallentamisen kannalta arvokkaimpia ovat käytössä olleet arvomerkit. Ihannetapauksessa merkit tulevat kokoelmaan suoraan käyttäjältä, jolloin niiden alkuperä voidaan varmuudella dokumentoida. Anonyymit käytetyt laatat ovat nekin mielenkiintoisia dokumentteja sotilasperinteestä, mutta niiden tarina jää vajaan.

Käyttämättömistä laattapohjista ja arvomerkeistä voi koota jälkimuodost-

Kuva Seppo Simola.

Ylhäällä harvinaisia kauluslaattoja ja alempana käytöstä jo poistuneita aselajivärejä.

teita mallikappaleiksi. Oleellista on osata yhdistää saman aikakauden laatat ja arvomerkit. Vastaan tulee joskus tekeleitä, jotka voi heti todeta mahdottomiksi. Mielikuvitusta jäävät kuitenkin kutkuttamaan teoriassa mahdolliset, mutta käytössä harvinaiset laatat – ollako totta vai ei?

Kauluslaattaväärennöksiä ei tarvitse pelätä, sillä laatoilla ei ole väärentäjiä houkuttelevaa kaupallista arvoa. Ammattitaitoa tosin vaaditaan erottamaan esimerkiksi teatteri- tai elokuvapuvustuksiin valmistetut laatat virallisista Puolustusvoimien laatoista.

Otan mielii hyvin vastaan sekä materiaalia kokoelmani täydennykseksi

että tietoa harvinaisista arvomerkeistä ja niiden käyttäjistä. Myös vanhat merkkien käyttöä koskevat normit sekä opetustaulut ovat erittäin tervetulleita. Sähköpostia voi lähettää osoitteeseen [simola.sotilasperinne\(at\)hotmail.fi](mailto:simola.sotilasperinne(at)hotmail.fi).

Mikään kauluslaatta ei ole ”liian tavallinen”. Yleisimmistäkin laatoista löytyy lähes loputtomasti erilaisia variaatioita.

Kapteeni (res.) Seppo Simola on sotilasperinteen harrastajatutkija. Hän kirjoittaa historiallisista aiheista aktiivisesti sotilasalan lehtiin.

Kadettikoulun meripuolustusosasto Laatokalla

Virkistävänä ja vaihtelevana muistona tulee mukana olleitten mielissä säilymään retkeily, jonka Kadettikoulun Meripuolustusosasto elokuussa -28 kesken kii-reistä laivakoulutusta teki Laatokalle. Silloinhan pääsimme kolealta ja tuu-liselta mereltä hetkiseksi nauttimaan sisämaan yhden tärkeimmän puolus-tuskaistamme, salaperäisen ja laajan Laatokan ihmeellisyyksiä.

Mieliala korkealla ja hurtti huumori jo kasvoista loistaen nousi joukkome Helsingissä tavallista vakavampaan kulkuneuvon – junaan –, ja vaikka matka oli pitkä, eivät vitsitehtailijamme kesken väsyneet, vaan iloisina pää-dyttiin viimein Sortavalan asemalle.

Tuskin olimme selviytyneet ju-nasta, kun meille jo esitettiin Suomen rautatietykistö, joka ylväänä ja veren-himoisena ojensi mahtavia tulituikkuaan kohti inhaa itää voiden aina avata tulensa nopeasti ja yllättävästi juuri uhatuimmasta paikasta.

Vielä samana päivänä oli Laatokan puolustuksen johtaja, R.T.3:n komen-taja ev.luutn. [Eino Iisakki] Järvinen järjestänyt kahvikutsut, joilla hän antoi suuripiirteisen kuvan Laatokan tärkeydestä ja sen puolustussuunnitelmista. Siellähän on jouduttu aloittamaan kaikki aivan alusta, mutta sitkeästi oli työskennelty, joten jo nyt voi nähdä osan ponnistelujen tuloksista.

Illalla oli vielä hauskat tulijaistanssiaiset R.T.3:n upseerikasinolla, jonne kaupungin kaunokaiset oli kutsuttu aina valmiiden kadettien tanssitettavaksi. Rattoisasti ja reippaan tanssitunnelman vallitessa kului ilta nopeasti, mutta ikävä kyllä ne samalla olivat myös lähtijäistanssiaisemme. Niin nousi jälleen mieliin kysymys, kuinka moneen osaan tällaisen 25-prosenttisen merimiehenkin tulisi sydänparkansa jakaa, jos aikoisi pikkuruisen palan antaa jokaiselle kohtaamalleen neito-selle?

Rannikkotykistökadettikurssi I toimeenpantiin vuosina 1927–1928. Kurssin aikana kadetit kävivät tutustumassa myös Laatokan rannikonpuolustusjärjestelyihin. Yksi kurssin kadeteista, tuleva kenraalimajuri Väinö Ilmari Karvinen, laati matkasta oheisen Kadettikunnan arkistoista löytyneen kertomuksen.

Seuraavana aamuna lähdettiin edelleen miinalaiva ”Aunuksella”, joka on suurin Tarton rauhansopimuksen edellyttämä alus Laatokalla, nimittäin Suomen puolella. Tuuli oli kiihtynyt, joten Laatokka heti näytti meille pahat tapansa.

Suuntana oli Pitkäranta, ja niin jouduttiin voimakkaan eteläisen puhaltessa pahasti syrjätuuleen. Urhoollisesti jatkoi ”Aunus” kulkuaan, vaikkakin vettä tuli usein molemmilta laidoilta yhtä aikaa, ja tämä ”kiikkustuoli” tahti kai aiheutti sen, että joillekin Suomenlahden ja monen muun meren myrskyjen voittajalle tuli elämänsä heikko hetki ja että he uhrasivat kaikkensa Ahdin kasvateille.

Pitkärannassa tarkastettiin sikäläisen selluloosatehdas, jonka sisäinen ja myös lähimmässä ympäristössä vallitseva ilmastollinen ainekokoisuus elävästi muistutti mieliin kaasunaamarin välttämättömyyttä nykyajan taisteluisa. Kauan emme siellä viihtyneetkään, mieleemme ja varsinkin nenämme halusi ulos Laatokalle, joka parissa tunnissa oli tyystin tyyntynyt.

Mikä nautinto olikaan nyt viilletään pitkin peilityntä pintaa jylhien, ylpeitten kallioitten lomitse aavalle, jossa ilmakin oli niin satumaisen siintoista. Ihmeellinen oli matkamme, Laatokan suuremmoinen luonto sai taas parikymmentä uutta ihailijaa. Käytyämme parilla patterilla valitsemassa tulevia asuinpaikkojamme suunnattiin kurssi Valamoon, matkailijoittemme pyhiinvaelluspaikoille.

Harras tunnelma täytti mielen. Olihan heidän uskonnossaan niin paljon tunteisiin ja aisteihin vaikuttavaa, jos kohta monien kullalla ja jalokivillä peitettyjen pyhimysten ja kuvien kumartaminen ja suuteleminen vaikutti naivilta. Kuitenkin, kaikenkin oli miellissämme vakava, harras tuntu paikan pyhydestä, kun vihdoinkin monien tutkimusretkeilyjen jälkeen pääsimme untolan pehmoisille pientarille.

Mutta jo aamusta varhaisesta lähtien oltiin jälleen liikekannalla. Käytiin läpi koko linnoitusvyöhyke, meille selitettiin rinnan strategiaa ja taktiikkaa, tutkittiin niitten sovellusta käytäntöön. Ja välipalaksi ihailtiin aina pitkäputkisia, uhkaavia tykkejämme, jotka hyvin sopeutuivat maastoon, niin ettei tottunutkaan silmä niitä hevin keksinyt kalliokoloissaan, kiitos mainion naamioinnin.

Siihen meni päivä, kunnes illalla huomasimme joutuneemme Konevit-sassa varuskunnan upseerinrouvien kahvipöytään. Seurustelu oli jälleen mitä sydämmellisintä, emäntämme ja isäntämme oikein kilpailivat ystävällisyydessä. Ja upseerikasinon viihtyisät suojat ja tuon entisen luostarirakennuksen kulmikkaat seinät kertoivat menneistä ajoista, jos kohta meille suomalaisille ei kovinkaan mieluista.

Illan kuluessa käytiin kuuntele-massa luostarin iltamessua, joka kai jokaiseen jätti vaikutuksensa, tuollaisen rauhaan, viihdyttävän tunteen. Ja kaipa munkitkin pitivät vierailustamme, koska tarjosivat meille –

suomalaisille kadeteille – saunansa käytettäväksi. Suurella touhulla sinne tietysti mentiin, vihdottiin syntistä ruumista mainiossa löylyssä, jonka jälkeen reipas kävelymatka viileän kesäyön kuutamossa pitkin varjoista kangaspolkua kasarmille, jossa uni maistui puhtoisissa miehistötuissa.

Seuraavana päivänä – säteilevän aurinkoisena sunnuntaina – kääntyikin matkamme pian kohti Käkisalmea, josta loistavalla tavalla tuli matkamme pääte- ja myös huippupiste. Vuoroin olimme siellä Lottien, Sk:laivueen ja II/S.P:n kadettiupseerien vieraina. Lotat pitivät huolta ruumiillisesta hyvinvoinnistamme enemmän kuin kiihittävästi.

Ystävälliset oppaamme näyttivät meille Käkisalmen linnan idylliset rauniot, joita nyt korjattiin entiseen kuntoonsa. Me taas vuorostamme annoimme heille konsertin linnan puistossa, joka kilpaili rehevyydessä ”Suomen kauneimman kasarmialueen” kanssa, jossa siinäkin oli ihailemista ja ihmettelemistä.

Niin kului kesän ainoa todellinen kesäpäivä mitä ihanimman luonnon keskellä. Päästiinpä sitten iltaan, joka vei meidät varjoista koivukujannetta pitkin Kylpylän Kasinolle, jossa tanssin säveleet jo kutsuivat, kiehtoivat.

Huomenna odotti meitä jälleen velvollisuutemme, mutta vielä oli hetken aikaa. Sydän oli täynnä juhلاميelta, koko olemus ylipursuavaa nuoruutta, joka vaatii osansa. Jälleen paljastui kadettiemme Akilleen kantapää, paljastui sydänparkamme, kun tuli kysymykseen kauniit neitokset ja Wienerwalssi. Mutta ihanimmatkin hetket kuluvat ja jäljelle jää vai muistot [...].

Maanantai-aamuna puuskuttaa juna jo pois päin. Juhlasunnuntai on mennyt ja arki on edessä. Mutta sen varalle on saatu uutta innostusta ja työniloa tulevia ponnistuksia varten. Vaikkakin päällimmäisenä olivat muistot kauniin Karjalan leppoisesta kesästä ja sen ilaikoivista tyttäristä, oli kuitenkin sen alla sielumme sisimmässä juurtunut selvä kuva Laatokan uljaista puolustajista ja heidän tunnollisesta vartiutyöstään.

R.t.-kadetti numero 93

Matkakertomuksen kuvitusta.

Perinnetietoutta – tiesitkö tätä?

Sotien aikaiset lomakäytännöt

Sodassa kunnostautuneita sotilaita palkittiin monin tavoin. Yksi keino palkita ansioituneita sotureita olivat rintamalomat. Sotien aikana olikin olemassa sanonta, jonka mukaan ”sotilaan allakassa on vain kahdenlaista aikaa: aika ennen lomaa ja aika loman jälkeen”.

Lomat sotapalveluksesta ja ennen kaikkea rintamatehtävistä olivat monille sotilaille arvokkaampia palkintoja kuin kunniamerkit tai ylennykset. Lomaperusteita olivat käytännössä omat häät, oman lapsen ristiäiset, lähisukulaisen hautajaiset, työloma tai erityisistä ansioista myönnetty kuntoisuusloma.

Talvisodan aikana lomiamyönnettiin hyvin tiukoin perustein ja lukumääräisesti varsin vähän. Jatkosodan hyökkäysvaihetta seuranneen asemasodan aikana lomakäytäntöjä muutettiin kevättalvella 1942. Jokainen rintamamies sotamiehistä upseereihin sai vuorollaan noin kahden viikon mittaisen ”vuoroloman” kolmen tai neljän kuukauden välein.

Lomia ja niiden käyttöä valvottiin tarkasti. Häälomalta palattaessa yksikköön piti tuoda vihkitodistus, ristiäisistä kastetodistus ja hautajaisista asianmukainen hautaustodistus. Talolliset ja tilalliset maanviljelijät

pääsivät työlomalle tekemään esimerkiksi syyspuinteja ja muita töitä, joista kotirintaman naiset eivät yksinään olisi selvinneet.

Lomat tuli anoa vapaamuotoisella ja joukko-osaston komentajalle osoitettulla loma-anomuksella, jossa perusteltiin loman tarve sekä pituus. Käsittelyn jälkeen loma-anomukseen tuli joko kielteinen tai myönteinen päätös.

Myönteisen päätöksen osoituksena annettiin lomalaiselle esipainettu lomatodistus. Se alkoi huomautuksella: ”Älä puhu rintamatiedoistasi junassa, äläkä kotona. Vihollisen korva on kaikkialla. Sankaruutesi ei suurene leventelemällä. Näytä päättäväisyyttä ja lujuuutta myös rintaman takana! Siis vaikene!”

Yksikön toimistossa lomakkeeseen kirjattiin lomalaisen henkilötiedot. Valmiiksi painettuna lomakkeessa oli ohjeet lomalaisen velvollisuudesta ilmoittautua lomapaikkakuntansa sotilas- tai poliisiviranomaiselle, mikäli loma kesti yli kolme päivää.

Marko Palokangas

Keskustelua kansalaispalveluksesta

Puolustusvoimain komentaja Jarmo Lindberg toteaa Puolustusvoimat 100 vuotta -juhlavuoden tervehdyksessään, että Puolustusvoimilla on ollut tärkeä tehtävä Suomen itsenäisyyden ja kansalaisten elinmahdollisuuksien turvaamisessa läpi historian sekä rauhan että sotien aikana. Lindberg korostaa, että maanpuolustus kuuluu kaikille.

Komentajan mukaan Suomen puolustuksen perusta on olosuhteisiimme ja tarpeisiimme rakennettu Suomen malli. Sen kulmakivinä ovat asevelvollisuus, uskottava, koko maan kattava puolustus ja sotilasliittoihin kuulumattomuus. Taustalla on kansalaisten luja maanpuolustustahto. Puolustuskyky koostuu Maavoimien, Merivoimien ja Ilmavoimien suorituskyvyistä sekä yhteisistä suorituskyvyistä. Puolustuskykyä ylläpidetään ja osoitetaan vuoden jokaisena päivänä ja hetkenä.

Puolustusministeri Jussi Niinistö tarkasteli Elisabeth Rehn Bank of Ideas -ajatushautomon seminaarissa 23. toukokuuta puheenvuorossaan yleisen asevelvollisuuden perimmäistä tarkoitusta. Niinistö totesi, että kyse on Suomen sotilaallisesta puolustamisesta. Kyse ei ole mies-/naiskysymyksestä.

Ministeri Niinistön mukaan Suomen puolustusratkaisu perustuu kahteen keskeiseen pilariin: koko maan puolustamiseen sekä sen mahdollistavaan yleiseen asevelvollisuuteen. Niinistö totesikin, että vuonna 2017 Maanpuolustuksen suunnittelukunnan mielipidekyselyssä peräti 81 prosenttia vastaajista ilmoitti kannattavansa nykyisenkaltaista asevelvollisuusjärjestelmää.

Ministerin mukaan yleinen asevelvollisuus ei siis ole vanhentunut järjestelmä ja asevelvollisuuden merkitys on suomalaisille huomattavasti suurempi kuin monelle muulle eurooppalaiselle kansalle. Varusmiespalvelus yhdistää edelleen sukupolvia toisiinsa koulutukseen, sosiaaliseen asemaan, varallisuuteen tai asuinpaikkaan katsomatta. Asevelvollisuusjärjestelmän on kyettävä tuottamaan puolustuskyvyn ylläpitämisen edellyttämä riittävän kokoinen, osaava ja toimintakykyinen reservi.

Entisen puolustusministerin Elisabeth Rehnin johtaman ajatushautomon toteuttaman selvityksen *Kansalaispalvelus kokonaisturvallisuuden tueksi* tarkoituksena on ollut tuottaa päätöksentekoa tukevaa tietoa siitä, mitä kansalaispalvelus voisi tarkoittaa, mistä oikeudellisista ja taloudellisista kysymyksistä käsin sitä tulisi tarkastella ja miten se voitaisiin toteuttaa.

Selvityksen keskeiset tavoitteet:

- selvittää, voisiko kansalaispalvelus vastata nykyjärjestelmää laajemmin kokonaisturvallisuuden tarpeisiin ja kattaa siten myös muut yhteiskunnan elintärkeät toiminnot
- selvittää, miten koko ikäluokka voitaisiin osallistaa maanpuolustuksen ja yhteisen turvallisuuden edistämiseen.

Yhteiskehittelyn avulla toteutetun selvityksen tuloksena esitetään kansalaispalvelusmallia, jossa asevelvollisuuslaki muutettaisiin laiksi kansalaispalvelusvelvollisuudesta. Uusi laki koskisi jokaista 18–30-vuotiasta Suomen kansalaista ja sisältäisi kansalaispalveluksen. Kansalaispalvelus käsittäisi asepalveluksen ja nykyisen siviilipalveluksen korvaavan varautumispalveluksen, joka toteutettaisiin virtuaalisena ja kurssimuotoisena.

Toteuttajina olisivat siviilivalmiutta ja -varautumista tukevat viranomaiset ja järjestöt. Koko ikäluokka veloitettaisiin yleisiin kutsuntoihin. Puolustusvoimille taattaisiin oikeus valita sopivimmaksi katsomansa henkilömäärä asepalvelukseen riittävän puolustuskyvyn takaamiseksi.

Kannustimena kansalaispalveluksen suorittajille myönnettäisiin heidän tuloistaan verovähennys, joka olisi voimassa tiettyyn ikään saakka. Ne, jotka kieltäytyisivät tai eivät kykenisi palvelusta suorittamaan, joutuisivat siis maksamaan tuloistaan enemmän veroa kuin palveluksen suorittavat.

Selvityksen mukaan kansalaispalvelus tehostaisi Suomen turvallisuutta, osallistaisi kansalaisia ja yhdenvertais- taitaisi kansalaisten oikeusasemaa. Se aktivoisi koko ikäluokan kutsuntoihin, lisäisi nuorten valinnan mahdollisuuksia ja ennaltaehkäisisi syrjäytymistä. Kansalaispalvelus tuottaisi kustannustehokkaasti

resursseja yhteiskunnan kokonaisturvallisuudesta vastaaville tahoille.

Keskustelu maanpuolustuksesta ja asevelvollisuudesta sekä sen tulevaisuudesta on siirtynyt ammattiarmeijasta ja asevelvollisuuden kustannuksista miesten ja naisten tasa-arvokysymyksiin. Tämä osoittaa, että maanpuolustus on osa yhteiskuntaa ja siinä käytävää keskustelua, johon maanpuolustuksen ammattilaisten ja asiantuntijoiden, kadettiupseerien, odotetaan myös nykypäivänä osallistuvan.

Tutustu Kansalaispalvelus kokonaisturvallisuuden tueksi -selvitykseen internetissä osoitteessa <https://www.bankofideas.fi/raportit/>.

Onnittelut

Toivotan onnea ja menestystä elokuussa valmistuville 102. Kadettikurssin ja 85. Merikadettikurssin kadettiveljille ja -sisarille. Valmistumisen myötä siirtytte Kadettitoverikunnasta alueellisiin kadettiipiireihin, jotka ottavat teidät juhlallisesti vastaan.

*Constantem decorat honor –
Kunnia kestävän palkka*

Juha Tammikivi, kadetti 6584

juha.tammikivi(at)kadettikunta.fi
Twitter (at)kadettikunta
facebook.com/kadettikunta
instagram.com/kadettikunta1921

Etelä-Lapin kadettiipiiri isännöi kevätkokouksen

Kadettikunnan sääntömääräinen kevätkokous pidettiin Rovaniemellä Jääkäriprikaatin Rovaniemen ilmatorjuntapatteriston Rykmenttitalissa lauantaina 21. huhtikuuta 2018. Kokouksessa oli läsnä 41 Kadettikunnan jäsentä. Edellisen kerran Kadettikunta kokoontui Rovaniemen maalaiskunnassa vuonna 1997.

Kokousta edelsi perjantai-iltana järjestetty veljespäivällinen ravintola Poropirtissä Saarenkylässä. Veljespäivälliselle osallistui Etelä-Lapin kadettiipiirin jäseniä ja kokousedustajia tutustuen lappilaiseen perinnepäivälliseen ja nauttien sen Napapiirillä.

Kevätkokouspäivä aloitettiin kunnianosoituksella Talvi- ja jatkosodan muistomerkillä Rovaniemen kirkolla. Seppeleen laskivat prikaatikenraali Kim Mattssonin johdolla Etelä-Lapin kadettiipiirin puheenjohtaja, everstiluutnantti Juri Kurttila ja kadettiipiirin sihteeri, kapteeni Sampo Keränen.

Kunnianosoituksen jälkeen kokousedustajat siirtyivät Someroharjulle Rovaniemen ilmatorjuntapatteriston Rykmenttitaliin, jossa pidettiin päiväjuhla. Juhlaan osallistui noin 50 henkilöä.

Tilaisuuden avasi Etelä-Lapin kadettiipiirin puheenjohtaja, everstiluutnantti Juri Kurttila toivottaen kutsuvieraat ja jäsenet tervetulleiksi Rovaniemelle.

Veljespäivälliselle ravintola Poropirtissä osallistui kadettiipiirin edustajia lähes jokaisesta kadettiipiiristä.

Kunnianosoitus Rovaniemen kirkolla.

Lapin lennoston esikuntapäällikkönä hän toi myös Lapin lennoston terveiset. Kadettikunnan tervehdyksen esitti puheenjohtaja, prikaatikenraali Kim Mattsson kertoen Kadettikunnan toiminnasta Puolustusvoimien 100-vuotisjuhlavuonna.

Rovaniemen kaupungin tervehdyksen toi Enontekiöstä kotoisin oleva kaupunginvaltuuston puheenjohtaja Heikki Autto. Hän totesi puheessaan muun muassa, että Lapin väestö vastaa noin kolmea prosenttia maamme väestöstä, joten Kadettikunnan käynti kolmannen kerran pohjoisessa lähes satavuotisen historiansa aikana vastaa hyvinkin mainittua prosenttilukua.

Jääkäriprikaatin terveiset esitti prikaatin komentaja, eversti Jyrki Kaisanlahti. Hän korosti yhteistyön sujuvan hyvin Lapin lennoston, Lapin rajavartioston ja muiden viranomaisten sekä Rovaniemen kaupungin kanssa.

Päiväjuhlan esitelmän piti puolustusministeriön ohjelmajohtaja, kenraalimajuri evp Lauri Puranen. Esitelmä käsitteli Merivoimien Laivue 2020- ja Ilmavoimien HX-hanketta.

Kimmo Hakasesta Vuoden kadettiupseeri

Päiväjuhlassa julkistettiin Kadettikunnan hallituksen nimeämä Vuoden kadettiupseeri, joka on vuonna 1955 syntynyt everstiluutnantti evp Kimmo Hakanen Pohjois-Kymen kadettiipiiristä Kouvolasta.

Hakanen on valmistunut 64. Kadettikurssilta vuonna 1980. Hän toimii Pohjois-Kymen kadettiipiirin varapuheenjohtajana ja tiedottajana. Hänelle on myönnetty Kadettikunnan ansiomitali vuonna 2011 ja Kadettikunnan ansiomitali miekkohen kera vuonna 2016.

Valintapäätöksen perusteluissa mainittiin muun muassa, että Hakanen on toiminut useana vuonna Pohjois-Kymen kadettiipiirin ja Kouvolan kaupungin perusopetuksen juhlatoimikunnan puheenjohtajana järjestettäessä koululaisten itsenäisyyspäivän juhlatilaisuutta Kouvolassa. Viime vuonna juhla järjestettiin Kouvolan jäähallissa, ja siihen osallistui noin 3 700 koululaista opettajineen.

Hakasesta todettiin lisäksi, että hän on laajalti verkottunut ja yhteistoimintakykyinen upseeri, joka on tuttu näky erilaisissa urheilutapahtumissa.

Hakaselle luovutettiin Maanpuolustusrahoston 1 000 euron stipendi ja hänen nimensä kirjataan Kadettikunnan Kultaiseen Kirjaan.

Ansiomitalit luovutettiin

Vuoden kadettiupseerin julkistamisen jälkeen luovutettiin puolustusministeri Jussi Niinistön 27. tammikuuta 2018 myöntämät Kadettikunnan ansiomitalit. Kadettikunnan ansiomitalin miekkohen kera saivat everstiluutnantit Juhani Hannuksela (Lohja) ja Sami Mattila (Espoo).

Kadettikunnan ansiomitalin saivat eversti Anders Gardberg (Espoo), eversti Kari Janhunen (Kauhava), eversti Kai Vainio (Kouvola), everstiluutnantti Esko Hirviniemi (Haapajärvi), everstiluutnantti Ilpo Karvinen

Lauri Puranen esitelmöi Laivue 2020- ja HX-hankkeesta.

(Helsinki), everstiluutnantti Janne Mäkitalo (Lappeenranta), everstiluutnantti Mikko Mäntynen (Rovaniemi), everstiluutnantti Juha Salminen (Rovaniemi), everstiluutnantti Pasi Virta (Oulu), komentaja Eero Auvinen (Raisio), komentaja Visa Auvinen (Naantali), komentaja Juha-Antero Puistola (Helsinki), majuri Ville Haapala (Mikkeli), majuri Timo Hesso (Tampere), majuri Sami Liukkonen (Lahti), majuri Hannu Rintaluoma (Hämeenlinna), majuri Tomi Sihvonen (Vaasa), komentajakapteeni Eero Kallio (Kauniainen), komentajakapteeni Kari Laakko (Helsinki), kapteeni Joonas Hakulinen (Riihimäki), kapteeni Maria Hokkanen (Vantaa), kapteeni Pekka Jokinen (Hämeenlinna), Rovaniemen kaupunginvaltuuston puheenjohtaja, hallintotieteiden maisteri Heikki Autto (Rovaniemi), Kylkirauta-lehden kielenhuoltaja, filosofian maisteri Sara Hännikäinen (Helsinki) ja Sotavahinkosäätiön puheenjohtaja, vakuutusneuvos Harri Kainulainen (Helsinki).

Kiitokset yhteistoiminnasta

Tilaisuuden päätteeksi Kadettikunnan puheenjohtaja kiitti Rovaniemen kaupunkia hyvästä yhteistoiminnasta kokonaisturvallisuuden toimintakentässä ja luovutti Rovaniemen kaupungille Kadettikunnan standardin, jonka otti vastaan kaupunginvaltuuston puheenjohtaja Heikki Autto.

Puheenjohtaja kiitti Jääkäriprikaatia ja sen Rovaniemen ilmatorjuntapatteristoa, Lapin lennostoa ja Lapin rajavartiostoa pitkäaikaisesta ja hyvästä yhteistoiminnasta Kadettikunnan ja Etelä-Lapin kadettiapiirin kanssa. Puheenjohtaja luovutti Kadettikunnan standardit Lapin lennostolle, Lapin rajavartiostolle ja Jääkäriprikaatin ilmatorjuntapatteristolle. Puheenjohtaja kiitti puolustusministeriön ohjelmajohtajaa mielenkiintoisesta ja seikkaperäisestä esitelmästä ja luovutti kenraalimajuri Lauri Puraselle Upseerimatrikkelin.

Päiväjuhlan jälkeen pidettiin kevätkokous, jonka puheenjohtajiksi valittiin Kim Mattsson ja Juri Kurttila. Puheenjohtaja kutsui sihteeriksi Kadettikunnan pääsihteerin. Järjestäytymisen jälkeen vietettiin hiljainen hetki 82:n vuoden 2017 aikana kuolleen kadettiupseerin muiston kunnioittamiseksi.

Kadettikunnan puheenjohtaja luovutti ansiomitalit saajilleen.

Kevätkokouksessa käsiteltiin ja vahvistettiin yksimielisesti hallituksen valmistelemat vuosikertomus ja tilinpäätös sekä myönnettiin tilivelvollisille vastuuvapaus tilivuodelta 2017.

Kokouksessa todettiin vuoden 2017 olleen täyspainoinen Kadettikunnan strategia 2027 -suunnitteluvuosi ja Suomi 100 vuotta -juhlavuosi.

Tärkeimpinä veljestapahtumina olivat Helsingissä järjestetty Mannerheim 150 vuotta -juhlakonsertti, johon osallistui yli kolmesataa kadettikurssien yhteysupseeria kumppaneineen ja perinteiset Kaaderitanssiaiset Santahaminassa, johon osallistui yli kaksisataa henkilöä. Liikuntaneuvos, majuri Risto H. Luukkanen järjesti XIX Kaaderigolf-veljestapahtuman Tuusulassa.

Todettiin, että puolustusministeri Jussi Niinistö ja Pääesikunnan päällikkö, kenraaliluutnantti Timo Kivinen ovat vierailleet Kadettikunnassa ja tutustuneet Kadettikunnan toimintaan.

Ristiinassa juhlaseminaari

Perinnetoiminnan merkittävin tapahtuma oli Etelä-Savon kadettiapiirin ja Suur-Savon reserviupseeripiirin järjestämä suomalaista upseerikoulutusta käsittelevä juhlaseminaari Ristiinan koulukeskuksessa.

Savon prikaatin komentaja, eversti Yrjö Maunu Sprengtporten aloitti upseerien kouluttamisen 240 vuotta sitten omassa virkatalossaan Brahelinnassa. Karoliinista tyyliä edustava everstin virkatalo on luokiteltu valtakunnallisesti arvokkaaksi rakennushistorialliseksi kohteeksi, ja sitä kunnostetaan parhaillaan ristiinalaisten monitoimitilaksi.

Arvokeskusteluun osallistuttiin järjestämällä seminaari ”Saako pahan tappaa – Kuka pahan tappaa?”. Turvallisuuspoliittiseen keskusteluun osallistuttiin muiden muassa järjestämällä turvallisuuspolitiikan seminaari ”Suomen turvallisuuspolitiikka muutosten pyörteissä”. Seminaarit järjestettiin yhteistoiminnassa Suomen Sotatieteellisen seuran kanssa.

Koulujen historian ja yhteiskuntaopin opetuksen ja turvallisuuspolitiikan tietouden jakamisen tueksi avattiin uusi *Suomi kylmässä sodassa* -tietopankki osoitteessa www.kylmasota.fi.

Kouvolassa koululaisten juhlatapahtuma

Kadettiapiirin maanpuolustusaatteellinen toiminta on ollut edelleen aktiivista, ja piirien tai yksittäisten kadettiupseerien

Kadettikunnan standaarit luovutettiin yhteistyökumppaneille.

piirien tai yksittäisten kadettiupseerien järjestämiin tilaisuuksiin osallistui viime vuonna 49 271 opettajaa, koululaista tai muuta kansalaista. Kadettipiirien maanpuolustusaatteellisiin tilaisuuksiin on osallistunut 1970-luvulta alkaen jo 2,8 miljoonaa henkilöä, joista yli miljoona on koululaisia.

Juhlavuoden mittavin maanpuolustusaatteellinen tilaisuus järjestettiin Kouvolassa, jossa Pohjois-Kymen kadettipiiri, Kouvolan kaupungin perusopetus ja Kouvolan varuskunnan joukot järjestivät koululaisten itsenäisyyspäivän juhlatilaisuuden. Tilaisuus järjestettiin Kouvolan jäähallissa, ja juhlaan osallistui noin 3 700 koululaista opettajineen.

Kadettikunnan verkkosivuille ja tietopankkeihin kohdistui viime vuonna yli kolmetoistamiljoonaa tietohakua. Suosi-

tuin tietopankki oli *Veteraanien perintö*, johon kohdistui lähes kolmemiljoonaa tietohakua. Kadettikunnan kotisivulle kohdistui yli neljä- ja puolimiljoonaa tietohakua ja Kylkraudan verkkolehden sivustolle lähes kaksi- ja puolimiljoonaa tietohakua.

Kadettikunnan jäsenmäärän todettiin pysyneen vakaana. Kadettikunnassa oli viime vuoden lopussa 5 445 jäsentä, joista 2 300 oli evp-upseereja. Naisia Kadettikunnan jäsenkunnassa oli 96.

Voinemme yhtyä lämpimiin kiitoksiin vieraanvaraisuudesta Jääkäriprikaatille ja sen Rovaniemen ilmatorjuntapatteristolle sekä Etelä-Lapin kadettipiirille hyvin valmistellusta ja toteutetusta kevätkokousviikonlopusta Rovaniemellä.

Pääsihteeri

Kadettikunnan varapuheenjohtaja, kommodori Henrik Nystén luovutti puolustusministerin myöntämän Kadettikunnan ansiomitalin Sotavahinkosäätiön puheenjohtajalle, vakuutusneuvos Harri Kainulaiselle 4. kesäkuuta upseerijärjestöjen juhlapäivällisen yhteydessä.

Toimistonhoitajalle kunniamerkki

Kadettikunnan toimistonhoitajalle Sabina Krogarsille annettiin 4. kesäkuuta 2018 Suomen Valkoisen Ruusun ritarikunnan I luokan mitali kultaristein.

Kuvassa toimistonhoitaja Hieta-niemen hautausmaalla Kadettikunnan puheenjohtajan, prikaatikenraali Kim Mattssonin kanssa.

Kadettikunnan ja Suomen Sotatieteellisen Seuran turvallisuuspoliittinen seminaari

Torstaina 20. syyskuuta 2018 kello 17.00–20.00

Tieteiden talo, Kirkkokatu 6, Helsinki

Viimeaikaiset aseelliset konfliktit ja niistä saadut opit

17.00–17.30 *Ilmoittautuminen ja kahvitarjoilu*

17.30 **Seminaarin avaus** – puheenjohtaja sotilasprofessori, eversti evp Mika Hyytiäinen

Länsimaiset kokemukset

sotilasprofessori, everstiluutnantti Jyri Raitasalo

Venäjän asevoimat, sotataito ja suorituskyky

sotilasprofessori, everstiluutnantti Petteri Lalu

Tauko

Mitä Suomessa tulisi ottaa opiksi?

Puolustusvoimat

19.30–20.00 *Yhteenveto ja loppukeskustelu* – puheenjohtaja

Tilaisuus on avoin kansalaisseminaari, tilarajoituksista johtuen seminaariin osallistuminen edellyttää ilmoittautumista 15. syyskuuta 2018 mennessä. Ilmoittautumiset Kadettikunnan toimistoon [kadettikunta\(at\)kadettikunta.fi](mailto:kadettikunta(at)kadettikunta.fi). Paikat varataan ilmoittautumisjärjestyksessä.

Seminaaria koskeviin tiedusteluihin vastaa Kadettikunnan maanpuolustusjaoston puheenjohtaja eversti evp Kai Vainio, [kpvainio\(at\)gmail.com](mailto:kpvainio(at)gmail.com) tai 040 709 3486.

Tervetuloa!

Kadettikunta ry

www.kadettikunta.fi

Suomen Sotatieteellinen Seura ry

www.sotatieteet.fi

Kimmo Hakanen vuoden 2018 kadettiupseeriksi

Kadettikunnan hallitus nimesi Vuoden kadettiupseeriksi everstiluutnantti evp Kimmo Hakasen.

Hakanen sai tuntumaa sotilaselämään jo nuorena poikana asuessaan Kouvolan vanhalla kasarmialueella. Tuolloin hänen isänsä – Pentti Hakanen – toimi aliupseerina eri tehtävissä Kouvolan sotilaspiirin esikunnassa ja 3. Erillisessä autokomppaniassa.

Hakanen valmistui upseeriksi 64. Kadettikurssilta vuonna 1980. Nuorelle luutnantille oli selvää, että ensimmäiseksi palveluspaikaksi valikoitui Karjalan prikaati, josta hän oli hakeutunut Kadettikouluun yhdessä kadettiveljensä Heikki Bergqvistin kanssa.

Suunnistus ja sotilassuunnistuksen kilpailut värittivät Hakasen virkauraa. Hakanen palveli huollon tehtävissä toimien muun muassa Karjalan prikaatin ja Kymen sotilasläänin esikunnan huoltopäällikkönä.

Reserviin jäätyään Hakanen jatkoi palvelustaan neljä kertaa kriisinhallintatehtävissä: kaksi kertaa Kosovossa sekä kerran Tšadissa ja Bosnia-Herzegovinassa. Lisäksi hän toimi vuoden ajan sotilastarkkailijana Kashmirissa.

Kylkiraudan haastattelussa Hakanen kertoo olevansa kiittollinen Kadettikunnan hallitukselle nimityksestään Vuoden kadettiupseeriksi. Hän arvelee yhtenä nimityksen vaikuttimena olleen 4. joulukuuta 2017 Kouvolan koululaisille järjestetty satavuotiaan Suomen itsenäisyyspäiväjuhla. Tapahtuman koordinointi on ollut usean vuoden ajan Hakasen vastuulla. Tapahtuma onnistui täydellisesti, ja Kouvolan jäähallissa juhli yli 3 700 oppilasta ja sata opettajaa.

— Kadettikunnan arvoista nostaisin tärkeimmäksi kadettiveljeyden, joka alkoi kohdallani jo kadettiaikoina, Hakanen toteaa.

— Saimme kutsun osallistua Pohjois-Kymen kadettipiirin vuosipäivän juhlaan Kouvolan upseerikerholla. Ainoana ehtona oli, että meidän piti esiintyä juhlassa perinneasuissa. Pukeuduin Arkadian–Munkkiniemen kadetin asuun. Minut sekä kihlattuni Kirsi noudettiin ”anoppilasta” upseerikerholle Kaakkois-Suomen sotilasläänin komentajan mustalla virka-autolla. Isuimme kenraalimajuri Juhani Ruudun pöydässä, muistelee Hakanen.

— Pohjois-Kymen kadetti-piirin hallitukseen tulin varsin räväkällä tavalla 2000-luvun alussa. Eräänä iltapäivänä Kymen sotilasläänin komentaja, kenraalimajuri Juhani Kääriäinen totesi minulle: ”Olen Kimmo ajatellut, että sinusta tulisi seuraava kadetti-piirin puheenjohtaja.” Näin siirryin vanhemman kadettiveljen esityksestä tavallisesta rivijäsenestä suoraan puheenjohtajaksi, nauruskelee Hakanen.

— Nyt kadetti-piirimme hallitus toimii aktiivisesti ja innokkaasti. Siitä pitävät huolen neljä nuorta upseeria puheenjohtajan, kapteeni Tommi Myyryläisen johdolla, toteaa Hakanen.

Hakanen toimii aktiivisesti myös muissa maanpuolustusyhdistyksissä ja liikuntaseuroissa. Hän on muun muassa Rauhan-turvaamisen ja Veteraanityön Perinnekeskus ry:n ja Kymenlaakson Urheilutoimittajat ry:n hallituksissa sekä Kouvolan Surffarit ry:n puheenjohtaja.

Kylkirauta onnittelee Vuoden kadettiupseeria!

Kutsu XX juhla-Kaaderigolfiin Tuusulassa ti-ke 31.7.–1.8.2018

XX Kaaderigolf järjestetään Tuusulassa Tuusulan Golfklubin kentällä 31.7.–1.8.2018. Kilpailu on kaksipäiväinen (18 + 18)

Sarjat	Yleinen	pb
	Veteraanit 65+	pb
	Yliveteraanit 70+	pb
	Superveteraanit 75+	pb
	Naiset/puolisot	pb

Lähdöt tiistaina 31.7. klo 10.30, keskiviikkona 1.8. klo 8.30.

Kadettikunta tukee 20-vuotisjuhlagolfia, joten osanottomaksu on vain 70,00 euroa, joka maksetaan paikan päällä ja sisältää molempien päivien greenfeen sekä tulokahvin torstaina.

Muuta huomattavaa tiistaina 31.7. illalla on illanvietto/illallinen Taistelukoulun Upseerikerholla. Hinta on noin 35,00 euroa. Illanviettoon toivotaan myös muita kadettiveljiä ja -sisaria kuin golfin harrastajia.

Majoitusmahdollisuus Tuusulassa Taistelukoulun kampuksella.

Tiedustelut majuri, liikuntaneuvos Risto H. Luukkanen puh. 0400 458 565, s-posti: luukkanen.risto@kolumbus.fi. Lähtöajat 30.7. alkaen Tuusulan Golfklubilta 020 7349 050.

Ilmoittautumiset pyydetään tekemään ensisijaisesti oheisella lomakkeella 26.7.2018 mennessä.

Ilmoittaudun XX juhla-Kaaderigolf-kisaan Tuusulassa 31.7.–1.8.2018

Nimi _____

sähköposti/puhelin _____

Arvo _____

Kadettiipiiri _____ Kadettikurssi _____

Sarja (rasti)

Yleinen _____

Veteraanit 65+ _____

HCP _____

Yliveteraanit 70+ _____

Superveteraanit 75+ _____

Kotiseura _____

Naiset _____

Osallistun illanviettoon

Kyllä _____ Ei _____

Illallisvaihtoehto

Liha _____ Kala _____

Varaan majoituksen 31.7.–1.8. väliseksi yöksi _____ hengelle

Muita toiveita _____

Palauta 26.7.2018 mennessä majuri, liikuntaneuvos Risto H. Luukkanen, Laiduntie 9, 04300 Tuusula
sähköposti: luukkanen.risto@kolumbus.fi

Kaaderitanssiaiset

Kaaderitanssiaiset järjestetään Maanpuolustuskorkeakoulun perinteisessä Juhlasalirakennuksessa Santahaminassa perjantaina 26. lokakuuta 2018. Tilaisuus on avoin kaikille Kadettikunnan jäsenille puolisoineen. Tavoitteena on jatkaa kadettupseerien vuosittaista tapahtumaa, jossa voidaan viettää mukava hetki yhdessä ja hyvässä seurassa sekä maittavan illallisen ja tanssin kera.

Tilaisuus alkaa buffetillallisella kello 19.00. Tanssit alkavat noin kello 21.30, ja ne jatkuvat puoleen yöhön. Tilojen rajallisuudesta johtuen mukaan voidaan ottaa noin kaksisataa henkilöä ilmoittautumisjärjestyksessä. Illalliskortin hinta on 60 euroa/henkilö, ja se sisältää alkumuokan, buffetillallisen, ruokajuomat, oheisohjelman sekä tietysti hyvän seuran ja tanssit.

Kadeteille, luutnanteille ja yliluutnanteille sekä heidän kumppaneilleen illalliskortti tarjotaan 50 prosentin alennuksella tänäkin vuonna, eli hinta on 30 euroa/henkilö.

Ilmoittautumiset pyydetään tekemään ensisijaisesti Kadettikunnan verkkosivulla olevalla sähköisellä

ilmoittautumislomakkeella 12.10.2018 mennessä tai puhelimitse toimistonhoitaja Sabina Krogarsille numeroon 09 490 759.

Illalliskortit pyydetään maksamaan 18.10.2018 mennessä Kadettikunnan tilille Nordea FI24 1014 3000 2067 44. Maksun viestiin pyydetään merkitsemään osallistujien nimet ja kadettikurssin numero. Pöytäkunat pyritään muodostetaan kadettikursseittain.

Lisätietoja antaa tarvittaessa Kadettikunnan perinnejäoston puheenjohtaja, eversti Jukka Jokinen puh. 0299 800 tai [jukka.jokinen\(at\)mil.fi](mailto:jukka.jokinen(at)mil.fi).

Asuna on pieni juhlapuku, tumma puku tai smokki.

Kokoa kadettiveljistä ja -sisarista puolisoineen mukava pöytäkunta ja rentoudu hetkeksi!

Lämpimästi tervetuloa!

Kadettikunta ry:n syyskokous

Kadettikunta ry:n syyskokous järjestetään Helsingissä Maanpuolustuskurssien Maneesissa (Maneesikatu 6, Helsinki) lauantaina 27. lokakuuta 2018 kello 12.00 alkaen.

Kokouksessa käsitellään sääntöjen 10 §:ssä mainitut asiat ja jäsenten Kadettikunnan hallitukselle kirjallisesti neljä viikkoa ennen kokousta lähettämät kokousaloitteet. Äänioikeutettuja kokouksessa ovat kaikki Kadettikunnan jäsenet. Äänestämisen nimetylle jäsenelle annettulla valtakirjalla on sallittu.

Syyskokouspäivän ohjelma

9.30–10.00	Saapuminen tilaisuuteen
10.00–	Ajankohtainen esitelmä
	Sotavahinkosäätiön maanpuolustuspalkintojen luovuttaminen
11.15–12.00	Kahvitarjoilu
12.00–	Sääntömääräinen syyskokous

Kadettikunnan hallitus

Marskin rahasto juhli 80-vuotispäiviään

Suomen Marsalkka Mannerheimin Sotatieteellinen Rahasto jakoi juhlapäivänsä kunniaksi 20. huhtikuuta 2018 järjestetyillä illallisilla apurahoja tärkeimmille yhteistyökumppaneilleen. Hoitokunnan puheenjohtaja kontra-amiraali Antero Karumaa jakoi Kadettikunnalle 60 000 euron apurahan järjestön satavuotisjuhlateosta varten ja Suomen Sotatieteelliselle seuralle 30 000 euron apurahan seminaarisarjan järjestämiseen. Lisäksi Rahasto palkitsi kenraalimajuri, professori Vesa Tynkkynen 20 000 euron elämäntyöpalkinnolla.

Juhlailallinen oli tarkka kopio Marsalkka Mannerheimin vuonna 1938 kotonaan tarjoamasta illallisesta Jääkäreiden kotiinpaluun 20-vuotisjuhlan kunniaksi.

Yhteistyötahojen lisäksi illalliselle osallistui rahaston aiempia toimihenkilöitä. Keväällä Rahaston hoitokunnan puheenjohtajan tehtävät jättänyt prikaatikenraali Juha Mäkipää kertasi puheessaan rahaston historiaa. Kenraalimajuri Vesa Tynkkynen kertoi juhlaesitelmässään rahaston tukeman aselajien kehitymisestä kertovan kirjasarjan edistymisestä. Entinen hoito-

kunnan jäsen kenraali Ari Puheloinen toivotti kiitospuheessaan rahastolle menestystä myös tulevaisuudessa.

Marsalkka Mannerheim perusti rahaston 70-vuotispäivänään saamallaan lahjoituksilla. Aluksi rahaston tarkoitus oli tukea upseerien opiskelua ja tutkimustyötä, mutta nykyään myös muilla sotilas- ja siviilihenkilöillä on mahdollisuus hakea apurahoja. Tarkempia tietoja Suomen Marsalkka Mannerheimin Sotatieteellisestä Rahastosta ja apurahoista on rahaston verkkosivuilla www.smmsr.fi.

Kirjoittajapalkintoja kadettiupseereille

Kenraali Hannes Ignatiuksen Kadettisäätiön kirjallisuuspalkinnot jaettiin 4. toukokuuta 2018. Tänä vuonna palkittiin 27 erilaista julkaisua. Palkintojen yhteisarvo oli 58 200 euroa.

Perinteiseen tapaan palkittiin nuoria upseereja heidän kirjoituksistaan Sotilasajakauslehdessä ja Kylkiraudassa. Pyrkimyksenä on kannustaa nuoria upseereja kirjoittamaan ja esittämään perusteltuja käsityksiään ja mielipiteitään.

Kylkiraudan päätoimittajan esityksestä palkittiin kapteeni Mika Jääskeläinen Kylkiraudassa 3/2017 julkaistusta artikkelistaan ”Suorittakaa varuskuntahälytys! – sisäinen järjestys Helsingissä viime sotien jälkeen”.

57. Kadettikurssi ja 45. Merikadettikurssi 45 vuotta

Tuli 45 vuotta täyteen. 57. Kadettikurssi, Ilmavoimien kadettikurssi 57 ja 42. Merikadettikurssi viettivät valmistumisensa juhlaa 10.–12. huhtikuuta 2018.

Meitä aloitti kursseilla aikanaan 70 kadettia, joista 66 valmistui vuonna 1973. Viiden poisnukkuneen jälkeen rivivahvuutemme on tänään 61. Läsä kokountumisessamme oli 33 kadettiveljeä ja 21 ladyä.

Santahaminassa laskimme ryhmäkuvan jälkeen kukkalaitteen Sankariaulassa. Kadettiveljemme Matti Orlamon johtama vahvistettu kadettikvartetti tuki tilaisuutta.

Kadettikoulun apulaisjohtaja, majuri Jouni Kaunismäki esitteli nyky-päivän upseerikoulutusta. Kadetti Joni

Kentala esitteli kiinnostavasti uravalintaansa jääkiekon ja upseerikoulutuksen välillä. Hän kertoi kokemuksistaan nuorena kadettina ja kadettiveljeyden merkityksestä nykyisessä elämässään.

Olutkellarin ja lounaan jälkeen suuntasimme Tallinnaan.

Kurssikokouksen aluksi sotilasasiamiehemme Baltiassa, everstiluutnantti Antti Hauvala kertoi vastualueensa tilanteesta. Päätimme kokouksessa järjestää 50-vuotiskokouksemme poikkeuksellisesti Suomessa. Kaikki tähänastisten kymmen- ja viisvuotis-tapaamistemme pääjuhlat olemme viettäneet laivoilla tai Tallinnassa.

Cocktailtilaisuudessa Rippe Miller lauloi perinteisesti ladyille, minkä lisäksi Lasse Ovaskan johtama vah-

vistettu kvartetti esitti heille Kadetin serenadin. Juhlaillallisella hienon puheen piti paikalla olleista kadettiarvossa vanhin, Matti Sorsa.

Kiitämme kaikkia kokoontumistamme tukeneita tahoja.

Nähdään ensi vuonna Suomenlinnassa.

Harri Niipola

Kadetti 5690

Mikko Mäkinen

Kadetti 5689

Sotilaspukua ja kunniamerkkejä koskevat normit
www.kadettikunta.fi / jäsensivut.

Kadettikunnan toimisto on kesätauolla 25.6.–13.8.2018.

”Näin ei voi jatkua”, jyrisi kenraali Kadettikoululla

Kadettikurssin 62 ja Merikadettikurssin 46 valmistumisesta tuli kuluneeksi neljäkymmentä vuotta 22. maaliskuuta 2018. Huhnikuun 21. päivänä kokoontui runsaan 70 hengen joukko juhlistamaan asiaa tuttuun paikkaan, Santahaminaan. Juhlajoukossa oli 45 kadettiveljeä daameineen.

Syksyllä 1975 kaikkiaan 130 simpua, joiden keski-ikä oli 21,3 vuotta, astui ensi kerran Kadettikouluun. Runsaan 2,5 vuoden kuluttua 116 kaaderia, joiden keski-ikä oli 23,8 vuotta, olivat valmiita palvelemaan Puolustusvoimia ja Rajavartiolaistosta nuorina luutnantteina. Kurssilaisista 19 oli syntynyt ennen Helsingin olympialaisia, yksi kisojen aikana ja loput 96 olympiahuuman päätyttyä.

Yksi kadettiveli menehtyi kurssin aikana palvelustehtävässä tapahtuneessa traagisessa lento-onnettomuudessa. Kurssin jälkeen on kuollut yhdeksän kadettiveljeä. Vanhin kaaderi on jo ehättänyt yli 70 ikävuoden rajan, nuorimmat

ovat vielä 62:n iässä. Kurssin numeerinen keski-ikä on kivunnut 63,9 vuoteen – henkinen keski-ikä on tietenkin huomattavasti tätä alhaisempi.

Juhlatapahtuma eteni perinteisin menoin: tulokahvit, seppeleenlasku Sankariaulassa, hiljainen hetki edesmenneiden kadettiveljien muistolle, yhteiskuvaus. Maisteriosaston johtaja, eversti Jukka Ahtia kertoi nykypäivän kadettikoulutuksesta. Daamit saivat tilannekatsauksen naisista Puolustusvoimissa ja Maanpuolustuskorkeakoulun opiskelijoina. Sen tarjoilivat kapteeni Riku Rosti ja kadetti Anna Korhonen. Kiitokset heille esityksistä!

Kurssikokouksessa päätettiin seuraavasta avec-kokoontumisesta heinä-elokuussa 2019 Raaseporin Tammisaarella. Tehtiin myös päätös 45-vuotistapaamisesta (avec) Hämeenlinnan Hauholla vuonna 2023. Kaikkien kurssilaiden tavoittamiseksi päätettiin ylläpitää yhteystietoluetteloa ajan tasalla. Yhteystiedot voi lähettää ylläpitäjän osoitteeseen *ilpo.maattanen(at)seutuposti.fi*.

Maukkaan päivällisen aikana kuorokadetti Markku Heinonen esitti yleisölle hyvin sopivan Juha Tapion laulun Kaksi vanhaa puuta.

Viimeinen palveluksessa oleva kadettiveli, rajakadetti Jaakko Kaukanen, piti asianmukaisen vakavan mutta samalla humoristisen puheen. Jos paikalla olisi ollut niin sanotun ”klikkiotsikon” tekijä, hän olisi varmasti otsikoinut tekstinsä ”Näin ei voi jatkua! Rajapäällikkö takoi nyrkkiä pöytään” – ja olisi muuten ollut ihan oikeassa.

Kaukanen kiitti läsnäolijoiden puolesta myös Pertti Salmista, joka oli pääosin vastannut 40-vuotisjuhlatapahtuman onnistuneista valmisteluista.

Päivällisen jälkeen joukko siirtyi olutkellarin tiloihin jatkamaan porisemista ja nauttimaan juomatarjoilusta. Puheensorinasta päätellen paljon oli asiaa kerrottavana ennen paluukuljetusta.

Ilpo Määttänen

Kadetti 6205

Kadettikurssi 72 ja 55. Merikadettikurssi 30 vuotta

Kurssijuhlaa (avec) vietetään lauantaina 1. syyskuuta 2018 klo 17.30 alkaen Santahaminassa, jossa kokoonnumme Maanpuolustuskorkeakoulun Santahamina-talolle.

Illalliskortin hinta on 100 euroa/henkilö, ja se sisältää kuljetukset keskustasta Santahaminaan ja takaisin sekä buffet-ruokailun juomineen. Ilmoittautumiset ja illalliskortin lunastus tulee tehdä viimeistään 31. heinäkuuta kuluessa.

Hotellissa Scandic Simonkenttä on ryhmävaraus hotellihuoneista. Ne tulee varata mahdollisimman pian ja viimeistään 17. elokuuta mennessä osoitteessa [simonkentta\(at\)scandic.com](mailto:simonkentta(at)scandic.com) tai puhelimitse numerosta 09 68380 varaustunnuksella 72K310818.

Kahden hengen huoneen hinta on alkaen 143 euroa/vuorokausi, ja varaus on mahdollista tehdä alkamaan perjantapäivästä. Yksityiskohtainen ohjelma

ilmenee kunkin henkilökohtaiseen sähköpostiin lähetetystä kutsusta.

Mikäli et ole saanut kutsua, voit ilmoittautua sähköpostiosoitteeseen [72kadk55mek\(at\)gmail.com](mailto:72kadk55mek(at)gmail.com), johon voi esittää myös kysymyksiä. Sähköpostin automaattivastaus palauttaa sinulle linkin ilmoittautumiseen.

Juhlatoimikunnan puolesta

Mikko Soikkeli

Maanpuolustuksen kannatussäätiö julistaa haettavaksi apurahoja Puolustusvoimissa tapahtuvaan koulutukseen ja liikuntakasvatukseen, maanpuolustusta edistävään valistus- ja tutkimustyöhön sekä yleistä kansalaiskuntoa kehittävään toimintaan.

Haku tapahtuu sähköisen järjestelmän kautta säätiön verkkosivuilta www.mpks.fi
Hakuaika päättyy vuosittain 15.4. ja 15.10.

Lisätietoja: Säätiön asiamies Kristiina Olsson, puh. 0295 140 220, s-posti [kristiina.olsson\(at\)defmin.fi](mailto:kristiina.olsson(at)defmin.fi)

Jyrkän teeltä

Anvi Gardberg, Anders Gardberg, Aapo Roselius
Över branten. Bröder i krig 1017–1918

PQR-kultur 2018

Sivuja 279

ISBN: 978-952-5705-77-5

Gardbergien ja Roseliuksen teos kuvaa nimensä mukaisesti kansallisen vihanpidon jyrkän teelle nousua vuonna 1917, ja erityisesti suistumista jyrkän teeen yli talven ja kevään 1918 aikana. Näkökulma on turkulaisen veljeskolmikon, Carl-Rudolf, John ja Gustav Gardbergin. Veljesten sotatie kulki Uudenkaupungin kautta Ahvenanmaalle, sieltä Ikaalisiin ja Tampereen valtauksen sekä edelleen Hangon kautta takaisin Turkuun.

Teoksessa kuvaillaan aikajärjestyksessä, miten Turussa vuoden 1917 itsenäisyysilo muuttui vähitellen mielenosoituksiksi ja yleiseksi levottomuudeksi. Kehitys kohti avointa välienselvittelyä kävi yhä ilmeisemmäksi: ”Hur Åbo blev oroshärd.”

Kyseessä on elähdyttävä kuvaus nuorista miehistä – vielä lähes pojista – jotka velvollisuudentuntonsa ajamina lähtivät sotaretkelle. Seikkailijoiksi tai sotahulluiksi heitä ei voi luonnehtia. Esimerkiksi Carl-Rudolf haaveili tulevaisuudesta kirjallisuus- ja kirjastoalalla.

Lähdemateriaalina ovat pääosin veljesten päiväkirjamerkinnät ja kirjeet, mistä johtuen teoksen näkökulma on virkistävän yksityinen. Sota-aiheisten kirjojen tavallinen helmasynti, yksityiskohtaiset taistelu- ja operaatiokuvaukset, on vältetty onnistuneesti. Samalla korostuu vapaussodan hyttävä ulottuvuus: sotarikoksiksi tänään luokiteltavat asiat ohitetaan varsin arkisin maininoin.

Esimerkiksi kelpaa vaikkapa Carl-Rudolf Gardbergin merkintä Ahvenanmaan Godbyn taistelun jälkipeleistä: ”Isänmaan petos sai palkkansa. Haavoittuneet (punaiset) teloitettiin maanpetteureina. Tätä voi pitää epä-

inhimillisenä, mutta hänen ovat asettaneet itsensä lain ulkopuolelle.” Litviiki oli lyhyt kevään 1918 Suomessa.

Teos kuvaa hyvin sodan amatöörimäisyyttä: pystymetsästä otettuja joukkoja niin valkoisten kuin punaistenkin puolella, punaisten sotapäälliköiden martiaalista narrimaisuutta, ylilyöntejä ja sekavuutta valkoisten sodanjohdossa.

Toimittajasta tai apteekkarista sukeutunut valkoinen sotapäällikkö ei liikoja rasittanut mieltään sodankäynnin opinkappaleilla, ja se näkyi. Ylipäällikkö Mannerheim – tästä tietämättömänä tai piittaamattomana – halusi kuitenkin kaksipuolisen saarrosten avulla vallata Tampereen viimeistään 8. maaliskuuta. Pontimena oli myös saavuttaa merkittävä voitto ennen saksalaisten joukkojen maihinnousua Suomeen. Tämä siitä huolimatta, että Satakunnan ryhmän komentaja, eversti Ernst Linder varoitti ylipäällikköä joukkojensa heikosta operointikyvystä. Turun pataljoonan hän mainitsi olevan jatkuvan ulkomajoituksen, pitkien jalkamarssien ja puutteellisen muonituksen uuvuttama. Carl-Rudolfin osalta Linderin mainitsemat puutteet kulminoituivat saappaiden homehtumiseen – sisäpuolelta.

Rinnan veljesten sotatien kuvauksen kanssa teoksessa valotetaan punaisten puolta Turun kaupunginkirjaston virkailijan Allan Walleniuksen kautta.

Hän oli alkuaan pasifisti, joka vähin erin radikalisoitui.

Wallenius kuului Turun valankumouskomiteaan ja vastasi Turun postista punaisten hallinnon aikana. Walleniuksen myöhempi kohtalo oli tavanomainen: pako Ruotsiin ja siirtyminen sieltä Neuvosto-Venäjälle. Kirjavien vaiheiden jälkeen Wallenius päätti päivänsä Stalinin puhdistuksissa vuonna 1942.

Teoksessa kerrotaan myös Gardbergin perheen arjesta punaisessa Turussa. Takavarikot, omaisuuden suoranainen rosvoaminen sekä väkivallanteot olivat sielläkin se käyteaine, joka synnytti myöhemmän terrorin ja vastaterrorin kierteen.

Gardbergien ja Roseliuksen teos on laadukkaasti koostettu ja ilmeisesti taitettu. Kuvamateriaali on allekirjoittaneelle osin ennen näkemättöä, ja kuvat tukevat hyvin kirjoitettuja osuuksia.

Teoksen päättää filosofian tohtori Aapo Roseliuksen tiivistelmä ”Sisällissodan pitkä varjo”, jossa käsitellään vapaussodan/sisällissodan kansallista muistoa. Roselius toteaa, että politisoidut ja tulehtuneet vastakainasettelut ovat marginalisoituneet. Merkittävää on kuitenkin se, miten helposti sadan vuoden takaiset teot nousevat esille, tahdottiinpa sitä tai ei.

Pekka Holopainen

Kunniamerkki – julkisen arvannon osoitus

Antti Matikkala

Suomen Valkoisen Ruusun
ja Suomen Leijonan ritari-
kunnat

Edita 2017

Sivuja 563

ISBN 978-951-37-7005-1

Valtiolliset kunniamerkit nousevat huomion kohteeksi kaksi kertaa vuodessa. Palkitsemisesta osalliseksi päässeiden nimelistat keräävät ihastuneita ja ihmetteleviä katseita puolustusvoimain lippujuhlan päivänä neljäs kesäkuuta ja itsenäisyyspäivänä kuudes joulukuuta. Muutoin Vapaudenristin, Suomen Valkoisen Ruusun tai Suomen Leijonan ritarikuntien kunniamerkit eivät välttämättä synnytä suuren yleisön keskuudessa juuri minkäänlaisia mielikuvia.

Mahdollisuus kunniamerkkitiedouden syventämiseen on olemassa, sillä vuonna 2017 ilmestynyt filosofian tohtori Antti Matikkalan laatima tutkimus *Suomen Valkoisen Ruusun ja Suomen Leijonan ritarikunnat* syväluotaa teoksen otsikon mukaisesti ritarikuntien vaiheita itsenäisen Suomen vuosikymmeninä.

Matikkalan teoksen vahvuus kiertyy kokoonpantuun valtavaan tietomäärään. Yhtäältä valtiollisen palkitsemisjärjestelmän suurten linjojen kuvaaminen ja toisaalta ne lukematomat tarinat – tai pikemminkin tuokiokuvat yksittäisistä kunniamerkeistä, niiden antamisesta tai käytöstä – luovat hyvin monitahoisen tutkimuskokonaisuuden. Teoksen kahdeksansivuinen sisällysluettelo osoittaa karulla tavalla sen, että tutkimuksen tiukempi rajausta ja näkökulman terävöittäminen olisi mahdollistanut jännevemmän käsitteilyn.

Suomalaisen kunniamerkkijärjestelmän kehityksen Matikkala kuvaa hyvin uskottavasti. Tekijä kuitenkin lähestyy teemaansa säännönmukaisesti lukuisten yksityiskohtien kautta. Suuret kehityslinjat jäävät tässä rumputuksessa

lukijan itsensä esiin poimittavaksi. Kirjan sivuilta välittyikin tekijän aito ja yksityiskohtainen kiinnostus kunniamerkkien mystiseen maailmaan. Pieninkään kunniamerkkeihin liittyvä yksityiskohta ei ole ollut liian pieni ansaitakseen tilaa viisisataasivuisen kirjan sivuilla.

Kriittisimmät äänenpainot kunniamerkkien myöntämisestä koskevat yleensä kunniamerkkien saajien taustoja. Palkitsemisjärjestelmää kritisoidaan ”eliitin” suosimisesta, vaikka alempien, käytännössä koko kansan kirjolle myönnettävien kunniamerkkienkin määrä on merkittävä. Kirjan sivuilla tähän harhaan otetaan kantaa sisällön lisäksi osuvien otsikoiden kautta tyylillä ”Terävään herroista miehistöpirtissä asuviin”.

Matikkalan käyttämä monipuolinen lähdeaineisto luo tutkimukselle vakuuttavan selkänöjan. Eritoten huomio kiinnittyy laajaan, monista arkistoista koottuun alkuperäisaineistoon. Lähteiden kautta teoksessa kuvataan muun muassa eri aikakausina vaihdelleet kunniamerkkien myöntöperusteet.

Kirjan sivuilta aukeaa muun muassa elämänmakuinen kuva 1920-luvun kunniamerkkien myöntöperusteista.

Suomen Valkoisen Ruusun II luokan ritarimerkin saattoi saada suorittamalla Sotakorkeakoulun kiitettävästi. Toisaalta aseteknikko Aimo Lahti sai oman merkkinsä perusteluilla ”konstruoinut kotimaisen pikakiväärinmallin”.

Vakaan selkänöjan tutkijalle on antanut ritarikuntien oma arkistokokoelma, jota aikaisempi tutkimus ei ole hyödyntänyt. Kysymys kuuluukin, millaista jatkotutkimusta Matikkalan perinpohjainen teos saa aikaan? Suomen Valkoisen Ruusun ja Suomen Leijonan ritarikunnan historian perusta, jota jatkossa koetellaan, tarkennetaan ja muutetaan, on Matikkalan teoksen myötä paalutettu.

Teoksen ulkoasu on hyvin värikäs ja moniulotteinen. Leipätekstin ohkeen on sijoitettu lukuisia tietolaatikoita, ja teoksessa on laaja kuvitus. Teoksen taitto ja ulkoasu on huolella kokoonpantu. Taiten otetut kuvat eri kunniamerkeistä saavat paatuneimmankin lukijan nyökyttelemään hyväksyvästi teosta selatessa.

Maininnan arvoista on myös alkuperäisten asiakirjojen käyttö kuvituksena. Se on tapa, jonka soisi historian tutkimuksissa yleistävän laajemmallekin. Autenttinen dokumentti avaa usein aikalaisnäkemystä paremmin kuin tuhat sanaa.

”Kunniamerkin antaminen on julkisen arvannon osoitus.” Teoksen lukijalle -osuudessa todettu lähtökohta käy kirjan sivuilta todeksi käsin kosketeltavalla tavalla. Matikkalan teoksen kautta lukijalla on mahdollisuus syventyä siihen, mitä tuo julkisen arvannon osoitus todella sisältää.

Mikko Karjalainen

Telaketjua ja konjakkia

Jonna Pulkkinen,
Mika Wist
Viinalla terästetty sota
Alkoholi sotavuosina
1939–1944
Atena 2017
Sivuja 264
ISBN 978-952-300-343-9

Viime vuosina ovat sekä veteraanien siloittelemattomat muistot että sodan sosiaalis-moraalihistorialliset näkökulmat saaneet lisääntyvää tilaa kirjallisuudessamme. Esimerkkinä edellisistä mainittakoon Petri Pietiläisen teos *Yksi rykmentti, sata tarinaa* (2017) ja jälkimmäisistä Sari Näreän teos *Sota ja seksi* (2016). Jonna Pulkkinen ja Mika Wistin tutkimus *Viinalla terästetty sota* yhdistää ehyesti näitä näkökulmia.

Alkoholilla on maailman sivu ryyditetty armeijoiden sotatoimia joko säännönmukaisina annoksina, hyvien suorituksien palkitsemisena tai taistelustressin laukaisijana. Poikkeusolot luovat poikkeuksellisia tarpeita, jolloin niiden tyydyttämiseen käytettäviä hyödykkeitä on rajallisesti saatavilla. On myös muistettava, että kieltolain loppumisesta oli sotavuosina kulunut vasta kymmenkunta vuotta. Suomalaisen suhde alkoholiin oli jo valmiiksi traumatisoitunut.

Talvisodan aikana Rajamäen tehtailta tilattiin lähinnä polttopulloja. Muutamia kuukausia kestäneen sodan aikana ei taistelevissa joukoissa keritty muutenkaan viinan perään paljoa muurehtia. Jatkosodan muututtua asemasodaksi oltiin kuitenkin tilanteessa, jossa oli järjestettävä juomahuolto myös rintamajoukoille ja takaisinvaltuille alueille.

Juomahuolto toteutettiin suunnitelmallisesti Päämajan huollon ja Alkoholiliikkeen yhteistyönä. Taisteleville joukoille oli määrätty tarkat kiintiöt, joiden puitteissa täydennyksiä sai tehdä. Järjestelmä toimi sodan loppuun saakka. Ainakin dokumenttien mukaan

varastokirjanpitoa näyttää pidetyn yksittäisen pullon tarkkuudella.

Oli kuitenkin myös epävirallisempi ja virkatiet ohittava anniskelujärjestelmä. Jermujen kekseliäisyydellä ei ollut rajoja, kun kurkunkostuketta tehtiin ”tilapäisvälineistä”. Autojen ja konekiväärien jäähdytysnesteet sekä polttoaineeksi tarkoitettu bensiinialkoholi – josta omatoimisesti tislamalla saatiin jotenkin juotavaksi kelpaavaa niin kutsuttua telaketjua – pyrkivät katoamaan janoisiin suihin. Onnettomuiksiltakaan ei aina välttytty. Asemasodan ankeudessa harrastettiin myös pontikan keittoa ja kiljun tekoa.

Ei voi kuitenkaan sanoa, että koko kenttäarmeija olisi viinan kanssa lätrännyt. Pikemmin tälläkin alalla näyttävät kunnostautuneen yksittäiset korsukunnat, joilla oli omat oppimestarinsa. Valovuosien ero oli myös siinä, miten esimerkiksi ylipäällikkö oli Venäjän armeijassa tottunut alkoholia käyttämään rajansa tietäen verrattuna rintaman pahimpiin rymyjuhliin lieveilmiöineen.

Toisaalta Pohjois-Suomessa olleet suomalaisjoukot kuuluivat saksalaisten huoltovastuulle. Heidän muonitukseen-

sa kuului myös sääntömääräinen annosalkoholi. Kävipä niinkin, että alkuvuodesta 1942 kokonainen junanvaunullinen kenraalieversti Eduard Dietlille tarkoitettua parasta konjakkia päätyi ”vahingossa” kenraali Siilasvuon varastoihin. Valpas vuoristojäkäri Dietl pääsi kyllä nopeasti tämän ”besorgauksen” jäljille.

Vakaviakin tapauksia sattui. Maaliskuussa 1942 Kajaanin kasarmeihin majoitetun reservipataljoonan turhautuneet miehet ryöstivät viinakaupan, mitä seurasi yleinen kaaos. Lokakuussa 1944 Tornion maihinnousun yhteydessä lupaavasti alkanut sotatoimi tyrehtyi alkuunsa ainakin vuorokaudeksi, kun maihinnousseen jalkaväkirykmentin kärkijoukot löysivät saksalaisten jälkeensä jättämän viinavaraston. Hölmöilyn seurauksena ainakin pataljoonan verran miehiä oli pian poissa pelistä.

Rykmentin komentajakin joutui Tornion taikayössä suitsimaan juopottelevia, räyhääviä ja ammuskelevia miehiään. Yötä seuranneen aamun ankeudessa pahimmassa kunnossa olleet sotilaat – muutamat kaikki varusteen sakin hukanneina – kerättiin suureen saunaan. Sankarien päälle valeltiin kylmää vettä, kunnes yksi toisensa jälkeen ilmoitti olevansa taas valmis lähtemään etulinjaan.

Teoksessa on käytetty seikkaperäisiä lähteitä. Laaja arkistomateriaali ja veteraanien muistelmat luovat tasapainoisen kokonaisuuden, jossa virallisen järjestelmän alkoholille asettamat tiukat normeeraukset ja toisaalta yksittäisten sotilaiden omatoiminen puuhastelu korvikeaineiden kanssa asettuvat samaan viitekehykseen.

Runsaasti kuvitettuun teokseen on kuitenkin jäänyt muutamia virheitä esimerkiksi saksankielisten sanojen kirjoitusasuun sekä talvisodan syttymisen ja Mannerheimin syntymäpäivän päivämääriin.

Jussi Ylimartimo

Kirjalöytöjä hyllystäni

Olavi J. Lehti

Panssarintorjunta ja sen tulevaisuus

Toimittaneet Mikko Karjalainen ja Hannu Ahtinen

Maanpuolustuskorkeakoulu

2017, sivuja 187

ISBN 978-951-25-2970-4

Kuten tiedetään, suomalaisten Akilleen kantapääksi talvi- ja jatkosodan torjuntataisteluissa oli muodostua panssarintorjunta. Talvisodassa torjunnan lukoksi saatiin viime hetkellä hankittua 37 millimetrin panssarintorjuntatykit. Jatkosodassa suomalaiset lähitorjuntamiehet pysäyttivät punapanssarien vyöryn ”sakslaisilla peltitorvilla” eli panssarinyrkeillä ja panssarinkauhuilla, joiden jakaminen joukoille jäi monista kevään 1944 hölmöilyistä johtuen viime tippaan.

Ei siis ollut ihme, että panssarintorjunnan kuntoon saaminen oli yksi keskeisimmistä jalkaväen kehittämissymyksistä myös sotien jälkeen. Pääesikunta asetti jo lokakuussa 1945 asiaa pohtimaan erityisen toimikunnan, jota johtivat kenraalimajuri Ruben Lagus ja sittemmin eversti Yrjö Aleksis Järvinen.

Sodasta toipuvassa maassa jalkaväen hankkeiden oli kuitenkin vaikea päästä ensimmäisenä kehitettävien suorituskykyjen listalle. Vuonna 1948 valmistuneessa mietinnössään toimikunta joutuikin toteamaan uudenaikaisten panssarintorjunta-aseiden hankkimisen olevan ”...meillä [Suomessa] vain etäinen haave”.

Laajemman selvityksen panssarintorjunnan kehittämisestä laati Sotakorkeakoulun taktiikan opettajana ja panssarintorjuntakomitean sihteerinä toiminut majuri Olavi J. Lehti. Hänen vuonna 1950 valmistunut tutkimuksensa *Panssarintorjunta ja sen tulevaisuus* on nyt nähnyt uuden päivänvalon, sillä se julkaistiin lokakuussa 2017 Maanpuolustuskorkeakoulun julkaisusarjassa *Suomalaisen sotataidon klassikot*.

Lehden tutkimusta ei parhaalla tahdollakaan voi luonnehtia viihdelukemistoksi. Hengästyttävällä tahdilla hän vyöryttää esiin ulkomaisista sotilasalan julkaisuista kaivamia tietoja panssariaseen tulevaisuuden näkymistä.

Ulkomaiden armeijoissa panssarivaunuista oli tulossa entistä ketterämpi ja tulivoimaisempi ase – sanalla sanoen entistä vaarallisempi vastustaja jalkaväkisotilaalle. ”Panssarijoukko eri aselajien tukemana pyrkinee saamaan toimintaansa sellaisen vauhdin, että puolustajan vastatoiminnan on vaikea mukautua siihen...”, ennusti Lehti.

Tutkimuksensa toisessa osassa Lehti käsittelee panssarintorjuntataktiikkaa. Mainittakoon, että hänen ajatuksensa panssarintorjunnan järjestelyistä olivat mitä ilmeisimmin oikeansuuntaisia, sillä Lehti valittiin myös myöhemmin ilmestyneen *Panssarintorjuntaohjesääntön* kolmannen osan kirjoittajaksi. Perusteellisuutensa puolesta mainittua ohjesääntöä voi aiheellisesti pitää panssarintorjunnan kenttäohjesääntönä, vaikkakaan virallisesti kenttäohjesääntöstatusta sillä ei ollut.

Tutkimuksessaan Lehti pysyttelee tiukasti asiapohjalla, eikä hän ota

kantaa suomalaisen panssarintorjunnan puutteisiin. Tosiasia tietenkäin oli se, että panssarivaunun ja torjunta-aseiden ikuisessa kilpajuoksussa suomalaisten käytössä olleet sodan aikaiset aseet olivat 1950-luvulle tultaessa jo pahasti vanhentuneita. Tutkimuksen rivien välistä onkin luettavissa pienen maan puolustuskyvyn kehittämisen ikuinen dilemma: taktiikassa tiedettiin, miten asiat tulisi tehdä, mutta varoja sen toteuttamisessa tarvittavien välineiden hankkimiseksi ei ollut olemassa.

Toiveikkaasti Lehti kuitenkin kirjoitti: ”Jos me [taktiikan] lisäksi kykenisimme kehittämään ja hankimaan edellä esitetyt aseet sekä kaikissa tilanteissa muistaisimme maaston tarjoamat edut, niin voitaisiin olla varmoja siitä, että vihollisen panssariase kyettäisiin pitämään kurissa taistelukentällä.” Tilanne alkoi helpottua vasta 1950-luvun lopulla, jolloin saatiin käyttöön pitkän kehitystyön tuloksena valmistuneet kotimaiset kevyet ja raskaat singot. Kaukotorjuntakykyä joukoille alkoi kuitenkin muodostua vasta 1980-luvun panssarintorjuntaohjushankintojen myötä.

Sotataidon klassikot -kirjasarjassa julkaistujen teosten kuorutuksena ovat aina olleet laadukkaat tausta-artikkelit. Tällä kertaa dosentti Mikko Karjalainen valottaa Olavi J. Lehden henkilökuva ja professori Vesa Tynkkynen panssarintorjunta-ajattelun kehitystä 1920-luvulta sotien jälkeiseen aikaan. Eversti Petteri Jouko puolestaan kuvailee, miten käsitykset panssarihyökkäyksestä muuttuivat jatkosodan aikana ja sen jälkeen.

Kuudenteen osaansa päässeän julkaisusarjan toimittajat ovat jälleen kerran onnistuneet nostamaan arkistojen kätkeistä esiin hienon aikalaisdokumentin. Teossarjan seuraava osa ilmestyyne kuluva vuoden syksyllä.

Hannu Liimatta

Sata vuotta ilmailu-upseeriemme kerhoelämää

Veikko Heinosen teoksessa *KIK – 100 vuotta ilmailu-upseeriemme kerhoelämää* avataan nyt katoamassa olevien ilmailu-upseerikerhojen toistaiseksi salattua elämää itsenäisyytemme alkua ajoista lähtien. Kirja pureutuu Kauhavan Ilmailu-upseerikerhon (KIK) ja sen edeltäjän Santahaminan Ilmailu-upseerikerhon syvimpään olemukseen.

Salaperäisen ja elitistisenkin maineen saaneilla upseerikerhoilla oli ilmailu-upseereille käytännöllisiä ja arkisia merkityksiä, mutta erityisen tärkeitä yhteisölle olivat juhlat. Usein ne olivat värikkäitä ja hauskoja. Toisinaan ne olivat surutyön sävyttämää lentäjäväljen siirryttyä taivaalliseen laivueeseen viimeisiä tiimojaan lentäessään.

Ilmailu-upseerit kokivat olevansa erityisiä. Eikä syyttä: aselaji on aina ollut teknisen kehityksen kärjessä, ja lentäjän ammattia pidetään edelleen eräänä vaativimmista ja vaarallisimmista. Lentäjien kehdot, Ilmailukoulu

ja Ilmasotakoulu, olivat aikansa edistyksellisimpiä koulutuskeskuksia, ja ne saivat arvovieraita läheltä ja kaukaa. KIK toimi isäntänä muun muassa nobelisti Frans Emil Sillanpäälle ja presidentti Urho Kekkoselle.

KIK oli myös merkittävä hyväntekeväisyysorganisaatio. Kauhavan kerhojen vuosittain järjestämä Lentäjien juhannusjuhla antoi hyväntekeväisyystoiminnalle taloudellisen perustan. Kerhoelämän kuvauksissa seurataan samalla juhannusjuhlien kehittymistä yhdeksi KIK:n ja lakeuden tärkeimmistä tapahtumista.

Ennen julkistamattomat lähteet ja aikalaikirjoitukset avaavat uudenlaisen näkökulman myös Ilmavoimien historian kehitysvaiheisiin. Kirjassa haastetaan perustellusti muutamia perinteisiä käsityksiä Ilmavoimien alkuvaiheista.

Kirjaa voidaan hyvällä syyllä pitää myös Ilmavoimien historian kirjoituksia täydentävänä teoksena, jossa Ilmavoimien kehitystä kuvataan henkilöstön kokemana. Kirjan voi tilata osoitteesta [iuy\(at\)elisanet.fi](mailto:iuy(at)elisanet.fi).

Maanpuolustuskorkeakoulun uusia tutkimuksia

Puolustusvoimien juhluvuoden toukokuu oli Maanpuolustuskorkeakoulun sotataidon laitoksen tutkimus- ja julkaisutoiminnassa todellinen ”superkuukausi”.

Toukokuussa tarkastettiin kahden viikon aikana kolme väitöskirjaa. Väitöstutkimusten lisäksi Sotatieteen päivien yhteydessä 24.–25. toukokuuta julkaistiin kolme uutta teosta Maanpuolustuskorkeakoulun sotahistorian julkaisusarjoissa. Sokerina pohjalla 30. toukokuuta julkaistiin Puolustusvoimien satavuotista historiaa luotaava juhla-kirja *Suomen puolustusvoimat 100 vuotta*, jonka päätoimittaja on dosentti Mikko Karjalainen.

Majuri Vladimir Panschin puolusti 9. toukokuuta väitöstutkimustaan *Diletantteja vai taitajia?* Hän tarkasteli työssään Päämajan valvontaosaston johtama valvontaa ja vastavakoilua talvi- ja jatkosodassa. Vastaväittäjänä tilaisuudessa oli professori Kimmo Rentola Helsingin yliopistosta.

Majuri Juha Ratinen väitteli 18. toukokuuta aiheesta *Kaaderiperustamisesta aluejärjestelmään*. Väitöskirjassaan hän tarkasteli suomalaisen liikekannallepanojärjestelmän kehittymistä vuosina 1918–1945, ja vasta-

väittäjänä oli eversti, dosentti Petteri Jouko puolustusministeriöstä.

Eversti evp Max Sjöblomin puolestaan väitteli 23. toukokuuta aiheesta *Vuorovaikutusta Pohjanlahden yli*. Hän tarkasteli väitöksessään ruotsalaisvaihutuksen välittymistä suomalaiseen sotataitoon talvisotaa edeltävänä aikana. Vastaväittäjänä oli everstilutnantti, dosentti Marko Palokangas.

Väitöskirjat ovat ladattavissa Doria-julkaisuarkistosta osoitteessa www.doria.fi.

Sotahistorian professorin Vesa Tynkkysen mukaan lukuisten sotahistoriaa selvittävien tutkimusten ajoittuminen Puolustusvoimat 100 -juhlavuoteen ei ole sattumaa:

— Toimimalla aloitteellisesti, systemaattisesti ja pitkäjänteisesti joukkoomme on saatu rekrytoitua jatkuvasti uusia jatko-opiskelijoita. Olemme saaneet järjestettyä tutkimuksille kohtuullisesti rahoitusta, josta esitän lämpimät kiitokset kaikille tukijoillemme.

Professori Tynkkysen mukaan sotahistorian opiskelijaryhmään kuuluu tällä hetkellä parikymmentä tohtori-kandidaattia. Seuraavat väitöskirjat valmistuvat kuluvan vuoden syksyllä ja ensi vuoden keväällä.

Opiskelijat kokoontuvat noin kymmenen kertaa vuodessa iltapäivän kestävään tohtoriseminaariin, jossa tarkastellaan töiden edistymistä ja tieteellisiä perusteita ja jossa pyritään ratkomaan esiin nousseita ongelmia.

— Väitöskirjatyö ideasta valmiiseen tutkimukseen on pitkä ja vaativa prosessi, eikä yksin puurtaminen koskaan tuota parasta lopputulosta. Seminaarien hyvähenkisissä keskusteluissa opiskelijat saavat oppia ja tukea paitsi ohjaajiltaan ennen kaikkea toisiltaan, toteaa Tynkkynen.

Hannu Liimatta

Constantem Decorat Honor

Kenraaliluutnantiksi

Petri Jussi Mikael HULKKO 68.k 4.6.2018

kenraalimajuriksi

Jari Teppo Juhani KALLIO 68.k 4.6.2018

prikaatikenraaliksi

Rami Kalervo SAARI 74.k 4.6.2018

everstiksi

Vesa Petteri VALTONEN 77.k 4.6.2018

Antti Juhani TUNKKARI 77.k 4.6.2018

Riku Juhani SUIKKANEN 76.k 4.6.2018

Mika Johannes MULTANEN 74.k 4.6.2018

Pasi Pertti HIRVONEN 75.k 4.6.2018

Jari Heikki OSMONEN 74.k 4.6.2018

Jarmo Tapio VÄHÄTIITTO 76.k 4.6.2018

Aki Juhani HEIKKINEN 80.k 4.6.2018

Aki Juhani PUUSTINEN 80.k 4.6.2018

kommodoriksi

Juha Tapani KILPI 76.k 4.6.2018

everstiluutnantiksi

Sami Juhani MATTILA 74.k 21.3.2018

Jukka Kalervo LUKKARI 85.k 21.3.2018

Jesse Jaakko SEPPÄLÄ 84.k 21.3.2018

Kimmo Kalevi TIAINEN 71.k 21.3.2018

Timo Juhani KYTÖLEHTO 74.k 4.6.2018

Jarkko Juhani PATRIKAINEN 83.k 4.6.2018

Jani Petteri RUISNIEMI 83.k 4.6.2018

Marko Sakari TUOMINEN 75.k 4.6.2018

Mikko Kristian WESTERSUND 83.k 4.6.2018

Timo Samuel HYTTINEN 83.k 4.6.2018

Rauno Olavi LEPPIVIITA 83.k 4.6.2018

Inka Johanna NISKANEN 85.k 4.6.2018

Teemu Juhana SARESSALO 83.k 4.6.2018

Jyrki Kalevi UUSMIES 75.k 4.6.2018

Jari Juhani AHO 73.k 4.6.2018

Petri Ilari HAATAJA 83.k 4.6.2018

Jussi Matti Sakari AAPRO 75.k 4.6.2018

Janne Petteri TÄHTINEN 83.k 4.6.2018

Matti Ilmari RAUTIO 83.k 4.6.2018

Teemu Olavi PÖYSTI 85.k 4.6.2018

Timo Tapani ANTIKAINEN 89.k 4.6.2018

Ari Seppo TASKINEN 70.k 4.6.2018

komentajaksi

Jani Tapani JÄRÄINEN 67.mek 21.3.2018

Kalle Paavo OSOLA 67.mek 21.3.2018

Mikko Juhani SIMOLA 67.mek 21.3.2018

Jarmo Veli Henrik SÄKKINEN 83.k 4.6.2018

Henri Juhani LAVI 83.k 4.6.2018

Mikko Juhani LEHTO 66.mek 4.6.2018

Jarmo Tapio HEIKKILÄ 56.mek 4.6.2018

majuriksi

Asko Juhani AINOA 87.k 21.3.2018

Sami Antero HENTTONEN 87.k 21.3.2018

Jan-Petri Kalevi KOVANEN 92.k 21.3.2018

Antti Juhani KÄHKÖNEN 87.k 21.3.2018

Riku Kalevi PALONIITTY 86.k 21.3.2018

Tuomo Antero KUIVANEN 88.k 4.6.2018

Jaakko Pekka RAUTANEN 91.k 4.6.2018

Petra Juliaana RIEHUNKANGAS 86.k 4.6.2018

Mikael Henrik SEVON 86.k 4.6.2018

Aki Mika Martti VESTERBACK 92.k 4.6.2018

Harri Henrik HUTTUNEN 86.k 4.6.2018

Tatu Juho Antero KALLI 86.k 4.6.2018

Hannu Sakari VALVE 86.k 4.6.2018

Mikko Juhani HENRIKSSON 86.k 4.6.2018

Jari Oskari TIILIKKA 86.k 4.6.2018

Antti Juhani PIPINEN 86.k 4.6.2018

Mikko-Petteri KEINÄNEN 86.k 4.6.2018

Antti Timo ULJAS 86.k 4.6.2018

Matti Juhani ASPLUND 86.k 4.6.2018

Hanna Kaisa LIITOLA 86.k 4.6.2018

Pavel Hannes LINNAINMAA 86.k 4.6.2018

Jani Matti KAUAJÄRVI 86.k 4.6.2018

Olli Rikhard Juhani HÖLSÖ 86.k 4.6.2018

Jani Veikko Mikael RISTIMÄKI 86.k 4.6.2018

Juha Pekka LINJAMÄKI 86.k 4.6.2018

Martin Henrik UNGERN 86.k 4.6.2018

Timo Tapani KUITUNEN 84.k 4.6.2018

Janne Petteri VOUTILAINEN 88.k 4.6.2018

Mikko Johannes LEMPINEN 88.k 4.6.2018

Tuomas Terho Tapio PARTANEN 88.k 4.6.2018

Aatro Johannes SAUKKO 88.k 4.6.2018

Mika Kaarlo MALM 88.k 4.6.2018

Jarno Johannes ANTTALAINEN 81.k 4.6.2018

Jan Mikael BROMAN 82.k 4.6.2018

Janne Sakari HERRANEN 78.k 4.6.2018

Jarkko Tuomas KARHU 79.k 4.6.2018

Kalle Johannes KULMALA 82.k 4.6.2018

Matti Petteri LAHTINEN 81.k 4.6.2018

Jarno Ilmari LIMNÉLL 83.k 4.6.2018

Jouko Kalervo MANNINEN 70.k 4.6.2018

Manu Antero SALMI 82.k 4.6.2018

Toni Kristian TIILIKAINEN 82.k 4.6.2018

komentajakapteeniksi

Petteri Johannes SALLI 70.mek 21.3.2018

Mika Henrik SUUTARINEN 75.mek 21.3.2018

Kalle Antti Johannes PELLI 69.mek 4.6.2018

Rieti Petteri SUURONEN 74.mek 4.6.2018

Mika Sakari SALMINEN 69.mek 4.6.2018

Sami Petteri SOININEN 66.mek 4.6.2018

kapteeniksi

Jukka Tapio JOKILA 80.k 4.6.2018

Juha Jaakko KUULUSA 80.k 4.6.2018

Teemu Aleksanteri LUOTO 82.k 4.6.2018

Lassi Mikael MÄÄTTÄ 82.k 4.6.2018
Mikko Johannes PÖTSÖNEN 82.k 4.6.2018

yliluutnantiksi

Matti Erland HEISKALA 81.mek 21.3.2018
Timo Sakari HÄKKINEN 92.k 21.3.2018
Jussi Ilmari HÄRMÄLÄ 81.mek 21.3.2018
Ville Miio Matias JUVONEN 98.k 21.3.2018
Lind E KOKKONEN-KANGAS 92.k 21.3.2018
Janne Juuso Tapio KYLLÖNEN 98.k 21.3.2018
Toni Sebastian LAITINEN 81.mek 21.3.2018
Sami Mikael MARTIKAINEN 98.k 21.3.2018
Ville-Juhani Ensio MÄKELÄ 92.k 21.3.2018
Tero Eelis Olavi PAJUNEN 75.mek 21.3.2018
Olli Juhani PARTANEN 97.k 21.3.2018
Jussi Aukusti PEKKALA 98.k 21.3.2018
Samuli Jouko Juhani RASTAS 81.mek 21.3.2018
Lauri Matias RINTA-HARRI 81.mek 21.3.2018
Jukka Pentti Kristian SARANIEMI 92.k 21.3.2018
Atte Kasper SIEVÄLÄ 98.k 21.3.2018
Mikko Juhani SORASALMI 98.k 21.3.2018
Petter Jaakko J STAUFFER 80.mek 21.3.2018
Henri Antero TAKKINEN 92.k 21.3.2018
Janne Olavi TIAINEN 92.k 21.3.2018
Joonas Eerikki TIMPERI 92.k 21.3.2018
Mikko Olavi SAHI 92.k 4.6.2018
Jussi Sakari PAKOLA 92.k 4.6.2018
Lauri Markus VÄÄTÄINEN 92.k 4.6.2018
Tuomas Vihtori AHTONEN 89.k 4.6.2018
Klaus Henrik BERGHEM 89.k 4.6.2018
Aleksi Ensio HANKIVAARA 73.mek 4.6.2018
Ilkka Sakari KEMPPAINEN 90.k 4.6.2018
Juhani Antero MATILA 90.k 4.6.2018
Amos Frans Erik ROSELIUS 90.k 4.6.2018
Perttu Kristian SARKKINEN 89.k 4.6.2018

Reserviin

Kom Harri-Petteri Leppänen 55.mek 1.1.2018
Ev Antti Juhani Hartikainen 72.k 1.3.2018
Kom Jarmo Ensio Partanen 72.k 1.3.2018
Ltn Tom Henrik Kristian Laurell 80.mek 16.3.2018
Ev Marko Juhani Ekström 70.k 1.4.2018
Ylil Max Wilhelm Moberg 80.mek 8.4.2018
Ev Heikki Juhani Pohja 71.k 1.5.2018
Kom Pasi Kristian Staff 71.k 1.5.2018
Kom Pasi Mikael Lintuaho 73.k 1.5.2018
Evl Kari Johannes Toivonen 72.k 1.6.2018
Komdri Auvo Eero Viita-aho 71.k 1.7.2018
Evl Juha Petteri Soini 72.k 1.7.2018
Maj Rolf Johan Helenius 74.k 1.7.2018
Ev Mikko Lauri Tuomas Kauppala 75.k 1.7.2018
Kom Pekka Valtteri Poutanen 55.mek 1.7.2018
Ev Jyrki Sakari Nurminen 71.k 1.8.2018
Maj Jari Tapani Haavisto 72.k 1.9.2018
Maj Antti Oskari Suurpalo 72.k 1.9.2018
Maj Kari Tapio Pajunen 79.k 1.9.2018
Maj Kari Antti Iivonen 73.k 1.12.2018
Evl Jari Antero Lassila 73.k 1.12.2018
Evl Mika Heikki Piironen 73.k 1.12.2018
Maj Seppo Reino Kalevi Säisä 76.k 1.12.2018
Maj Paul Peter Holm 86.k 1.1.2019
Evl Jarmo Kalevi Kämäräinen 73.k 1.1.2019
Evl Juha-Petri Luntinen 72.k 1.1.2019
Maj Timo Mikael Rauhala 80.k 1.1.2019
Maj Juhani Yrjö Antero Sihvonen 73.k 1.1.2019
Maj Jarmo Juhani Simi 73.k 1.1.2019
Evl Reima Paavo Tapio Vanhanen 73.k 1.1.2019
Maj Vesa Johannes Huopana 88.k 1.2.2019

Kadettikunta ja Kylkirauta onnittelevat ylennettyjä ja toivottavat reserviin siirtyneille menestystä!

In Memoriam Timo Liene

– kadettiupseeriuden lipunkantaja

Kadettikunnan pitkäaikainen ja merkittävän uran tehnyt jäsen, majuri Timo Liene sai kutsun viimeiseen iltahuutoon 3. huhtikuuta 2018 vakavan sairauden muramana.

Timo Lienen elämänarvot ja arvomaailma perustuivat uskoon ja uskollisuuteen, isänmaahan, kuriin, rohkeuteen, oikeudenmukaisuuteen ja kunniaan. Upseerin poikana ja rakkaan äitinsä kasvattamana nämä arvot ilmentyivät Timon aitona uskona ihmisiin sekä rakkautena Suomeen ja suomalaisuuteen – isänmaahan.

Oikeudenmukaisuuden miekka ja Kadettikoulun lippu viitoittivat Timon tietä upseerin korkeimpiin hyveisiin – uskollisuuteen ja miehuuteen, kunniaan ja toveruuteen. Timon ytimekkäät ja analyttisen terävät, usein myös humoristisen lämpimät to- kaisut jäivät osaksi meitä kaikkia

hänet tunteneita. Ne kuvastavat erinomaisesti Timon ajattelua, periaatteita ja arvoja, jotka yhä vaikuttavat teoissamme ja toiminnassamme. Tällaista vaikutusta läheisiinsä voi vahvistaa vain henkilö, joka on eläessään tullut tunnetuksi suurena persoonana ja lämminhenkisenä ihmisenä.

Timon elämässä monipuolisuuden eetos kirkastui vertaansa vailla olevaksi uraksi, nuoresta kadettiupseerista kosmopoliitiksi, opettajasta kirjailijaksi ja teologista arvostetuksi sotilastiedustelijaksi. Näissä tomissaan Timo Liene oppi tuntemaan kaikilla tasoilla suomalaista yhteiskuntaa, kokemaan maailman moninaiset rikkaudet sekä näkemään ihmisen pienuuden.

Kenties hän havaitsi, etteivät ihmisten vuorovaikutuksen lainalaisuudet kovinkaan paljon poikkea, oltiinpa sotilasparaatissa ratsun selässä jalka jalustimella, Afganistanissa ase kädessä rauhaa turvaamassa tai Brysselin päättävissä edustustoissa puku päällä. Timon toiminta sotilaana korostui, ei vain palvelustehtävissä, vaan myös aatteellisissa työssä.

Uransa alussa tehtävät asevelvollisten kouluttajana ja sittemmin kadettien historianopettajana toivat nopeasti ennen kuulumatonta kiitosta Timon tavasta kasvattaa itäivistä siemenistä kelpo sotilaita.

Timo Liene toimi lähes kaksi vuosikymmentä Kadettikunnan luottamustehtävissä. Hän oli Helsingin kadettiopetuksen hallituksen jäsenen vuosina 2001–2005, Kadettikunnan järjestöjaoston jäsenen vuosina 2001 ja 2004–2008, Kadettikunnan hallituksen jäsenen vuosina 2009–2012, Kadettikunnan arvotyöryhmä jäsen vuosina 2006–2014, Kadettikunnan

maanpuolustusjaoston jäsenen vuosina 2009–2010 ja Kadettikunnan perinnejäoston jäsenen vuosina 2011–2014.

Timo palkittiin Kadettikunnan arvokkaimmalla, Vuoden kadettiupseerin, tunnustuksella vuonna 2005. Lisäksi hänet huomioitiin Kadettikunnan ansiomitalilla vuonna 2011, kunniakilvellä vuonna 2013 ja Kadettikunnan ansiomerkillä vuonna 2016. Toiminta Kadettikunnan hallituksessa sekä sotilaan perushyveiden ja upseeriarvojen edistäminen olivat Timolle hyvin tärkeitä asioita.

Timon persoonallisuus ja erityislaatuisuus näkyivät kaikessa toiminnassa läpi hänen rikkaan elämänsä. Timon kyvyt, osaaminen ja monilahjakkuus näytettyivät voimakkaasti hänen ammatissaan sekä harrastuksissaan. Timolla oli silmää esteet-

tiselle kauneudelle, ja hän rakasti historiaa ja taidetta. Hän luki ja kirjoitti paljon.

Timo kirjoitti kymmeniä artikkeleita niin sotahistoriasta, sotilasperinteistä, upseerikasvatuksesta kuin kääpiöautoistakin erilaisiin lehtiin ja aikakauskirjoihin. Lisäksi hän ehti kirjoittaa ja saattaa julkaistuksi kirjan *Käsi kalvan kahvas- sa*, kaksi muiden kanssa yhdessä kirjoitettua teosta sekä yhden vielä toistaiseksi julkaisemattoman elämäkerrallisen kirjan. Hän oli luonteeltaan tutkija, jonka uteliaisuudennälkää ruokkivat vain toinen toistaan vaikeammat haasteet ja tutkimattomat aiheet.

Teologianopinnot, loppututkinto kahdesta yliopistosta ja historian tutkimuksen kokemus olivat vakuuttava referenssi sotilastiedustelun analyttiseen maailmaan ja tehtäviin. Timo oli aina vaatimaton saavutuksistaan, eikä hän koskaan niillä pröystäillyt. Timon moraalinen, sivistyksellinen ja älyllinen horisontti tuntui rajattomalta. Nämä piirteet tekivät Timosta ihmisen, joka ei halunnut olla tavanomainen vaan juuri sellainen kuin hän itse päätti.

Kadettikunta ja palvelustoverit muistavat Timoa syvää kunnioitusta ja kiitollisuutta tuntien sekä hänen läheistensä suruun osaa ottaen.

Marko Palokangas

Kirjoittaja on Timo Lienen läheinen ystävä ja kadettivelji

Hautakivitunnus kadettiupseerin haudalle

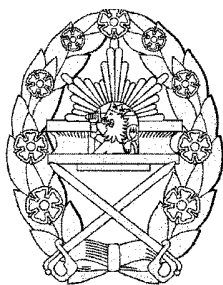
Suomen Marsalkka Mannerheimin Kadettisäätiö on valmistanut hautakivitunnuksen kiinnitettäväksi kadettiupseerin hautakiveen. Reliefinomaisesti toteutettu merkki on 60 mm korkea, 45 mm leveä ja sen kokonaisvahvuus on noin 7 mm. Tunnus kiinnitetään hautakiveen piilokiinnityksenä kahden mukana olevan tapin avulla.

Hautakivitunnuksen hinta on 52 euroa + postimaksu 6 euroa. Kiinnitys hautakiveen maksaa merkin

myyjäyrityksessä Helsingissä 15 euroa. Merkin kiinnityksessä voi olla yritys- ja paikkakuntakohtaisia eroja.

Hautakivitunnuksen voi tilata Hautaustoimisto Autio Oy:stä, osoite Runeberginkatu 42, 00260 Helsinki, puhelin 09 448 346, fax 09 449 841 ja sähköposti info(at)hautaustoimistoautio.fi. Tunnuksia myydään vain *kadettiupseerin* hautakiveen kiinnitettäväksi. Hautaustoimisto tarkistaa osto-oikeuden tarvittaessa Kadettikunnasta.

Kadettikunnan merkki kuolinilmoitukseen

Helsingin Sanomat on Kadettikunnan esityksestä ottanut Kadettikunnan jäsenmerkin (upseerin tutkinnon merkki) niiden merkkien joukkoon, joita on mahdollisuus liittää kuolinilmoitukseen.

Merkin käyttö edellyttää upseerin tutkinnon suorittamista. Merkin saa Helsingin Sanomien toimituksesta. Merkki on saatavissa muiden lehtien käyttöön Kadettikunnan toimistosta.

ASIANAJOTOIMISTO LINDELL OY

antaa Kadettikunta ry:n jäsenille ilmaista

oikeudellista neuvontaa perhe- ja perintöoikeuden alalta sekä avustaa perintöoikeuteen liittyvässä verosuunnittelussa.

Puhelin 02 251 1004 (Kaisa Mähkä)
www.asianajotoimistolindell.fi sähköposti: toimisto@asianajotoimistolindell.fi

Neuvontapalvelu perustuu Kadettikunnan perustaman Suomen Marsalkka Mannerheimin Kadettisäätiön ja asianajotoimiston väliseen sopimukseen.

Testamenttilahjoitus

Kadettikunnan veljes- ja maanpuolustusaatteellista työtä tai Suomen Marsalkka Mannerheimin Kadettisäätiön sosiaalista tukitoimintaa voi tukea **testamenttilahjoituksilla**.

Yleishyödyllisen yhteisön, kuten Kadettikunnan, ei tarvitse maksaa testamenttilahjoituksesta perintöveroa. Asianajotoimisto Lindell Oy avustaa testamenttilahjoituksen laatimisessa.

Kadetti Mustafan unelma

Kadetti Mustafa istui vuoteen reunalla yhdessä ottomaanien seitsemästä sotilasakatemiasta ja mietti Aleksanteri Suuren isää, Filippos toista. Tämä oli tokaissut, että ”ei ole olemassa niin korkeaa muuria, ettei kullalla kuormattu aasi kiipeäisi sen ylitse”.

Mustafa päätyi sotilasuralle 2 200 vuotta Filippoksen jälkeen ja sai matemaattisen lahjakkuutensa vuoksi lisänimen Kemal (Täydellisyys). Hänen käymänsä kadettikoulun rakennus seisoo yhä kuningas Filippoksen perustaman Herakleija Lynkestis-kaupungin raunioiden vieressä, nykyisen Makedonian valtion Bitolan kaupungissa. Muinaiskaupungin mosaiikkien lisäksi Mustafan entisöity, askeettinen huone kuuluu Bitolan nähtävyyksiin.

Mustafa valmistui vuonna 1904, jolloin ottomaanien imperiumia jo pilkattiin ”Euroopan sairaaksi mieheksi”. Luutnantti sijoitettiin ensin Damaskokseen ja sitten Libyaan, jota Italia yritti vallata turkkilaisilta. Seuraavat kaksikymmentä vuotta maailman menosta kiinnostunut upseeri oli sidoksissa sotatoimiin, joissa ottomaanien valtakunta mureni.

Samaan aikaan Suomen suuriruhtinaskunnassa matkaili venäläinen pappi Grigori Petrov. Hän kertoi kokemuksistaan: ”Vuosina 1909–1910 minulla oli kaksi kertaa tilaisuus vierailla Suomessa. Tämä maa tekee ihmiseen epätavallisen voimakkaan vaikutuksen. Sen ihmiset eivät ole muiden ihmisten kaltaisia. Heillä ei ole samanlaisia ajatuksia eikä samanlaista käyttäytymistä kuin meillä; ei samanlaista elämänfilosofiaa ja yhteiselämää kuin meillä. On kuin he eivät olisi ollenkaan tästä maailmasta. He muistuttavat valkoisia liljoja, joista Raamattu puhuu.”

Pappi Petrov oli Duuman jäsen. Hänen puolueensa kiussasi tsaria perustuslaillis-demokraattisilla vaatimuksilla, ja epäsuosioon joutunut Petrov oli menettänyt oikeutensa asua Pietarissa tai Moskovassa. Suomesta Grigori Petrov löysi hengenheimolaisia, sillä jo edesmenneiden Johan Vilhelm Snellmanin ja Uno Cygnaeuksen ajatukset elivät monen suomalaisen, kuten Leo Mechelinin ja ruotsiksi kirjojaan julkaiseen rauhanmiehen, eversti Georg Fraserin, töissä. Petrovin valkoisia liljoja olivat nuo kansansivistyksen, laillisuuden ja oikeusvaltion airuet.

Innostunut Petrov kirjoitti muodissa olleen utopian. Se julkaistiin Serbiassa ja Bulgariassa ja käännettiin vuonna 1925 turkiksi nimellä *Ak zambaklar ülkesinde – Finlandiya*. Suomeksi kirja ilmestyi vasta vuonna 1978 nimellä Valko-liljojen maa. Nyt se on antikvariaattien keräilyharvinaisuus. Kirjan turkin-, bulgarian-, arabian- ja kurdinkieliset painokset elävät yhä.

Petrov rakentaa ihanneyhteiskuntaa ihmisten halusta kehittyä. Kaikki alkaa kansasta, kouluista ja sivistyneistä tavoista, terveyden ja puhtauden ymmärtämisestä sekä pappiloiden ja kartanoiden roolista taloudenpidon, puutarhojen ja maatalouden esikuvina. Oppilaitosten lisäksi myös sotaväellä

on tehtävä kasvattaa valistuneita kansalaisia, jotka palveluksensa päätyttyä palaavat kylliinsä esikuvina ja viisaan harkinnan oppaina.

Turkin tasavalta perustettiin lokakuussa 1923. Kadetti Mustafasta, jo kenraalikuntaan nousseesta *Paşa* Kemalista, tuli sen ensimmäinen presidentti. Piiskatessaan Turkia kohti nykyaikaa hän käytti *Valkoliljojen maata* kuvaamaan sitä, miten kehitykseen opetus- ja kulttuuriolot kehittyivät – ja miten se voisi tapahtua Turkissakin. Kemal määräsi kirjan pakolliseksi oppiaineistoksi sotakouluissa, ja sitä on markkinoitu sekä Turkissa että Bulgariassa oppikirjana, johon jokaisen kansalaisen on syytä perehtyä.

Presidenttinä Kemal lakkautti uskonnolliset koulut ja määräsi yleisen oppivelvollisuuden. Šaria-lain tilalle tuli Sveitsin lakia noudatteleva perhelainsäädäntö. Rikoslaki lainattiin Italiasta, mutta taloussäädökset sentään Saksasta. Kemal kannatti naisten vapauttamista, ja naisille annettiin äänioikeus vuonna 1934. Islamilaiset huivit kiellettiin ja naisia kannustettiin työelämään. Taidetta edistettiin ja alkoholin kieltolaki kumottiin, mikä helpotti myös Raki-juomaan mieltyneen presidentin arkea.

Tasavalta oli periaatteessa demokraattinen, mutta Kemal hallitsi sitä lempeän yksinvaltiaan ottein. Itsekin sukunimeä vailla hän sääti Turkkiin nimilain, ja siinä yhteydessä parlamentti antoi hänelle sukunimeksi Atatürk, turkkilaisten isä.

Kadetti Mustafan elämä turkkilaisten isänä päättyi vuonna 1938. Kemal Atatürk ehti tehdä uskomattoman määrän yhteiskunnallisia muutoksia ja saada nykyaikaisen Turkin jaloilleen. Aina viime vuosiin asti Turkin armeija takasi sekularistisen valtion säilymisen ja sen eetoksessa oli häivähdys *Valkoliljojen maata*: ajatusta demokratian kestämisestä vain syvään juurtuneen sivistyksen varassa.

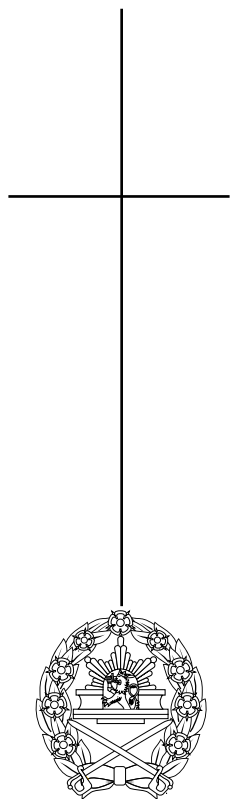
Suomi ei ole koskaan ollut niin valkoisten liljojen maa, josta turkkilaiset upseerit ovat lukeneet. Kansallisen heräämisen, kansansivistyksen ja ihanteellisten arvojen maa olemme kyllä olleet. Vähitellen 1800-luvun ajatukset ovat kuitenkin himmenneet, samoin kuin niitä kannatteleiden suurmiesten – ja naisten – muistokin.

Kansallisfilosofi J. V. Snellman on kuitenkin vaikuttanut siihen, että Puolustusvoimista on sata vuotta palattu viisaampi-na kuin sinne mennessä on oltu. Aina joku meistä muistaa, että sivistystyö on jatkuvaa eikä siitä pidä säästää. Demokratiakin toimii, jos sivistysvaltion idea elää: jos kansaa edustava ei ole huutajan ääni eduskunnassa vaan tiedon ääni huutajien edessä.

Silti meidänkin kannattaa yhä pohtia samaa kuin kadetti Mustafa kapealla sängyllään – ja ehkä myös haudassaan: miten selvittää vääristyvistä todellisuudesta ja vääristä profeetoista, kun tänä edistyneen aikana ei näytä olevan niin korkeaa muuria, ettei sen yli kiipeäisi kullalla kuormattu aasi?

Kalle Liesinen

IN MEMORIAM

Ojala

Torsti Pellervo
Yliluutnantti
s. 28.2.1947
k. 7.2.2018
Kad.nro 5629
56. Kurssi

Juntunen

Seppo Heikki Johannes
Everstiluutnantti
s. 16.10.1942
k. 16.3.2018
Kad.nro 4704
50. Kurssi

Hyvärinen

Risto Ilmari Antero
Everstiluutnantti
s. 23.4.1926
k. 8.3.2018
Kad.nro 516me
20. Merikadettikurssi

Karmala

Veikko Tapani
Everstiluutnantti
s. 24.4.1932
k. 14.3.2018
Kad.nro 3517
40. Kurssi

Mäkipää

Simo Kullervo
Eversti
s. 12.1.1938
k. 29.3.2018
Kad.nro 3924
45. Kurssi

Lindstedt

Hannu Kalevi
Majuri
s. 24.12.1944
k. 27.3.2018
Kad.nro 5531
55. Kurssi

Liene

Timo
Majuri
s. 10.2.1971
k. 3.4.2018
Kad.nro 8294
78. Kurssi

Keskinen

Esko Juhani
Majuri
s. 28.7.1939
k. 3.4.2018
Kad.nro 4318
48. Kurssi

Puukka

Ilkka Yrjö
Eversti
s. 11.4.1938
k. 3.4.2018
Kad.nro 4222
47. Kurssi

Leino

Jorma Juhani
Majuri
s. 19.1.1941
k. 19.4.2018
Kad.nro 4531
49. Kurssi

Uitti

Erkki Jaakko
Lippueamiraali
s. 30.3.1956
k. 28.4.2018
Kad.nro 879me
47. Merikadettikurssi

Brask

Niilo Kaarlo Juhani
Everstiluutnantti
s. 9.10.1919
k. 27.3.2018
Kad.nro 2709
27. Kurssi

Wahl

Seth Jarl Hermas
Everstiluutnantti
s. 8.1.1928
k. 10.5.2018
Kad.nro 3282
36. Kurssi

Jokinen

Aimo Lauri
Majuri
s. 8.8.1936
k. 11.5.2018
Kad.nro 4145
47. Kurssi

Miekk-oja

Erkki Väinö Valdemar
Komentajakapteeni
s. 14.6.1922
k. 6.5.2018
Kad.nro 403me
16. Merikadettikurssi

Pitkänen

Petri Kaleva
Majuri
s. 20.9.1964
k. 5.5.2018
Kad.nro 7542
73. Kurssi

Siivonen

Panu Toivo Antero
Komentajakapteeni
s. 4.6.1944
k. 22.5.2018
Kad.nro 761me
38. Merikadettikurssi

Niemelä

Pentti Olavi
Komentaja
s. 2.3.1928
k. 25.5.2018
Kad.nro 538me
23. Merikadettikurssi

Kadettikunnan ja Kaaderilaulajien tärkeimpiä tapahtumia vuonna 2018

Kadettiupseerit yhteiskunnan palveluksessa

Kadettikunnan 97.vuospäivän juhlatilaisuudet kadettipiireittäin 27.1., kunnianosoitus Helsingissä 26.1.

Kadettikunnan, Suomen Sotatieteellisen Seuran, Maanpuolustuskorkeakoulun ja Aalto-yliopiston Turvallisuusseminaari "Turvallisuus hybridiympäristössä" Helsingissä 21.3.

Kylkirauta numero 1 ilmestyy 23.3.

Kadettikunnan veljestilaisuus ja kevätkokous Rovaniemellä 20.-21.4.

Kaaderilaulajien kevätkonsertti Ritarihuoneella Helsingissä 22.4.

Upseerijärjestöjen yhteistoimintaelimen juhlatilaisuudet Helsingissä 4.6.

Kylkirauta numero 2 ilmestyy 22.6.

XX Kaaderigolf Tuusulassa 31.7.-1.8.

Kadettikunnan ja Suomen Sotatieteellisen Seuran turvallisuuspolitiikan seminaari Helsingissä 20.9.

Kylkirauta numero 3 ilmestyy 12.10.

Kaaderitanssiaiset Santahaminassa 26.10.

Kadettikunnan syyskokous Helsingissä 27.10.

Kaaderilaulajien isänpäivän aaton konsertti Helsingissä 10.11.

Itsenäisyyspäivän juhlatilaisuudet kadettipiireissä

Kylkirauta numero 4 ilmestyy 21.12.

Jouluaaton kunniavartiot sankarihautausmailla

Kadettikunnan oman toiminnan kehittämiseksi vuonna 2018

- jalkautetaan Kadettikunnan strategia 2027 ja kolmivuotistoimintasuunnitelma 2018-2020
- jalkautetaan Kadettikunnan viestintästrategia 2027
- uudistetaan Piiritoimintaohje ja Sääntökansio

Kadettikunta toteuttaa seuraavia hankkeita vuonna 2018

- Kadettikunta 100 vuotta –tutkimus- ja kirjahanke
- Kadettikunta turvallisuuspolitiikan toimijana –tutkimus- ja kirjahanke
- Turvallisuuspolitiikan tietopankin sisällön päivittäminen
- Maailman muutos ja Suomi –tietopankin tietotekninen päivittäminen

kadettikunta.fi
kylkirauta.fi
kaaderilaulajat.fi
facebook.com/kadettikunta
twitter.com/kadettikunta

Kadettikunta onnittelee
Puolustusvoimia
satavuotistaipaleen johdosta

